

Özel Finans Kurumları, "Katılım Bankası" olurken...

Yirmi yılı aşkın süredir ülkemizde "Özel Finans Kurumu" adıyla faaliyetlerini sürdüren kurumlarımızın adı yeni Bankacılık Kanunu'nda, "Katılım Bankası" olarak değişmiştir. Kurumlarımız Türkiye'ye, "Özel Finans Kurumu" adı altında ticari bankalar, yatırım ve kalkınma bankalarından sonra, üçüncü tür bankacılık modelini getirmiş ve yerleştirmiştir.

ÖFK'lar hacim olarak hedeflenen noktaya henüz gelememiş olmakla birlikte, Türk bankacılık sektörüne yeni ürünler ve yöntemler sunarak, sektöre çeşitlilik ve derinlik kazandırmışlardır. Örneğin katılım hesabı, kurumsal finansman desteği, bireysel finansman desteği, kâr ve zarar ortaklığı yatırımları, murabaha sendikasyonları, finansal kiralama yoluyla doğrudan kredi kullandırma gibi ürünler Türk finans sektörüne kazandırılmıştır. Hacim ya da büyüklük olarak baştan hedeflenen yüzde 10'luk paya henüz ulaşamamasının en önemli nedeni, ülkemizin, Özel Finans Kurumları'nın faaliyet gösterdiği son yirmi yılı (son üç yıl dışında) siyasi ve ekonomik yönden istikrarsızlıklar içinde geçirmesidir. Kurumlarımızın topladıkları fonların, likit ihtiyaçlar ve yasal karşılıklar dışındaki tamamını reel sektöre kaynak olarak aktarmak zorunda olmaları nedeniyle, istenen düzeyde gelişmeleri için, ekonomik ve siyasi istikrarın sağlanması ve piyasa mekanizmasının sağlıklı işlemesi önemli ve gereklidir. Ayrıca kurumlarımız bu dönemde bir taraftan da kendilerini tanıtmaya ve yetkinliklerini ispat etmeye çabalarını sürdürmüşlerdir.

Yüz yılı aşan bankacılık sektörümüzde, kurumlarımızın yirmi yılda ulaştıkları düzey, yine de yadsınacak bir düzey değildir. Diğer taraftan kurumlarımız finans sektörüne getirdikleri ilke ve yöntemler ile başarı ve sağlıklarını ispatlamışlardır. Finans sektörünün, tarihin en ağır krizini yaşadığı 2001 yılında kurumlarımız, yüzde 50'ye varan fon çekilişine rağmen, krizi kendi iç dinamikleri ile aşmayı başarmışlar ve Türk hazinesine ve dolayısıyla Türk halkına yük olmamışlardır. Bunun sebebi, Özel Finans Kurumları'nın fon toplama ve kullandırma yöntemlerindeki sağlıklı ilke ve yöntemlerdir.

Neden "Katılım Bankası"?

Yeni adımızın "finans kurumu" yerine "Katılım Bankası" olması, aşağıda sıraladığımız bazı ihtiyaçlardan kaynaklanmıştır.

Dünyada aynı ilke ve yöntemleri kullanan benzeri kurumlar, "faizsiz banka" ve benzeri adlarla isimlendirilmekte, "Özel Finans Kurumu" ibaresi ise sadece ülkemizde kullanılmaktadır. "Katılım Bankası" tabiri, kurumlarımızın yaptığı esas faaliyetin bir tür bankacılık olduğunu daha net ve açık olarak ifade etmektedir. "Banka" sözcüğü ulusal ve uluslararası finans çevrelerinde tanınabilirlik ve kimlik sorununu çözmeye daha etkin katkı sağlayacaktır. "Katılım" sözcüğü ise, yaptığımız bankacılık türünün kâr ve zarara katılma esasına dayalı bir bankacılık olduğunu ifade etmeyi amaçlamaktadır. "Banka" ibaresi ile kamu ve özel sektörde, kuruluşlarımızın nitelik ve faaliyet alanlarının sınırları ile ilgili tereddütler azalacaktır.

Görüldüğü üzere, "Özel Finans Kurumu"ndan "Katılım Bankası"na geçiş bir fantezi değil, dünya ile daha iyi entegre olma, kimlik ve tanınma konusundaki sorunları çözmeye, ayrıca kamu ve özel sektörde ve uluslararası ilişkililerde, kurumlarımızın nitelik ve faaliyet alanlarının sınırları ile ilgili tereddütleri giderme gibi ihtiyaçlarından kaynaklanmıştır. Katılım bankacılığı, hem bu konudaki boşlukları dolduracak hem de bu bankaların misyonlarını gerçekleştirme görevinde sisteme yeni bir heyecan ve dinamizm kazandıracaktır. Şunu da belirtmekte yarar görmekteyiz ki, kurumlarımızın sadece isimleri ve unvanları değişmiş, buna karşılık yaptıkları iş, çalışma prensipleri ve yöntemlerinde herhangi bir değişiklik olmamıştır. Yeni Bankacılık Kanunu'nun isim değişikliğinden başka faizsiz bankacılık sistemine getirdiği yenilikler şunlardır;

w Katılım Bankalarındaki tasarrufların 50 bin YTL'ye kadar olan bölümünü güvence altına alan ve Katılım Bankaları Birliği bünyesinde bulunan "Güvence Fonu", Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na (TMSF) devredilmiştir.

w Katılım Bankaları da diğer bankalar gibi faaliyet izni kaldırılmadan önce, Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na devredilebilecektir.

w Faaliyet izni kaldırılacak katılım Bankalarının tasfiye görevi, önceden Birliğimiz tarafından görevlendirilen "Tasfiye Kurulu" kanalıyla yürütüleceken, bundan böyle TMSF tarafından yürütülecektir.

w Kurumlarımızın isimlerinin Katılım Bankası olarak değişmesine paralel olarak, "Özel Finans Kurumları Birliği" olan Birliğimizin adı da "Türkiye Katılım Bankaları Birliği" olarak değiştirilmiştir.

Kurumlarımızın yeni vizyonu ne olacak?

İçeride ve dışarıda daha iyi tanınma, nitelik ve faaliyet alanının sınırları ile ilgili tereddütleri giderme gibi bazı konuları Katılım Bankası adıyla kısa sürede aşabileceğine inandığımız bankalarımızın yeni dönemde; daha aktif, müşteri tatminine ve hedefe odaklanmış, iç ve dış potansiyelden daha fazla pay alan ve sektördeki payını en geç on yıl içinde yüzde 10'a çıkaracak bir vizyona ulaşması öngörülmektedir.

Diğer taraftan, bir buçuk yıl gibi kısa sürede ikiye katlayan petrol fiyatlarının Körfez Bölgesi'nde yarattığı yeni sermaye birikimi, dış yatırımcılara istikrarlı ve güvenli bir ortam sunma konusunda çaba gösteren Türkiye için önemli bir potansiyel oluşturmaktadır. Katılım Bankaları gerek bu bölgelerdeki ortaklarının, gerekse yeni yatırımcıların ülkemize yapacakları doğrudan ya da dolaylı yatırımlar için her türlü aracılık hizmetlerine hazırdır. Bu bölgeden yapılacak portföy yatırımları için bölgeye yönelik mali enstrümanların

ıkarılması, bu tür sermaye akışını hızlandırabilecektir. Katılım Bankacılığı, Türk finans sektörüne ve ekonomisine kazandırdığı yeni ürünleri ve çalışma ilke ve yöntemleri ile Türk ekonomisine daha fazla kazandırma potansiyeline sahip bulunmaktadır. Katılım Bankacılığımız, Türk ekonomisine ve Türk finans sektörüne hayırlı olsun.

Saygılarımla,

Ufuk Uyan

Yönetim Kurulu Başkanı

Küresel ekonomide dengesizlikler artıyor

Dünya ekonomisi, 2005 yılında, küresel dengesizlikleri geçmişe oranla daha yakından hissetti. Bu dengesizliklerin temelinde, Amerika Birleşik Devletleri'nin artan açıklarına karşı, Asya'nın ve kısmen de Avrupa'nın oluşturduğu fazlalık bulunuyor. Morgan Stanley yaptığı hesaplamaya göre, söz konusu açık ile fazla arasındaki fark, yaklaşık olarak dünya ekonomisinin yüzde 3'ne tekabül ediyor. Bugün tek kutuplu büyüme dinamiklerinin doğal sonucu olan küresel dengesizlikler, dünya gündeminin ana konularından biri haline geldi.

Dünya ekonomisi 2000 yılının ortalarında geçici olarak yavaşladığı bir sürece girse de, 2005 yılının ilk çeyreğinde ekonomik büyüme ile ciddi bir toparlanma eğilimi görüldü. Özellikle 2005'in ilk çeyreğinde, ticaret ve üretim sektöründeki yavaşlamaya karşın hizmet sektöründe yaşanan güçlü büyüme toparlanmada etkili oldu. Bununla birlikte ikinci çeyrekte, petrol fiyatlarının etkisiyle, gelişmekte olan ülkelerin önemli göstergelerinde gerilemeler görülürken, gelişmiş ülkelerin güven endekslerinde gerileme yaşandı. Ancak petrol fiyatlarındaki artış ve ABD'deki Katrina kasırgasının etkilerine rağmen küresel ticaret ve üretim şu anda artış eğiliminde bulunuyor.

2005 ve geçen üç yılın aksine, 2006 yılında dünya ekonomisinin daha riskli bir noktaya gideceği düşünülüyor. Riskin alt bileşenlerine bakıldığında, çoğunlukla petrol fiyatının gittiği yn ve onun ekonomik etkilerinin yer aldığı görülürken, ABD'nin dış açıkları ve son yaşanan Katrina kasırgasının küresel ekonomi üzerindeki etkileri de buna eklendiğinde, 2006 yılı için dünya ekonomisinde riskin arttığı rahatlıkla söylenebilir.

Bütün bunların sonucunda, dünya ekonomisinin 2005 yılında yüzde 4 seviyelerinde olan büyümesinin yüzde 3,5'a düşeceği tahmin ediliyor. Küresel durgunluktan dünya ekonomisinin yüzde 2 civarında etkilenmesinin oldukça muhtemel bir gelişme olacağı, ancak küresel finans piyasalarının dünya ekonomisindeki yavaşlamadan henüz etkilenmediği de belirtiliyor.

Enflasyon tarafında ise durum daha farklı. Keskin bir artış trendine giren petrol fiyatları, dünya genelinde tüketiciler fiyatlarının artmasına neden oluyor. Enflasyonda ciddi bir tehdit görünmezken, çekirdek enflasyon son iki veya üç yıldaki düşük seviyelerinden daha yüksek noktada bulunuyor. Fiyatlarda yaşanan bu artışa karşın, birkaç tanesinin dışında merkez bankalarının çoğu bu duruma karşı net bir tavır almadılar.

Gelişmiş ülkelerden İngiltere, Avustralya ve ABD Merkez Bankaları para politikalarını sıkılaştırırken, bu durum ekonomik büyümelerinde sorun yaratmadı. Diğer taraftan özellikle Brezilya ve Meksika gibi bazı gelişmekte olan ülkelerin merkez bankaları, enflasyonist baskıyı azaltmak için çeşitli imkânlar buldular.

Önemli riskler

Küresel ekonominin karşı karşıya kaldığı en önemli risk unsuru, tüketim ve tasarruf arasındaki dengesizlik olarak görülüyor. Dünya ekonomisinin dört büyük bölgesine bakıldığında, ABD'nin toplam GSYİH'nin yüzde 71'ini tükettiği, buna karşılık tasarruf miktarının ekside kaldığı görülüyor. Amerika Birleşik Devletleri'nin yaşadığı bu tasarruf açığı küresel bir dengesizliğe neden olurken, Çin, Japonya ve Avrupa bu dengesizliği kapatmaya çalışıyor. ABD'nin cari işlemler dengesinin dünyadaki toplam cari işlemler açığının yüzde 70'i oluşturması, küresel ekonomik düzlemdeki dengesizliğin belki en güzel örneği. Bununla birlikte cari fazla ve cari açık veren ülkeler arasındaki makas, büyüme yönlü bir artış trendine girmiş durumda. Dünya genelinde verilen cari açıkların toplam değeri, dünya toplam GSYİH'sinin yüzde 2'sine ulaşırken, cari fazlanın toplam değeri dünya GSYİH'sinin ancak yüzde birine ulaşmış durumda.

Bunlarla birlikte, ABD'nin cari açığı tüm hızıyla artmaya devam ediyor. Nisan 2005'te GSYİH'nin yüzde 6 olacağını öngören IMF, Eylül ayıyla birlikte bu tahmini revize ederek, yüzde 0,3 oranında artırdı. Artışın temelinde doğal olarak petrol fiyatlarındaki yükselme yer alırken, güçlü talebin devam etmesi de bir başka neden olarak öne çıkıyor. Cari fazla tarafında ise, kilit rolü Japonya, Çin ve Orta Doğu'daki petrol üreten ülkeler oynuyor.

Cari açığındaki gelişmelerle birlikte, dünya genelindeki büyüme farklılıkları, küresel dengesizliğin daha derinden hissedilmesine neden oluyor. Küresel ekonominin genişlemesi, ABD ve Çin'in diğer ekonomilere göre güçlü ekonomik büyümeleri desteklerken, Avrupa ve Japonya'nın büyüme sıkıntıları yaşaması, küresel ekonomide dengenin tam olarak kurulamamasına neden oluyor. 2005 yılı için diğer bölgelerin büyüme tahminlerine bakıldığında ise ciddi bir gerileme yaşandığı dikkat çekiyor. ABD ve Kanada Merkez Bankaları, faizlerde artışa giderken Japonya ve Avrupa Merkez Bankası halen faizleri aynı seviyede tutmayı tercih ediyor.

Petrol fiyatları

Küresel ekonominin diğer önemli riski ise petrol fiyatları. 70 dolar seviyesini gören petrol fiyatlarının şu anda küresel ekonomi üzerindeki etkisi sınırlı olsa da, yapılan analizlerde daha ne kadar yükseleceği tartışılıyor.

Petrol fiyatlarındaki yükselmeye karşı ekonomilerin reaksiyonları henüz tam olarak netleşmedi. Fiyatlardaki artışın küresel anlamda bir şok etkisi yaratmamasının temel nedeni, iktisadi olarak kalkınmış olan ülkelerin 1970'deki GSYİH'lerinin her bir dolarının, petrol masrafı karşılığının bugün takriben yarısını kullanmaları olarak görülebilir. Başka bir deyişle, GSYİH'de 1 dolar üretmek için gerekli olan enerji miktarı, son otuz yıl içerisinde yüzde elli azaldı. Bu iyimser yorumu destekleyecek diğer bir kanıt ise petrol fiyatlarının bugün ulaştığı rekor seviyesine ani bir çıkıştan ziyade, kademeli olarak gelmesi. Ayrıca, enflasyon hesaplaması yapıldıktan sonra, bugünkü petrol fiyatlarının 1980'lerdeki zirvesinin sadece yarısı kadar olduğu görülüyor. Aynı şekilde, birçok farklı iktisadi model, petrol fiyatlarındaki artışın üretim

üstündeki etkisinin daha az ve izafi olduğunu ortaya koyuyor. OPEC ve IMF'in tespitlerine göre, varil başına 10 dolarlık bir artış, küresel üretimin bir yıl sonra yüzde 0,5 oranında aşağı çekilmesine neden oluyor. Eğer fiyatlar şu anki seviyelerinde kalır ve son dört yıllık ortalamalara yaklaşmaz ise; takriben yüzde 1'lik bir küresel üretim kaybı olabilir. Küresel GSYİH büyümesinin son yirmi yılın en hızlı rakamına ulaşır, yüzde 5 olduğu hesaba katılırsa, yüzde 1'lik bir kaybın, kayda değer olmakla birlikte, tehlike sinyalleri çaldırarak kadar öneme sahip olmadığı ya da doğrudan bir küresel resesyona sebep olmayacağı da ifade edilebilir.

Küresel petrol tüketimi bu sene yaklaşık olarak yüzde 2,5 oranında artarken, ABD'nin talebi aynı dönemin ikinci çeyreğinde yüzde 3,5 artış gösterdi. Bu durum, petrol fiyatlarının önümüzdeki dönemlerde de muhtemelen yüksek seviyelerde kalacağını bir işaret olarak kabul edilebilir. Öyle ki, enerji kaynakları keşifleriyle ilgili olarak yapılan sermaye yatırımları 1980'lerden bu yana ciddi bir şekilde gerilemiş durumda. Önümüzdeki on yılda büyüyen enerji talebini karşılamak için, 1990'larda harcanan rakamın neredeyse üç katı olan 2,4 trilyon dolarlık bir sermaye yatırımı yapılması gerekiyor.

Fiyatların yükselmesine neden olan diğer bir etkinin ise arz ve talebin birleşerek, petrol fiyatları üstünde oluşturduğu baskı olduğu görülüyor. Bu durum geçen aylar boyunca spekülörler tarafından rölatif olarak, likit olmayan piyasaya yapılan ani müdahalelerle meydana geldi. Spekülörler, son iki çeyrek boyunca bir trend göstermeyen borsa ve statik bono piyasasından çekilip, dünya piyasalarında normal şartlarda volatilitesi ve kâr marjı çok hareketli olmayan petrol piyasasına yöneldiler. Petrol fiyatlarının nasıl bir istikamete doğru gideceğini kimsenin kestirmesi mümkün değil. İstikameti bilmemekle birlikte, dünya piyasaları ve Amerika için birkaç senaryo ortaya koymak o kadar zor değil. Sonuçta petrol fiyatları hali hazırda bir "kriz" havası yaratacak durumda değilse de, krizin çok uzağında da sayılmaz.

Geçmişte, petrol krizlerini hep ciddi resesyonlar takip etti. İlk petrol ambargosunu 1973-1975 arası sert ekonomik iniş izlerken, 1979 ambargosu 1981-82 resesyonunu üretti. Birinci Körfez Savaşı'nın ardından 1990-91'de yine düşüş gerçekleşti. Bu üç olayın da ortak paydası, petrol krizi çıktığında ekonomilerin durgunluk içerisinde olmalarıydı. 1973 ve 1990'da küresel ekonomi yıllık yüzde 2,2 büyümekteydi. 1979'un ikinci yarısında ise büyüme oranı daha da kötü bir seviyede, yıllık yüzde 0,6'da seyrediyordu.

Yaşanan tecrübeler, durgunluk hızı ile petrol krizinin birleşiminin, ekonomi için ölümcül bir hal alabileceğini gösteriyor. Ancak yine aynı tablodan, petrol fiyatlarının durgunluk tehdidini ortadan kaldırmak üzere düşeceği gibi iyimser bir sonuç da çıkartılabilir. Ancak son fiyat artışları geçmişte olduğu gibi arıza olmaktan ziyade, daha uzun bir zaman dilimine yayılabilecek ve kalıcı olabilecek bir özellik taşıyor. Bunun en büyük ispatı ise özellikle beş yıllık gelecekteki petrol işlem piyasası kâğıtlarının, varil başına 35 doların üstüne çıkması. Oysa son on beş yılda kâğıtlar yirmi doların dar çevresi etrafında işlem görmüştü. Gelecekteki işlem piyasalarındaki bu hareket, yüksek petrol fiyatlarının bugünkü seviyelerinde uzun süre kalacağını işaretlerini veriyor. Bu işlem piyasalarının zaten çok riskli olmasının üstüne; Irak'ın işgalini, İran'ın düzenli olarak baskı altında tutulmasını, Rusya'da Putin'in petrol ile ilgili politikalarını ve Chavez'in son iki senede ABD'ye rağmen ikinci zaferini kazanmasını eklersek, fiyatların seyri hakkındaki resim daha net bir şekilde ortaya çıkabilir.

Bu sonuçları, petrolün dünya ekonomisinde önemli fakat 1970'lerdeki gibi tam anlamıyla belirleyici tek güç olmadığı şeklinde de değerlendirmek mümkün. Son yirmi yılda dünya ekonomisindeki hayati yeri bir değişime uğrayan petrol, büyüme trendi yoğun olan ekonomiler için en önemli mesele haline geldi. ABD'nin 1980'deki harcamalarının yüzde 6'sını oluşturan petrol, bugün yüzde 2'nin altına inmiş durumda. Fakat beş dolarlık bir artışın bile dünya ekonomisinin önümüzdeki bir-iki yıllık büyümesine yüzde 0,5'lik bir etki etme gücüne sahip olduğu düşünülürse, petrol fiyatları ile büyüme arasında yüksek bir korelasyon olduğu ortaya çıkıyor. Büyüme noktasındaki farklılık, ekonomilere göre elbette değişkenlik gösteriyor. Mesela Çin ve Hindistan'ın petrol fiyatları karşısında korelasyondaki yerleri ile halihazırda en fazla petrol tüketimi yapan ABD'nin yeri ciddi farklılıklar içeriyor. Dolayısıyla Çin ve Hindistan bu artışlardan en fazla zarar görecektir.

ABD ve Kanada

Katrina Kasırgası öncesi, yaz aylarının oluşturduğu üçüncü çeyrekte ABD GSYİH'si yüzde 4 seviyesinde bir büyüme gerçekleştirdi. İstihdam artışı ve envanter yapılandırmasının pozitif etkisiyle, bu artışın dördüncü çeyreğe taşınması bekleniyordu. Şimdi ise Katrina'nın tahribatı ve New Orleans'taki ekonomik çalkalanma büyümeyi olumsuz etkileyecek ve bu durum birkaç ay daha devam edecek. Sonuç olarak yıl sonunda Amerika GSYİH'si büyük ihtimalle beklenenin az da olsa altında gerçekleşecek.

Gelecek yılın ilk aylarında Katrina'nın verdiği zararın telafisi için yapılacak çalışmalar sonucu, fırtınanın ekonomide yarattığı olumsuz etkinin yerini pozitif bir ekonomik görünümün alması bekleniyor. Ancak bu durum, bütün yıl boyunca ekonominin geçmişte olduğu gibi bir büyüme trendi içine gireceği anlamına gelmiyor. Her ne kadar kısa dönemli karışıklığın sebebi olarak kasırga görülse de, New Orleans'taki ekonomik çalkalanma ve bu durumun Meksika Körfezi kıyılarını da etkisine alması, 2006 yılında Amerika'daki büyümenin yavaşlayacağı ihtimalini güçlendiriyor.

Dünya petrol fiyatlarına bakıldığında, Katrina öncesi varil başına hafif ham petrolün fiyatı 65 dolar seviyesindeydi. Kasırganın petrol çıkarma platformlarının ve rafinerilerinin bulunduğu Meksika Körfezi'ni vurması sonucu yaşanan petrol arzının düşeceği korkusu, petrolün varil fiyatının bir anda 70 dolara çıkmasına neden oldu. Buna karşın Uluslararası Enerji Ajansı'nın stratejik petrol rezervlerini kullanıma açması ve OPEC üyesi ülkelerin petrol arzını artırma kararı alması, durumun sakinleşmesini sağladı. Kasırganın rafinerilere büyük ölçüde zarar verdiği ve bazılarının kapatıldığı haberlerinin yanı sıra bu bölgedeki zararın uzun dönemli olacağı beklentileri, petrol ürünlerinin fiyatlarının, özellikle de ABD'deki benzin fiyatlarının yükselmeye başlamasına neden oldu. Aynı şekilde doğalgaz fiyatları da Katrina'dan önemli ölçüde etkilenecek yükseldi. Fiyatların korunması için yurt dışından alınan doğalgaz miktarının artırılması da, önümüzdeki birkaç yıl için çok anlamlı bir çözüm gibi görünmüyor.

1970'li yılların başından itibaren dünyada enerji fiyatlarının artmaya başlamasıyla, birçok endüstri ülkesinde olduğu gibi, ABD'de de para politikaları, hızla artan enflasyonist baskılara karşı mücadele etmek zorunda kaldı. Günümüze kadar sürekli sıkılaştırılan politikalar, birçok Avrupa ülkesinde ve Japonya'da son zamanlarda daha sakin bir durum aldı. Buna karşın Fed, giderek daha sıkı para politikaları uygulamaya başladı.

Katrina'dan da önce dünyada enerji fiyatları artmaya başlamıştı ve felaketin verdiği zarar, ABD ekonomisinde olumsuz bir şok etkisi yarattı. Önümüzdeki bir veya iki yıl boyunca, tarafsız makroekonomik politikalar sonucu oluşan bu geçici etkilerin reel hâsıla artışını zayıflatması ve enflasyonun yükselmesine sebep olması bekleniyor. Genişlemeci mali politika ise Katrina felaketi sonrası oluşan şok dalgasının reel hâsıla üzerinde yarattığı olumsuz etkinin dengelenmesine yardımcı olabilir.

ABD'nin net reel ihracat artışı, 2005 yılının ikinci çeyreğinde beklenenden yüzde 0,5 puan altında gerçekleşti. Üçüncü ve dördüncü çeyrekte ise, Katrina'nın etkisiyle düşüş bekleniyor. 2006 yılına bakıldığında da net ihracatın ABD'nin reel GSYİH'sinin büyümesine hiçbir katkısı olmayacağı görülüyor. Yurt içi talepte yaşanan azalma da, ithalatta yaşanan azalmanın bir sebebi olarak görülüyor. Aynı zamanda doların 2001 ve 2002 yıllarında yabancı para cinsinden zirvede olan değerinin aşağı doğru yönelmesinin de ABD ihracatçılarına uluslararası piyasalarda rekabet avantajı sağladığını belirtmek gerekiyor.

Kanada'da GSYİH'nin yüzde 2,75 büyüme sağlamasıyla, ekonominin yolunda gittiği görülüyor. Enerji ihracı yapan bir ülke olması nedeniyle, Katrina öncesi ve sonrasında artan enerji fiyatları Kanada'nın lehine oldu. Özellikle Alberta eyaletindeki geniş enerji üretim alanları, enerji fiyatlarında önümüzdeki dönemde yaşanacak artışların, bu bölgeler açısından ne kadar avantajlı olduğunun bir göstergesi olarak değerlendiriliyor. Ülkenin geri kalanı ise net enerji ithalatçısı durumunda olduğu için, yükselen enerji fiyatlarından ve sektörlerin ABD ile doğrudan ilişkide bulunmasından dolayı olumsuz etkilendi. Özellikle Kanada'daki otomobil üretiminin ABD'deki üretim ile yakından ilişkili olması, ABD'de yaşanan durgunluğun ve gerilemenin Kanada'da da yaşanmasına yol açtı.

Latin Amerika

Nisan ayında Brezilya'da yıl sonu için yapılan büyüme tahminleri, yüzde 4 olarak duyuruldu fakat yıl sonuna yaklaştıkça, iç talepteki artışın ve dış ticaret dengesindeki düzelmenin yavaş kalması sonucu, büyümenin yüzde 3 seviyesinde gerçekleşeceği beklentileri arttı. Yükselen enerji fiyatları, Brezilya ekonomisi için bir temizlenme fırsatı yarattı. Genel olarak bakıldığında, 2006 yılının 2005'e benzer şekilde geçmesi ve büyümenin yine yüzde 3 seviyesinde gerçekleşmesi bekleniyor.

Arjantin de hızlı bir büyümenin içerisine girmiş durumda. 2005 sonunda reel GSYİH büyümesinin yüzde 6-7 arasında gerçekleşmesi bekleniyor. Büyümenin temelinde, iç talepteki artış yatıyor. Fakat Arjantin'in uzun dönemde bu büyümeyi devam ettirmesi ve yüksek enflasyon rakamlarını göz ardı etmeye devam etmesi çok zor bir olasılık. Buna rağmen 2006 yılında Arjantin'in yüzde 4 veya daha yüksek oranda bir büyüme sağlaması mümkün görünüyor.

Asya

Japonya'da reel GSYİH'nin 2005 yılında yüzde 1,5 oranında büyüme yakalaması bekleniyor ki, bu da ekonominin yoluna girme eğiliminde olduğunun bir göstergesi. Geleceğe yönelik göstergeler de büyümenin önümüzdeki döneme taşınacağına bir göstergesi olarak değerlendirilirken, 2006 yılı Nisan ayında GSYİH'deki büyümenin yüzde 2,25 olması bekleniyor.

Japon GSYİH'si içinde enerji maliyetlerinin payı 1970'lerin başındaki orana göre günümüzde daha düşük olsa da, önemini hâlâ koruyor. Bu yüzden ekonomideki olumlu gelişmelere rağmen, yaz başından beri yükselişe geçen petrol fiyatları, Japon ekonomisinin yakın dönem duruşunda olumsuz bir görüntü oluşturuyor. Dahası son on yıllık dönemde balon ekonomisinin çöküşüyle, zayıf ve düzensiz bir ekonomik performans sergilenmesi, tüketici ve iş çevrelerinin güvenini zayıflattı. Bu sebeple 2006 yılındaki büyümenin ne kadar güçlü olacağı bir soru işareti olarak görülüyor.

Çin ile ilgili verilere bakıldığında, 2005 yılında reel GSYİH büyümesinin yüzde 9 olarak gerçekleşmesi bekleniyor. Reel iç talepteki artış yavaşlamış gibi görünse de bunun temelinde, ihracattaki hızlı artışa karşın, ithalattaki yavaşlamanın dış ticaret dengesi üzerinde yarattığı baskı sonucu gerçekleşen güçlü ilerleme yatıyor. 2004 yılında GSYİH'nin yüzde 4'ü olan cari hesap fazlasının ise 2005 yılında yüzde 7-8 arasında gerçekleşmesi bekleniyor.

Çin hükümetinin, talebin fazla olduğu bölgelere yapılan yatırımları kısıtlaması, iç talep artışındaki yavaşlamanın sebebi olarak değerlendiriliyor. Yuan'ın değerinde düzenleme yapılmasının, ihracattaki güçlü büyümenin temel sebebi olduğu belirtiliyor. İthalattaki azalmaya ise, iç piyasalarda arzın artması neden olarak gösteriliyor.

Yatırımların GSYİH içindeki payının yüksek olmasının yanı sıra, şeffaf olmayan politikalar sonucu tüketim harcamalarının artması beklenirken, bu durumun 2006 yılında iç talep artışında bir miktar daha yavaşlamaya sebep olacağı tahmin ediliyor. Hükümet politikaları her ne kadar tüketicileri ve üreticileri artan enerji fiyatlarına karşı koruyorsa da, bu artışların iç talep üzerinde baskı yaratması kaçınılmaz bir durum olarak değerlendiriliyor.

2005'te GSYİH'nin yüzde 12'si seviyesine ulaşan cari hesap fazlası göz önüne alındığı zaman, bu yıl Çin'in yakaladığı önemli ticaret dengesinin bir sonraki yıl devam ettirilmesinin zor olduğu görülüyor. Çin ticaretine karşı Amerika ve Avrupa'nın politik toleransının sona ermeye başlaması, Çin'in Asya'daki rakiplerine karşı biraz daha zayıflamasına neden olacak gibi görünüyor. Çin GSYİH'si için 2006 yılı beklentilerine bakıldığında, yüzde 9 seviyesinde olan büyümenin yavaşlayacağı ve yüzde 7,5 seviyesine gerileyeceği öngörülüyor.

Avrupa

Son üç yılda olduğu gibi 2005 yılında da yıl sonu büyüme oranları beklentilerin altında gerçekleşti. Geçmiş dönemlerde sürekli temel suçlu olarak görülen Almanya, bu yıl ilk defa bu görüntüsünden uzaklaşmayı başardı. Almanya'nın yüzde 1 olarak tahmin edilen büyümesi, yüzde 0,75 olarak gerçekleşti. İtalya'nın yüzde 1,25 olması beklenen büyümesinin 'sıfır' olarak gerçekleşmesi en büyük hayal kırıklığı oldu. Hollanda da benzer şekilde çok zayıf bir görüntü çizdi. Fransa'ya bakıldığında, yüzde 1,5 olması beklenen büyümenin, yüzde 1,25 seviyesinde gerçekleşmesi umut kırıcı bir durum olarak değerlendiriliyor. İspanya ise yüzde 3'lük büyümesiyle İrlanda ile birlikte beklentilere cevap veren bir diğer ülke oldu. İsveç'te büyüme, sebebi belli olmayan bir yavaşlamanın içerisine girmişken, Danimarka'da ise yüzde 2,5 olması beklenen büyüme, yüzde 2 olarak gerçekleşti.

İngiltere'de, son on iki yıldır devam eden ekonomik büyümenin, 2005 yılında yüzde 2 olduğu görülüyor. Ekonomi çevrelerine göre, bu çok da istenmeyen bir durum değil. Çünkü bu durum, son yıllarda artan konut fiyatlarının ve Bank

of England'ın büyüyen ekonomiyi desteklerken, bir yandan da enflasyonla mücadele etmesinin bir sonucu olarak görülüyor.

2005 başında Avrupa'nın yıl sonu ve 2006 ile ilgili yapılan büyüme tahminleri iyimser bir tablo çiziyordu. Ne var ki, yaz ortasında hızla artmaya başlayan enerji fiyatları bu tablonun daha karamsar bir yapıya bürünmesine sebep oldu. Özellikle 2005 yılına bakıldığında düşük performans sergileyen ülkelerin 2006'da başarılı olmasının beklenmemesi gerektiğini vurgulayan uzmanlar, en dikkat çekici ülkeler olarak Almanya ve İtalya'yı gösteriyor. Almanya'nın seçim sonrası daha istikrarlı bir yapıya kavuşabileceği ve bunun da büyümeyi tetikleyebileceği belirtiliyor. Buna karşın sıfır seviyesinde büyüme gerçekleştirerek hayal kırıklığı yaratan İtalya'nın, bu tabloyu düzeltmesi için daha fazla çalışması gerekiyor. Avrupa'yı bekleyen bir diğer büyük tehlike ise diğer ülkelerin performanslarını düşürmesi ihtimali olarak görülüyor.

Finans dünyası risklere karşı daha duyarlı

Dünya ekonomisinin geçen yıllarda yaşadığı büyüme süreci, finans kesiminin ve reel sektörün bilançolarına olumlu yansıdı. Bu olumlu atmosferin bir konjonktür dalgasının zirvesi olduğu düşünülse de geçen yıllardaki olumlu ortamdan faydalanan şirketler bilançolarını önemli ölçüde güçlendirdiler. Şirket bilançolarının güçlenmesi, yükseliş trendinde olan piyasalarda bir düzeltme sağlasa bile, bu düzeltmenin küresel finansal istikrarı bozucu etkisinin düşük olması bekleniyor.

Dünya ekonomisinde son dönemde yaşanan büyüme sürecinin; mali sektörün ve diğer işletmelerin bilançolarına da olumlu yansıdığı görülüyor. IMF'e göre, çoğu ülkede bilançoların iyileşmesi, dünya ölçeğinde finansal istikrarın güçlenmesine yardımcı oldu. Yeniden yapılanma veya maliyeti kısma çalışmalarının etkisiyle, son üç yıl, mali sektörün yanı sıra şirketlerin de olağanüstü, hatta rekor kârlılık yakaladığı bir dönem oldu. Kârlılığın ve mali yapının iyileşmesinin bir sonucu olarak şirketler, eskisine kıyasla finansal şoklara karşı daha dayanıklı hale geldiler. Küresel büyüme, enflasyonun kontrol altında tutulması ve finansal piyasalardaki olumlu havanın devamı halinde, finansal sistemin durumunun daha da iyileşmesi bekleniyor. Daha sağlıklı bir finansal sistem, potansiyel risklerin gerçekleşmesi halinde küresel ekonominin kaybını azaltabilir. Ancak, risklerin gerçekleşmesi durumunda doğacak zarar azalmış da olsa, söz konusu risklerin devam ettiğinin göz ardı edilmemesi gerekiyor.

Küresel ekonominin güçlü bir şekilde büyümesi, düşük enflasyon, düşük tahvil getirileri, yatıklaşan getiri eğrileri ve daralan risk primleri gibi olumlu gelişmeler, küresel finansal sistem için uygun bir ortam hazırlıyor. Bunların yanında, ABD'nin diğer gelişmiş ülkelerle olan büyüme ve faiz farklılıklarının bir sonucu olarak, yatırımcıların dolar cinsi aktiflere olan iştahı, küresel dengesizliklerin finansmanını kolaylaştırıyor.

Aynı olumlu etkiler finansal piyasalarda hem hacim artışına hem de fiyatların yükselmesine yardımcı oluyor. Bununla birlikte, bu olumlu havanın küresel dengesizliklerin artmasına yardımcı olduğu ve başta hane halkı olmak üzere, borçluluk düzeyinin yükselmesine yol açtığı unutulmaması gerekiyor. Bu

durumun sonucunda varlık türleri veya döviz kuru konusunda yatırımcı tercihlerinin değişmesi ihtimali orta vadede artıyor. Mevcut ekonomik gelişmeler bu riskin kısa vadede gerçekleşmesi ihtimalini azaltsa da, gelecek dönemde etkili olabilecek kırılmalıkların artmasına neden oluyor.

Daha fazla getiri arayışı

Varlık fiyatlarında keskin bir değişim yaşanması halinde, karşıt ekonomik güçler birbirini dengeleyerek, dengesizliğin uzun süre devam etmesini engelliyorlar. Yaklaşık iki buçuk yıl önce, düşük kısa vadeli faizler, oldukça dik getiri eğrileri ve yüksek risk primleri yatırımcıların daha yüksek kazanç elde etmek için yatırım yaparken, riskleri göz ardı etmelerine yol açtı. Daha fazla kazanç için arayış, ilk başta, getiri eğrilerinin yatıklaşmasına ve spread'lerin daralmasına yol açtı. Daha sonra ise bu getiri arayışı karmaşık ve kaldıraç özelliği olan kredi türevleri gibi araçların kullanıldığı bir hal aldı.

Getiri arayışı ve enflasyonun düşük kalacağına dair piyasa beklentileri, tahvil getirileri üzerinde aşağı yönlü bir baskı oluşturuyor. Ayrıca emeklilik fonları ve hayat sigortası şirketleri gibi kurumsal yatırımcıların uzun vadeli tahvillere olan talebi de, Avrupa ve ABD'de tahvil getirilerinin düşmesine ve getiri eğrilerinin yatıklaşmasına neden olan faktörler arasında yer alıyor. Fed, sıkılaştırıcı para politikası uyguladığı halde, ABD'de getiri eğrilerinin yatıklaşması dikkat çekiyor. Çeşitli faktörlerin bu durum üzerindeki etkilerini kesin olarak hesaplamak zor olsa da, düşük tahvil getirilerinin ve yatay getiri eğrilerinin sonuçları açıkça görülüyor.

Düşük tahvil getirisi ve yatay getiri eğrileri, yatırımcıları, gelişen piyasalar da dâhil olmak üzere, eğrinin dışındaki alanlara yatırım yapmaları için teşvik ediyor. Bunun sonucu olarak da spread'ler hızla daralıyor. Daralan kredi spread'leri, şirketler veya kamu ayrımı olmadan da borçlulara daha geniş borç yönetimi imkânları sağlıyor. Böylece borçlular, borçlarının yapısını iyileştirerek kırılmalıklarını azaltma imkânı bulabiliyorlar. İlave olarak düşük bono getirisi ve düşük mortgage faizleri, konut piyasasının canlanmasına yardımcı olarak ekonominin bütünü üzerinde etkili olabiliyor.

Daha yüksek getiri arayışından gelişmekte olan ülkeler de payını alırken, bu ülkelerin ekonomilerindeki gelişmeler, yabancı yatırımcıların ilgisini çekiyor. Çoğu gelişmekte olan ülkenin yüksek büyüme gerçekleştirirken makul sayılabilecek bir enflasyon oranına sahip olduğu, cari açık düzeylerini ve bütçe performanslarını iyileştirdikleri ve döviz rezervlerini artırdıkları görülüyor. Gelişmekte olan ülkelerin toplam borcu hâlâ yüksek düzeyde de olsa, bu ülkelerin borç yönetiminde başarılı olması sayesinde, yabancı para cinsi borçların toplam borç içindeki payı önemli ölçüde azaldı. Ayrıca ortalama vadenin de uzaması, bu ülkelerin borç yükünden kaynaklanabilecek risklerle yüz yüze gelme riskini azaltıyor. Gelişmekte olan ülkelerin çoğu 2005 yılı için gereken borçlanma tutarını önceden temin ettikleri gibi, 2006 yılında borçlanmaları gereken tutarın bir kısmını da şimdiden borçlandılar. Bu durum, vadesi gelen borçların ödenmesinde bir sıkıntı yaşanmayacağını gösteriyor. IMF'e göre, gelişmekte olan ülkelerin temel göstergelerinde gözlenen iyileşmeler ve uzun vadede risklerine göre uygun getiri düzeyi, emeklilik fonları ile yabancı kurumsal yatırımcıları bu ülkelere çekiyor. Gelişmekte olan ülkelere yönelen sermaye akımlarının, gelişmiş kredi piyasalarındaki düzeltme hareketlerine ve bazı ülkelerde 2006 yılında yapılacak seçimlerin

yaratabileceği politik istikrarsızlığa karşı, gelişmekte olan ülkelerdeki tahvil piyasalarını dengelediği belirtiliyor.

Düşük getiriler ve spread'lerin daralması, yatırımcıları göreceli olarak daha değerli ticarete yönlendiriyor. Bunu yaparken, kredi türevleri veya teminatlandırılmış borç yükümlülükleri gibi daha kompleks ve kaldıraç etkisine sahip finansal araçlar kullanılıyor. Gelişmekte olan ülke piyasalarında daha karmaşık araçların yoğun şekilde kullanılmasının temelinde, kredi türevlerinin hacminin son dönemde sıra dışı bir hızla artması ve hedge fonların bu yöntemleri yatırım stratejilerinin bir parçası olarak görmesi yatıyor.

Birleşme ve satın almalar

Küresel bankacılık sistemi, 2005 yılına arkasında güçlü ekonomik ortamı alarak girdi. 2005 yılında dünya ekonomisinde görülen toparlanmayla birlikte, bankacılık sistemindeki oyuncular da organik büyümeyi tercih ederek, kârlarını artırmaya çalıştılar. 2000 yılının ortalarında dünya ekonomisinin geçici olarak yavaşlamasının ardından, 2005'in ilk çeyreğinde ekonomik büyümede ciddi bir toparlanma eğilimi görüldü. Özellikle 2005'in ilk çeyreğinde, ticaret ve üretim sektöründeki yavaşlamaya karşın hizmet sektöründe yaşanan güçlü büyümenin, toparlanmada etkili olduğu belirtiliyor. Bununla birlikte ikinci çeyrekte, petrol fiyatlarının etkisiyle birlikte gelişmekte olan ülkelerin önemli göstergelerinde gerileme olurken, gelişmiş ülkelerin de güven endekslerinde gerileme yaşanmaya başlandı. Ancak petrol fiyatlarındaki artış ve ABD'deki Katrina kasırgasının etkilerine rağmen, küresel ticaret ve üretim, şu anda artış eğiliminde bulunuyor.

Böylesi bir ekonomik ortamda faaliyet gösteren bankalar, stratejilerini çoğunlukla birleşme ve satın almalar üzerinde kurarken, aynı zamanda perakende bankacılığa da önem verdiler. Güçlü ekonomik ortamın getirdiği imkânları kullanmada en önemli araç olarak birleşme ve satın almalar kullanılırken, küresel düzeydeki bankalar, kendileri için maliyet avantajı ve yüksek kâr marjı getirecek ülke bankaları bulmaya çalıştılar. Bu strateji çerçevesinde, özellikle büyük ölçekteki bankalar operasyonel faaliyetlerini de yeniden gözden geçirdiler.

Diğer taraftan, çok önemli bir araç olan birleşmeler sayesinde bankalar, daha önce hakim olmadıkları alanlara veya ürünlere de girme fırsatını elde ediyorlar. 2002 yılında az da olsa düşüş trendine giren küresel bankacılıktaki birleşme ve satın almalar, 2004 ve 2005'te tekrardan yükselmeye başladı. 2004 yılında 205 milyar doları geçen birleşme ve satın almalar, 2002 yılındaki net değerinin neredeyse iki katına ulaştı. Kapasite fazlasına ulaşmış bankalar için, birleşme ve satın alma doğru bir strateji olarak öne çıkarken, bu stratejinin daha uzun süre devam etmesi bekleniyor. Birçok örnekte ortaya çıkan benzer bir noktaysa, küresel finans sistemindeki büyük bankaların, ya kendi konumlarını güçlendirmek ya da kendilerine yeni pazar açabilmek için bu stratejiyi takip ettikleri yönünde.

Günümüz küresel bankaları kendi iş alanlarındaki oynaklığı istikrara kavuşturmak için denge arayışları içindeler. Örneğin yatırım bankacılığı gelirleri, çoğunlukla perakende gelirlerinden fazla çıkmasına karşın, perakende bankacılığın kâr marjının daha yüksek olduğu biliniyor. Bununla ilgili en güzel örnekler geçen yıl yaşandı. Bank of America 47 milyar dolara FleeBostan'ı alırken, JP Morgan Chase de 58 milyar dolara Bank One'ı satın aldı. Mitsubishi Tokyo Financial Group ile UFJ Holdings birleşmesi de aynı nedenlerle gerçekleştirildi.

Küresel bankacılık sisteminin en önemli öğelerinden biri olan Avrupa bankaları, ABD'de banka satın almaya başladılar. İskoç Royal Bank, Charter One Financial'ı 10,5 milyar dolara satın almasına karşın, Avrupa Birliği tek pazar oluşturma projesi bir anlamda sekteye uğradı. AB'nin tek pazar yaratma çabaları tüm hızıyla devam etse de, Avrupa'da bankacılık sektörünün oldukça parçalı olduğu görülüyor. AB'deki katı iş kanunları, bankaların ölçek ekonomisini yakalamalarını zorlaştırıyor. Avrupa finans sektöründe birleşme ve satın alımlar artmaya başlamış olmasına rağmen, geçmiş tecrübeler konsolidasyon sürecinde ciddi tehlikelerin olduğunu gösteriyor. Özellikle Amerika'da sektördeki birleşmelerde, satın almaların temel amacı, verimliliği ve kazanımları artırmak olmasına karşın, çok parlak kurumların birleşmelerinden beklenen sonuçların alınmadığı da görüldü.

Avrupa perakende bankacılık sektörünün gündeminde olan sınır ötesi birleşme ve satın almaların piyasadaki birçok banka için uygun olmadığı dikkat çekiyor. Geçtiğimiz yıllarda bu yönde birleşme eğilimleri olmuş fakat bu talepler, gerek daha az kazanca motive olan ve ülke menfaatlerini ön planda tutan hisse sahipleri, gerekse de öncelikli ulusal birleşimlere yönelen yatırımcılar tarafından sonuçlandırılmamıştı.

Genişlemiş Avrupa fikrinin çıkmasının ardından, İtalyan bankaları bir anda merkez haline geldiler. Hollanda'nın ABN Amro Bankası'nın İtalyan Antonveneta ve Ulusal Lavarro bankalarını satın alma isteği ve Unicredit'in Alman HVA ile birleşme düşüncesi, gözleri İtalya üzerine çevirdi. Finans uzmanları bu birleşmelerden nasıl sonuçlar çıkacağına yönelik öngörülerini paylaşmaktan şimdilik kaçınıyorlar. Avrupa Birliği İç Piyasalar Komisyonu Üyesi Charlie McCreevy, teklifleri "uygunsuz" olarak değerlendirirken İtalyan piyasa otoritelerinin çizdiği yollar doğrultusunda iç piyasalardan gelecek tekliflerin daha faydalı olacağına inandığını belirtti. Piyasalarda, otoritelerin de tekliflere olumsuz yaklaştıkları konuşulurken, bu olumsuzluğun siyasi bir karar olmadığı, değerlendirmelerin mevcut bankacılık kanunları kapsamında yapıldığı vurgulanıyor.

Kuralların değişebileceği göz önüne alındığında, AB Komisyonu'nun yaptığı "birleşme ve satın almaların önündeki engelleri kaldırmak için kuralları gözden geçirebiliriz" açıklaması olumlu olarak algılanırken, bankacılık sektöründe yapılması planlanan bu düzenlemelerin birleşme sürecinde olan tüm şirketlere öncülük edeceği düşünülüyor.

"Banka konsolidasyonlarında en önemli unsur banka büyüklüğü müdür?" sorusuna, ABD'deki birleşmeler örneklenerek cevap verilebilir. ABD'de sektördeki birleşmeler ile satın almaların temel amacı, verimliliği ve kazanımları artırmak olmasına karşın, çok parlak kurumların birleşmelerinden beklenen sonuçların alınmadığı da görüldü. Dünyanın en önemli bankalarından olan Japon Bankaları'nın 90'lı yıllarda yaşadıkları ve geri dönüşü olmayan çalkantıları da, planların bazen tutmadığına açık bir örnek teşkil ediyor.

Birleşme ve satın almalar açısından Asya Kıtası'na bakıldığında ise, bu bölgede diğer ülkelerin aksine yavaş adımların atıldığı görülüyor. Küresel bankaların, Asya bankalarını kendilerine yeni pazar olarak seçtiklerinin ilk göstergesi, Citigroup'un Güney Kore'nin KorAm bankasını 2,7 milyar dolara satın alması oldu. Bunun yanı sıra Asya'daki yabancı bankalar, özellikle tasarruf oranının GSYİH'nin yüzde 40'ına vardığı Çin ile ortak girişim yapmayı da tercih ediyorlar. Mevcut konumu itibarıyla Çin'in tasarrufları 1 trilyon doları

geçmiş durumdayken, HSBC, Çin menşeli Bank of Communications'ın yüzde 19,9'unu 1,75 milyar dolara satın aldı.

Bu iki birleşmenin yanı sıra Japonya'da da birleşme ve satın almaların arttığını gösteren önemli işaretler bulunuyor. Özellikle 2004 yılında UFJ Holdings'in Mitsubishi Tokyo Financial Group'u satın alma yönünde anlaşmaya varması, dünyanın en büyük bankasının oluşmasına neden oldu. Bütün bunlar, Asya'da bölgesel engellere rağmen konsolidasyon sürecinin devam ettiğini ortaya koyuyor.

Perakende bankacılığa dönüş

Son dönemde perakende bankacılığa ilginin yeniden artmaya başladığı gözleniyor. Bu yüzden bankaların bu konudaki büyüme stratejilerini tekrar gözden geçirmeleri gerekiyor. Bankaları bu alana yönelten birçok etken bulunsa da perakende bankacılığın bütün bankacılık ve hisse senedi işlemlerinden daha fazla gelir getirmesi, bunlar arasında başı çekiyor. Perakende bankacılığın artan önemi, müşteri tatminini gündeme getiriyor. Müşteri tatminine istatistiksel olarak bakıldığında, 17 Avrupa Bankası'nın müşteri tatmin düzeyinin 2000 yılından beri ciddi bir düzelme sürecine girdiği görülüyor. ABD'de ise durum biraz farklı. ABD'li müşterilerin yüzde 26'sı kendi bankalarını tavsiye edebiliyorlar. Bu noktada bankaların şubelere daha fazla odaklanmaları gerekiyor. Bankaların, müşterileri ile fiziksel temas kurdukları yerler olan şubelerin cazip hale getirilmesi büyük önem taşıyor. Avrupa'da müşterilerin yüzde 49'u ayda bir kez bankayı ziyaret ederken, yüzde 39'u daha fazla sıklıkla bankaya uğruyor.

Yapılan araştırmaların sonuçlarını dikkate alan bankalar, artık şubelerini çok farklı açılardan organize ediyorlar. Örneğin geçen yıl dünyanın önde gelen bankalarından HSBC, 1000 ek müşteri temsilcisi istihdam edeceğini ve 400 şubesinde yenileme yapacağını açıkladı. Bu ve benzer örnekler bankaların; 'başarı, temel değişimler gerektirir' gerçeğinden yola çıktıklarını gösteriyor. Artık birçok banka perakende bankacılığın ayrıntı ve özen gerektirdiğinin farkında olduğu için, stratejilerini de ayrıntı ve özen üzerine kuruyor.

Kredi kalitesine yeni çözümler

Birçok ülkede tüketici borç seviyelerinin artması, kredi kalitesiyle ilgili kaygıları tekrardan gündeme getirdi. Bu yüzden önde gelen büyük bankalar, üst düzey analitik teknikleri kullanarak, daha iyi bir risk yönetimi sağlamayı amaçlıyorlar. Genel olarak bakıldığında, kurumsal borçlar kalitesinin güçlü olmasına karşın, birçok ülkede bireysel müşterilerin artan borçları endişe veriyor. Özellikle de artan faizlerle birlikte, bankaların müşteri portföylerini daha iyi izlemeleri bir zorunluluk haline geliyor.

1990'larda tüketici borçlarında yaşanan gerilemenin ardından, ABD hane halkı toplam borcu 2003 yılında hızla artarak, finansal varlıkların yüzde 23'ü seviyesine geldi. Yüksek borçlarla birlikte ABD'de kişisel iflaslar, 2000 yılına göre neredeyse yüzde 20 oranında artış gösterdi. ABD'nin yanı sıra birçok ülkede de benzer olaylar yaşandı. Mesela İngiltere'de hane halkı borç seviyesi 1 trilyon pound olurken, 2004 yılında kişisel iflaslar tarihi rekorunu kırdı.

Bu iflaslar, doğal olarak bankacıları daha riskli ortamlara doğru itiyor. Riskli ortamlardan kaçınmak isteyen bankalar da, üst düzey analitik yöntemleri kullanarak, müşterilerinin pozisyonlara göre risklerini yönetiyorlar. Bu riski yönetmek için sıklıkla türev araçlara başvuran bankalara, risk transferi

açısından oldukça kullanışlı olan türev ürünler ciddi bir hareket kabiliyeti veriyor. Uluslararası Türev ve Swap Ürünler Birliği'nin verileri, riskleri kontrol etmek için oldukça uygun bir araç olan "Credit Swap" pazarının 2004 yılında 5,4 trilyon doları geçtiğini ve bunun yüzde 60'ının finansal kurumlar tarafından yapıldığını belirtiyor.

Bugün küresel bankacılıktaki en önemli gündem maddelerinin başında risk yönetimi geliyor. Operasyonel risklerin ve kredi risklerinin arttığı bu dönemde, bankaların çok daha iyi risk yönetimi yapmaları gerekiyor. 2007 yılıyla birlikte Basel II'nin uygulanmaya başlanacağı düşünüldüğünde, bankaların riske olan bakışının ciddi bir değişim yaşaması da kaçınılmaz hale geliyor.

Faizsiz bankacılığın, global finansal sistemdeki payı giderek artıyor

İslam dininin getirdiği faiz yasağı ve geleneksel bankacılık ürünlerinin faiz temelli oluşu uzun yıllar İslami hassasiyetleri yüksek olan kişilerin finans sisteminden uzak kalmasına neden olmuştu. Modern finansal hizmetler ve İslami ilkelerin birleştirilmesine yönelik ilk çalışmalar, 1963-1967 yılları arasında Mısır'da başladı. Mısır'daki ilk uygulamalar büyük ölçüde Almanya'da kırsal bölgelerde faaliyet gösteren tasarruf bankaları modelini esas alıyordu. Sözü edilen tasarruf bankaları, kendilerine para yatıran mudilerine faiz ödemedikleri gibi, kredi verdikleri müşterilerinden de faiz almıyorlardı. Yatırılan mevduatları daha ziyade sanayi ve ticaret alanlarında faaliyet gösteren firmalara kredi olarak kullandıran tasarruf bankaları, bu firmaların kârlarının belli bir yüzdesini de mudilerine veriyorlardı. Mısır'da kâr paylaşımı esasına uygun bankacılığın İslami kurallara uygunluğu tartışması oldukça uzun sürdü. 1971 yılında Nasır Sosyal Bankası'nın kurulmasıyla, faizsiz bankacılık teoriden pratiğe dökülmüş oldu. Faizsiz çalışan ilk İslami banka olan Nasır Sosyal Bankası, bazı uzmanlar tarafından ABD'deki Saving&Loan kuruluşlarına da benzetiliyordu.

İslam Konferansı Örgütü'ne üye ülkelerin maliye bakanlarının Aralık 1973'te Cidde'de düzenledikleri toplantıda, üye ülkelerin ekonomik ve sosyal gelişimini desteklemek için İslami kurallara uygun şekilde kredi desteği verecek bir bankanın kurulmasına karar verildi. Bu karar uyarınca 1974 yılında faaliyete geçen İslam Kalkınma Bankası'nın, bugün 55 üyesi bulunuyor. Kredi verirken belli miktarda komisyon alan İslam Kalkınma Bankası, ayrıca kâr-zarar paylaşımı esasıyla sermaye desteği de veriyor. İslam Kalkınma Bankası tarafından verilen kredilerde İslam Dinarı adı verilen özel tanımlı bir para birimi kullanılıyor. 1 İslam Dinarı'nın değeri, IMF'in işlemlerinde kullanılan SDR birimine eşit. İslam Kalkınma Bankası ayrıca, yatırım projelerine katılım hissesi alımı, kiralama ve benzeri işlemler ile üye ülkelerin ekonomik gelişimine destek verme hedefine uygun projeleri de destekliyor.

Öte yandan, 70'li yılların sonunda bütün dünyayı etkisi altına alan petrol fiyatlarındaki ani yükseliş, petrol üreticisi Körfez ülkelerinde önemli miktarda sermaye birikimi oluşmasını sağladı. Körfez ülkelerinde biriken sermayenin dini ilkelere uygun yatırım alanlarında değerlendirilmesi amaçlandığı için, Dubai Islamic Bank, Sudan Faisal Islamic Bank, Mısır Faisal İslam Bankası ve

Bahreyn İslam Bankası gibi faizsiz bankacılık yapacak finansal kuruluşlar birbiri ardına faaliyete geçti.

Faizsiz bankacılığın temel ilkeleri

Modern finansal yöntemlerin kullanılması ve İslami ilkelere uygun finans kurumlarının ortaya çıkışı 1970'lere denk gelse de, faizsiz bankacılıkta kullanılan tekniklerin büyük çoğunluğunun yüzyıllardır İslam âleminde kabul görmüş ve din âlimleri tarafından onaylanmış yöntemler olduğu biliniyor. İslam dininin koyduğu faiz yasağı, faizsiz bankacılık işlemlerinde en çok dikkat edilen husus olsa da, gelir dağılımında adalet ve islami esaslara uygun olmayan sektörlerin desteklenmemesi gibi çeşitli ilkeler de bulunuyor.

Önceden belirlenmiş bir getiri anlamına gelen faize, bu özelliğinden dolayı faizsiz bankacılık işlemlerinde yer verilmiyor. Kredi karşılığında elde edilecek kârın ne kadarının kredi veren kuruma verileceğinin önceden yapılmış anlaşmalarda belirtilmekle birlikte; kredi alan kurumun ne kadar kâr edeceği hiçbir zaman kesin olarak bilinemeyeceği için, kredi veren Faizsiz bankanın verdiği kredi karşılığında ne kadar kâr payı alacağı da önceden bilinmiyor. Bu uygulama bazı uzmanlarca imtiyazlı hisse uygulamasına benzetiliyor. Bu hisse senetlerini alanlara sabit oranda kâr dağıtılıyor ve eğer şirket kâr edemezse, ödeme yapılma mecburiyeti bulunmuyor. Tahvil ihracı ve banka kredisi gibi geleneksel finansal işlemlerde yaşanan faizin geri ödenmemesi durumunda temerrüde düşülmesi hali, kâr-zarar esasına dayanan faizsiz bankacılıkta gözlenmiyor.

Faizsiz bankacılık ilk bakışta geleneksel bankacılık sistemine kıyasla daha riskliymiş gibi görünmesine rağmen, yatırım kararı verilirken yapılacak dikkatli bir analiz, yatırımların çeşitlendirilerek riskin dağıtılması ve tutarlı bir ekonomik model kullanılarak gelecekteki gelişmelerin öngörülebilmesi gibi teknikler vasıtasıyla, riskler asgari düzeye indirilebiliyor.

Faizsiz finans kurumlarının müşterilerine sunduğu hizmetlerin sınırlı olduğu önyargısı bulunsa da; Faizsiz bankalar hem geleneksel bankacılıktaki İslami ilkelere ters düşmeyen ürünleri sunabiliyor hem de farklı müşteri ihtiyaçları için faizsiz bankacılık ilkelerine uygun ürünler geliştirerek hizmet yelpazelerini genişletebiliyorlar. Ülkeden ülkeye bankacılık düzenlemeleri değiştiği için veya kurumlar arasındaki farklılıktan dolayı, faizsiz bankacılık yapan kurumların sunduğu hizmetler de ülkeden ülkeye değişmekle birlikte, bazı ortak hizmet ve ürünler ön plana çıkıyor:

w Faize bağlı olmaksızın kredi ve ödünç verme.

w Altın külçe alım ve satımı.

w Peşin döviz alım ve satımı.

w Kredi mektubu.

w Garantiler.

w Faize bağlı olmaksızın, önceden belirlenmiş bir ticari getiri çerçevesinde, garanti karşılığında finansman bonoları şeklinde, kısa vadeli finansman sağlama.

w Komisyon karşılığında tüm menkul kıymetleri toplama ve değerlendirme hizmetleri.

w Faizli olmamak koşuluyla tüm menkul kıymetlerin (hisse senedi, yatırım sertifikası ve tahvil gibi) alım-satımı.

w Belirli amaçlar (ticaret, tarım, sanayi ve gayrimenkul gibi) için özel fonlar kurma ve yönetme.

w Mudaraba esasına göre finansman sunma.
w Müşaraka esasına göre finansman sunma.
w Azalan katılım prensibine göre finansman sunma.
w Özel yatırım hesapları hizmetleri, bankalarla birlikte doğrudan yatırım.
w Finansal kiralama hizmetleri.
w Gayrimenkul alım ve satımı.
w Finansal acente hizmetleri.
w Üçüncü şahıslar için önceden kararlaştırılmış kâr prensibine göre alım ve satım hizmetleri (murabaha).
w Açıkları kapatmak amacıyla özel fonlar oluşturma.
w Projelerin fizibilite çalışmaları için teknik, ekonomik, finansal, yönetim ve pazarlama danışmanlığı sunma.
w Faiz yasağına uygun şekilde düzenlenmiş mortgage kredileri.
w İslami ilkelere uygun olarak portföy yönetimi ve yatırım fonları.
Bu hizmetlerin yanı sıra, faizsiz finans kurumları, proje geliştirme ve bu projelere finansman sağlama, risk sermayesi prensibine göre finansman sağlama ve İslami ilkeleri göz önünde tutarak ulusal ve uluslararası piyasalara kaynak transferi gibi çeşitli hizmetleri de sunuyorlar.

Kurumsal çerçevenin
oluşturulma süreci

Faizsiz finans kurumlarının gelişimi incelendiğinde, iki temel konu ön plana çıkıyor. Öncelikle İslami esasların getirdiği emir ve yasaklarla, modern finans tekniklerinin uyumunun nasıl sağlanacağı konusundaki teorik çerçevenin çizilmesi gerekiyor. Bu teorik çerçeve çizildikten sonra, ülkelerin kendi ekonomik, hukuki ve sosyal altyapılarına göre, sözü edilen ilkelerin hayata nasıl geçirileceği sorusuna cevap aranıyor. Teorik çerçevenin çizilmesinde, ilk olarak faizsiz bankacılığın kârın paylaşımıyla ilişkisi gündeme geldi. Anwar Qureshi (1946), Naime Siddiqi (1948), Mahmud Ahmad (1952) ve Mawdudi'nin (1950-1961) yaptığı teorik çalışmalar, faizsiz finans kurumlarının hangi esaslara göre faaliyet göstereceği konusuna önemli katkı sağladı. Ayrıca Muhammad Hamidullah tarafından 1944-1962 yılları arasında yayınlanan çalışmalar da çerçevenin çizilmesinde önemli bir rol oynadı. Bu çalışmalarda; faize dayalı mevcut ticari bankacılık sistemine alternatif oluşturmak için kâr-zarar ortaklığına dayalı bir kavramla çalışması planlanan farklı bir bankacılık türü önermek gibi bir ortak nokta ön plana çıkıyordu. 1970'li yıllarda düzenlenen bir dizi konferans, din âlimleriyle finans uzmanlarını bir araya getirerek, kurumsal çerçevenin belirginleşmesine yardımcı oldu. Bu konferanslardan sonra faizsiz bankacılık alanında faaliyet gösteren ilk finans kurumları da kurulmaya başlandı. 1975 yılında İslam Konferansı Örgütü'ne üye devletlerin katılımıyla kurulan İslam Kalkınma Bankası da bu sürece önemli katkıda bulundu.

İlk faizsiz finansal ürün ve hizmet sunan banka olan Dubai Islamic Bank, 1975 yılında değişik ülkelerin Müslüman işadamları tarafından kuruldu. 1977 yılında da Mısır'da ve Sudan'da Faisal Islamic Bank adıyla iki özel banka faaliyete geçti. Aynı yıllarda Kuveyt Hükümeti de Kuwait Finance House'u kurdu. Öncü rol oynayan bu finans kurumları adeta havuza atılan ilk taş rolü oynayarak, çeşitli İslami finans kuruluşlarının kurulmasına öncülük ettiler. Sadece on yıl gibi kısa bir süre içinde çeşitli ülkelerde 50'den fazla faizsiz finans kurumunun kurulması da, bu alanda çok yüksek bir toplumsal talep olduğunu ortaya koyuyor. İlerleyen yıllarda Batı ülkelerinin de faizsiz bankacılık pazarındaki

büyüme potansiyelini fark etmesiyle, Avrupa kökenli faizsiz finans kurumları da faaliyete geçti.

Faizsiz bankacılığın global ekonomideki yeri

Faizsiz bankacılıktaki hızlı gelişme potansiyeli pek çok batılı finansal kurumun da dikkatini çekiyor. Citicorp, Goldman Sachs, HSBC, Morgan Stanley, Standard Chartered, Banque National de Paris, ABN Ambro, Bank of America, Key Global, Sociate Generale, BNP Paribas ve Commerzbank gibi çeşitli kuruluşlar da ürün yelpazelerini faizsiz finansal araçlarla genişletiyorlar. Müslümanların yaşadığı her ülkede faizsiz bankacılığın hızlı bir gelişme potansiyeline sahip olmasının bir sonucu olarak, murabaha veya icara (leasing) gibi terimler bütün dünyada finansal kurumlarda sıklıkla duyulmaya başladı.

Faizsiz finans sektörünün sergilediği hızlı büyüme performansı, IMF, Dünya Bankası, Basel Komitesi ve BIS gibi uluslararası ekonomik kuruluşlarının olduğu gibi, ülkelerin düzenleyici otoritelerinin de dikkatini çekti. Faizsiz finans kurumlarının bu şekilde gündemde olması, bu kurumların düzenlenmesi ve denetiminde önemli gelişmelerin yaşanmasına yol açtı. Muhasebe standartlarının oturtulması, risk yönetimi alanındaki gelişmeler ve ürün geliştirmenin belli kurallara bağlanması sektörün gelişimi için büyük önem taşıyor. Uluslararası ekonomik kuruluşlar ve İslam Kalkınma Bankası, İslami Finansal Kuruluşlar Muhasebe ve Denetim Organizasyonu (AAOIFI), Malezya Menkul Kıymetler Komisyonu ve Labuan Off-shore Finansal Hizmetler Kurumu gibi İslami finans alanında faaliyet gösteren otoritelerin iş birliği halinde çalışması, sektörün sağlıklı bir şekilde işlemesine yardımcı oluyor.

IMF'in 1999 yılında Sudan ve İran'da yürüttüğü yakından izleme programı sırasında geliştirilen muşaraka sertifikaları, uluslararası kuruluşların İslami finans sektörüne yaptığı en önemli katkıyı gösteriyor. Yeni geliştirilen muşaraka sertifikaları sayesinde piyasalardaki likidite düzeyi merkez bankası tarafından kontrol edilebiliyor ve merkez bankalarına enflasyon ve döviz kurundaki hareketliliklere karşı müdahale imkânı sağlanabiliyor.

Öte yandan, Dünya Bankası grubuna bağlı IFC'nin Pakistan'da mudarabaya dayalı leasing işlemleri yapması da İslami ilkelere uygun finansal işlemlerin uluslararası kabul görme düzeyinin en belirgin göstergesi sayılıyor. Faizsiz finansal hizmet ve araçların yaygın olarak kullanıldığını gösteren bu örnekler, dünya genelinde hizmet çeşitliliği ve aktif yönetimine önem verilmesi alanında büyük bir ihtiyaç olduğunu gösteriyor.

Dünyada faizsiz bankacılık

Faizsiz bankacılık için kullanılan İslami bankacılık tanımlaması ilk başlarda isminden dolayı önyargı ile karşılanmış olsa da zaman içinde tüm kesimlerce bu olumsuz bakışın değiştiği söylenebilir. Finans sektörünün en hızlı gelişen alt dallarından biri olan faizsiz bankacılığın gelişmesini sürdürebilmesi için, bazı unsurlara dikkat edilmesi öneriliyor:

w Faizsiz bankacılık sektörüne karşı önyargı ve uygulamalardaki zorlukların aşılabilmesi.

w Denetim standartlarının geliştirilmesi ve faizsiz bankacılığı dünya finans sistemine entegre etme amacıyla kurulan yeni kuruluşların etkisinin iyi ölçülmesi.

- w Gelecek piyasa potansiyellerinin faizsiz bankacılık alanında etkin kullanılması.
- w Çok taraflı finans kuruluşu olarak İslam Kalkınma Bankası'nın rol ve fonksiyonlarının etkinleştirilmesi.
- w Dünya bankacılık topluluğunun, alternatif bankacılık sistemine entegrasyonu için iş birliğinin yapılabilmesi.
- w Hem fıkıh hem de finans konusunda uzmanlaşmış ve sektörün karşılaşılabileceği yeni durumlar karşısında fetva verebilecek din âlimlerinin yetiştirilmesi.
- w Müşterilerin farklı finansal ürünler konusunda bilinçlendirilmesi.

Dünyada genellikle İslami bankacılık diye bilinen, faizsiz bankacılık için resmen "İslami bankacılık" isminin kullanılmasına sadece İran ve Pakistan izin verirken, diğer ülkeler bu ismin kullanılmasına pek sıcak bakmıyorlar. Bu noktada en ilginç örneklerden biri, Suudi Arabistan'ın, İslami bankacılığın yaygınlaşmasına önderlik ettiği halde, bankaların İslami banka ismini kullanmasına izin vermemesi olsa gerek. Ancak faaliyette bulunan bankaların İslami kurallara uygun bir şekilde faaliyet göstermesi ve faiz yasağına kesin olarak riayet etmesinin istendiğinin de altının çizilmesi gerekiyor.

Öte yandan, Mısır, Kuveyt, Bahreyn, Katar, Birleşik Arap Emirlikleri, Sudan, Ürdün, Türkiye ve Malezya gibi ülkelerde, faizsiz bankacılığa, gerek genel bankacılık kanunları, gerekse özel yasal düzenlemeler çerçevesinde müsaade ediliyor. Ancak bu ülkelerde de "İslami banka" isminin kullanılmasına sıcak bakılmıyor. Bununla birlikte, çok sayıda ülkede faizsiz bankacılık yapan kurumlar ve geleneksel bankalar yan yana faaliyet gösteriyor.

Bu yıl İstanbul'da düzenlenen İslami Finans Forumu'nda yapılan açıklamalara göre, yaklaşık 40 ülkede faaliyet gösteren faizsiz bankalar ve diğer İslami finans kurumlarınca yönetilen toplam aktifler 262 milyar doları geçmiş durumda. Bu aktif toplamına, Müslüman ülke merkezli banka ve finans kurumlarının aktiflerinin yanı sıra Batı kökenli bankaların İslami ilkelere göre yönettiği fonların da dâhil olduğu belirtiliyor.

Faizsiz bankacılığın başladığı dönemde, petrol fiyatlarındaki artış sonucu Körfez ülkelerinde biriken fonların, İslami esaslara uygun bir şekilde kâr-zarar paylaşımıyla değerlendirilmesi amaçlanıyordu. Ancak zaman içinde faizsiz bankacılık işlemleri kâr-zarar paylaşımına dayalı muşaraka yerine, leasing veya murabaha üzerine yoğunlaştı. Başlangıcından beri hızlı bir gelişme gösteren faizsiz bankacılığın bu gelişimi, bazı uzmanlar tarafından İran ve Pakistan'daki zorunlu uygulamanın ve Körfez ülkelerindeki sermaye fazlasının bir sonucu olarak değerlendirildi. Ancak bu değerlendirmenin tersine bir gelişmeyle, faizsiz bankacılığın zorunlu tutulmadığı ülkelerde de faizsiz finans kurumları hızlı bir gelişme sergilediler.

Faizsiz finansın farklı boyutları

Günümüzde bireysel yatırımcıların portföylerini yeterince çeşitlendirememeleri, bireysel yatırımcılar için önemli bir risk oluşturuyor. Uzmanlar tarafından yönetilen yatırım fonlarının getirisinin, genel olarak bireysel yatırımcıların kendileri tarafından yönetilen portföylere kıyasla daha yüksek olması da yatırım fonlarının önemini artırıyor. Güney Afrika kökenli bir yatırım fonu şirketi olan Oasis, uluslararası piyasalarda yatırım yapan çeşitli fonlar sunuyor. Çeşitli konularda endişeleri olan müşterilere hitap etmek için,

Oasis Crescent serisi yatırım fonlarını yatırımcıların tercihine sunan Oasis, bu fonlarda geleneksel yatırım fonlarında olmayan bazı ilave özellikler sunuyor. Öncelikle bu Crescent fonların, İslam dinince haram kabul edilen faizli enstrümanlara yatırım yapmayacağı belirtiliyor. Ayrıca alkollü içecekler, domuz eti, kumar ve pornografi gibi dinin yasakladığı faaliyetlerde bulunan firmaların hisse senetlerinin alınmayacağı da belirtiliyor.

Batı ülkelerinde uzun zamandır uygulanan ve insanların kolayca ev sahibi olmasına olanak sağlayan mortgage sistemi, faize dayalı bir konut finansman yöntemi olduğu için faizli işlemlerden uzak duran kesimler tarafından tercih edilmiyordu. Konut sahipliğini geliştirmek isteyen İngiltere'deki Finansal Hizmetler Otoritesi, 2004 yılında bu konuda devrim sayılabilecek bir düzenlemeye imza attı. Azalan muşaraka (ortak sahiplik) yöntemiyle mortgage işlemlerine izin verilmesiyle birlikte, İngiltere'de faizsiz mortgage uygulamaları da hayata geçme imkânı buldu. Bu alandaki öncü bankalardan biri olan Londra merkezli ABC International Bank, İslami ilkelere uygun bir şekilde mortgage işlemleri yapmak üzere, Al Buraq konut finansmanı planını piyasaya tanıttı. Bank of Ireland'a bağlı Bristol&West'in de aynı dönemde benzer bir finansman paketi çıkartması üzerine, faizsiz mortgage pazarında ciddi bir rekabet yaşanmaya başladı. Faizsiz mortgage planlarının ortak özelliği, işlemi yapan finans kuruluşu ve ev almak isteyen müşterinin, satın alınan ev üzerinde ortak bir sahiplik tesis etmesine dayanıyor. Mortgage müşterisi, zaman içerisinde yaptığı ödemelerle bankanın payını da satın alıyor ve vade sonunda evin tek sahibi oluyor. Bankanın payı zaman içinde azalırken, müşterinin evdeki bankaya ait pay için ödeyeceği kira miktarı da benzer şekilde düşüyor. Islamic Banker dergisine göre, farklı ödeme planlarının getirilmesi, faizsiz mortgage işlemlerinin geleneksel mortgage işlemleriyle maliyet açısından mukayese edilmesine olanak sağlıyor.

Farklı ülkelerde faizsiz bankacılık

Mısır: Mısır'da Sanhuri tarafından yapılan çalışmaların bir sonucu olarak, belli bir oranı aşmamak kaydıyla faize izin verilmekle birlikte, faizsiz bankacılık ve geleneksel bankacılık bir arada yürütülüyor. Geleneksel ticari faizli bankacılığa bir alternatif olarak gelişen faizsiz bankacılık, Mısır'ın finansal sisteminde önemli bir rol üstleniyor. 1977 yılında Mısır-Suudi Arabistan ortaklığında kurulan Mısır Faisal Bankası ve daha sonraki yıllarda tamamıyla Mısırlılar'a ait olan Uluslararası Yatırım Bankası, Mısır bankacılık sisteminde önemli rol oynayan iki büyük faizsiz banka olarak öne çıkıyor. Bu bankalar, toplam mevduatın yüzde 17'sini ellerinde tutuyorlar.

Kuveyt ve diğer Körfez ülkeleri: Birleşik Arap Emirlikleri Ticaret Kanunu, faize birtakım sınırlamalar getiriyor. BAE'de ticari borçlarda belli bir oranı geçmeyecek şekilde faiz alınabiliyor, ancak ticari olmayan borçlarda faiz almak Ceza Kanunu'na göre suç kabul ediliyor. Benzer şekilde Kuveyt Anayasası'nda yapılan değişikliklerle, 1980 yılında Ticaret Kanunu'nda da buna uygun değişiklikler gerçekleştirildi. Bu değişiklikler gereğince, ticari işlemler için faiz alınabileceği hükmünün getirildiği Kuveyt'te de BAE'de olduğu gibi ticari olmayan işlemlerde faiz almak yasadışı kabul ediliyor.

1987 yılında kurulan Kuwait Finance House, 1991'deki Körfez Savaşı'ndan önce 4 milyar dolara yaklaşan varlığıyla dünyanın en büyük faizsiz finans

kurumu olduysa da, savaş ağır bir darbe vurdu. Diğer faizsiz finans kuruluşlarının da faaliyet gösterdiği Kuveyt, bölgede faizsiz bankacılığın en fazla geliştiği ülkelerden biri haline geldi.

Öte yandan, BAE'de ise Dubai Bankası dışında faizsiz bankacılık yapan bir banka bulunmuyor. Katar'da da benzer şekilde sadece Katar İslam Bankası faizsiz bankacılık işlemleri yapıyor.

Suudi Arabistan: Diğer ülkelerden farklı olarak Suudi Arabistan'daki ulemanın riba konusundaki tavrı son derece katı olduğu için, Suudi Arabistan'da faize kesinlikle izin verilmiyor. Buna karşılık bankalar, yaptıkları işlemlerden komisyon alabiliyorlar.

Suudi Arabistan'da faiz içeren meseleler, idari mahkemelerce yargılanıyor, bu mahkemeler finansal ve ticari meselelerde faize izin veren hüküm veremiyorlar.

Modern faizsiz bankacılığın orijini Mısır olmasına rağmen, Suudi Kraliyet ailesinin ve önemli iş adamlarının desteği olmadan bu kadar gelişmesi ve gerçek bir finansal güç olması, mümkün olmayabilirdi. Suudi Hükümeti 1975'te Cidde'deki İslam Kalkınma Bankası'nın kurulmasına da öncülük etti. Ayrıca bu alanda en güçlü ve en etkili üç özel finansal kurum olan Dar Al-Maal Al-Islami (DMI) Group, Dallah Al Baraka Group ve Al Rajhi Bankacılık ve Yatırım Şirketi de yine Suudi Arabistan menşeli.

İran ve Pakistan: İran ve Pakistan'daki durumun farklı olduğu görülüyor. İran Anayasası'nın 4'üncü maddesine göre, bütün yasal düzenlemelerin, İslami standartlara dayandırılması gerekiyor. 1983'te İran Parlamentosu'nun çıkardığı Faizsiz Bankacılık Yasası, bütün faizleri ve faize dayalı bankacılığın bütün dallarını yasaklamıştı. Böylece faizsiz bankacılık İran'da zorunlu hale geldi.

Pakistan Anayasası; yasalar, Kur'an ve Sünnet'in Pakistan'da temel kanun olduğunu, Anayasa Mahkemesi'nin faiz ödeme ve tahsiline ilişkin bütün yasaların İslam'a zıt olmaması gerektiğini belirttiği için; 1981'de Pakistan'daki bütün ticari bankalar, mudilerine faizli mevduat yerine, kâr-zarara katılma hesapları açtılar.

Pakistan'da; faize dayalı borçların yerini sermaye yatırımlarına katılma senetleri, faizin yerini bankaların zorunlu olarak tahsil ettikleri hizmet ücretleri ve işletme ile banka arasında yapılan murabaha işlemindeki geri satın alma ve fiyat yükseltme aldı. Ancak banka ücretleri ve fiyat yükseltmeleri, modern bankacılıktaki faiz miktarı kadar oldu.

Malezya: Çoğunluğu Müslüman ve Türkiye gibi laik bir ülke olan Malezya, faizsiz bankacılık sistemine ikincil bir bankacılık sistemi olarak, faize dayalı bankacılık sisteminin yanında yer veriyor.

Malezya Merkez Bankası, diğer ülkelere model olacak biçimde faizsiz bankacılığın ve finansal sisteminin altyapısını geliştirerek, İran ve Pakistan'da kurulan basit İslam bankacılığı sisteminden daha etkili olmayı başardı. Ülkede faizsiz sistemle çalışan bankalar ayrı bir kanuna ve düzenlemelere tabi tutuldu. İslami denetsel düzenlemeler; likidite, rezerv oranı, ticari ödeme sistemleri, banka kabulleri için ikincil pazarlar dikkate alınarak geliştirildi ve ülkede faaliyet gösteren bütün İslam bankalarının hukuk kurallarına uygunluğunu sağlamak için bir merkezi konsey oluşturuldu. 1983 yılında

çıkarılan İslam Bankacılık Kanunu ile Malezya Merkez Bankası'na (Bank Negara), faizsiz usulle çalışan bankaların lisanslama ve denetim yetkisi verildi. Aynı yıl çıkarılan Devlet Yatırım Kanunu ile faiz taşımayan yatırım sertifikaları ve menkul kıymetlerin ihracına başlandı. Devlet yatırım sertifikaları, likit varlıklar olarak düşünülmüştü. Faizsiz bankacılık kurumlarının bunları likidite gereksinimleri için kullanmaları planlanıyordu.

Malezya'da bankacılık alanında, İslam Bankacılık Kanunu, Bafia Anlaşması ve Merkez Bankası Anlaşması, üç düzenleyici parça olarak dual bankacılığa yumuşak bir geçiş sağlıyor. Malezya'da yirmi yıl önce faaliyetlere başlayan faizsiz bankacılık, kısa süre içinde gelişerek, 2001'de finans sektörünün yüzde 5'ine, 2003 yılında yüzde 10'una sahip duruma geldi. Faizsiz bankacılığın 2005 yılı itibariyle 2010 yılı için konulan yüzde 20 hedefini, bu tarihten beş yıl önce, yani 2005 yılında yakalaması bekleniyor. Malezya'da faizsiz bankacılığın özellikle son birkaç yıldır hızlı bir çıkış trendi yakalamasının nedeninin; bu ülkenin kendine özgü bir dual bankacılık modeli oluşturması ve faizsiz bankacılığın bütün altyapı ihtiyaçlarını yerinde düzenlemelerle sağlaması olduğuna dikkat çekiliyor. 2020 yılında faizsiz bankacılık için dünyanın finans merkezi olmak ve İslami sermaye piyasaları arasında bağlantı kurulması gibi hedeflerinin olması, Malezya'yı, mevzuat konusunda olduğu gibi, İslami finansal ürünler açısından da dünyanın en etkili ve yenilikçi ülkesi yapıyor.

Malezya'da faizsiz finans kurumlarının geçmişine bakıldığında; ilk olarak 1983 yılında Bank Islam Malaysia Berhad'ın (BIMB) kurulduğu görülüyor. Kısa sürede önemli bir büyüme gerçekleştiren Banka, 1992'den bu yana Kuala Lumpur Borsası'nda işlem görüyor. Faizsiz bankacılığın uzun vadede varlığını sürdürmesi için, daha fazla kurum, daha çok müşteri ve faizsiz bir para piyasası (Interbank) oluşturulması gibi hedeflere ulaşması gerekiyor. Bu doğrultuda Malezya, 1994 yılında Islamic Interbank Money Market (IIMM) adıyla faizsiz bankacılık için bir piyasa oluşumuna gitti. 1999 yılında ise Bank Muamalat Malaysia Berhad (BMMB) adıyla, ülkenin ikinci faizsiz bankası faaliyetlerine başladı. Bu bankanın kuruluşundan sonra ülkede ticari bankalarla, faizsiz bankacılık yapan bankalar arasında ürün ve hizmetlerin ortak kullanım ve pazarlanması arasında atılımlar gerçekleşti. Sonuç olarak günümüzde Malezya'da faizsiz bankacılık yapan iki banka mevcutken, ticari banka ve diğer finansal kurumların da faizsiz bankacılık ürünlerini sunduğu görülüyor. Mayıs 2003 sonunda Malezya'da ikisi faizsiz banka, 13'ü ticari banka, 5'i ticaret bankası, 9'u finans şirketi ve 7'si iskonto şirketi olmak üzere, toplam 36 finansal kurum, faizsiz bankacılık hizmetleri sunuyor.

İngiltere: İngiltere'de 1997 yılından beri AUB-UK Manzil adı altında, faiz içermeyen murabaha ve ijarah (icara) temelli krediler sunuluyor. Fakat bu finansman yöntemlerinde ürünün iki defa el değiştirmesi, İngiltere'de faizsiz konut kredisi kullanımında çifte vergilendirmeye neden oluyordu. İngiltere Merkez Bankası geçen yıl yaptığı düzenlemelerle, faizsiz konut kredilerindeki çifte vergilendirmeyi kaldırdı. İslami usullere uygun ürünlerle geleneksel bankacılık ürünleri arasındaki farkın azaltılması, İngiltere'de büyük ticari bankaların bu alana ilgi duymalarına neden oluyor. Merkez Bankası 2003 yılında, İslami konut finansmanı konusunda başkanlığını Barclays Bank'in eski CEO'su Andrew Buxton'un yaptığı bir çalışma komitesi oluşturdu. Bu kurum; Hazine, Finansal Hizmetler Otoritesi (FSA), Kredi Sağlayıcıları Komisyonu

(CML), Ahli United Bank, HSBC ve Barclays gibi bazı bankaların temsilcilerinden ve bunun yanında İngiltere İslam Komisyonu ile İslam toplumu temsilcilerinden oluşturuldu. İngiltere’de tamamen bağımsız ve İslami usullere uygun ürünler sunabilen bir banka henüz yok. Bununla birlikte bu konuda ciddi gelişmeler yaşandığı görülüyor. 2002’nin başlarında Islamic House of Britain adıyla ve İngiltere’de kendi başına faaliyette bulunan ilk İslami banka olma amacıyla yola çıkan Islamic Bank of Britain (IBB), Ağustos 2004’ten beri hizmet veriyor. IBB önderliğinde, yıllardır eksikliği hissedilen İslami finansal ürünler, İngiltere’de yeni ve büyüme potansiyeli olan bir finansal alan olarak göze çarpıyor.

Ekonomide halen bazı riskler olsa da iyileşme devam ediyor

Türkiye’nin son yirmi yıllık ekonomi tarihi kriz-istikrar-kriz kısır döngüsüyle geçti. Yaşanan son krizden sonra iyileşme sürecine giren Türkiye ekonomisi, enflasyonda tek haneli rakamları yakalamayı başardı ve son iki yıldır önemli seviyelere ulaşan büyüme rakamları da sevindirici gelişmeler olarak tarihe geçti. Genel hatları ile bakıldığında olumlu gelişmeler yaşanan ekonomide, istihdam sorunu ve cari açık başta olmak üzere, bazı ciddi risk unsurları bulunduğu göz ardı edilmemesi gerekiyor.

Son iki yıldır büyüme rekoru kırılırken, arkasına uluslararası finansal piyasaları ve Avrupa Birliği beklentilerini alan Türkiye, oldukça iyimser bir yolculuğa çıktı. Son on dört çeyrekte GSYİH kümülatif bazda yüzde 26,7 oranında artsa da, yüksek seviyedeki üretim açıkları devam ediyor. Üretim açığının yanı sıra, ithalatın devamlı yüksek tempoda seyretmesi, soru işaretlerini arttırıyor. İthalattaki yüksek artışla birlikte, cari açığın ciddi bir artış trendine girdiği göz önüne alındığında, bu açığın finansmanı sıkıntı yaratıyor. Geçen yıl 15 milyar doları bulan cari işlemler açığı, 2005’in sadece Ocak-Temmuz döneminde bu seviyeye ulaştı. 2005 yılı Temmuz ayında cari açık, bir önceki yılın aynı ayına göre yüzde 97,2 oranında artarak 1,5 milyar dolara yükselirken, cari açık artışında belirleyici olan dış ticaret açığı, bir önceki yılın aynı ayına göre yüzde 49,8 oranında artarak 3,2 milyar dolar oldu. Buna göre, 2004 yılının yedi aylık döneminde 10 milyar dolar civarında olan cari işlemler açığı, 2005 yılının aynı döneminde yüzde 40,2 artışla, 15 milyar dolara yaklaştı.

Cari açığın risk yaratmadığını savunan kesim, buna gerekçe olarak, Türk ekonomisinin ciddi bir yapısal değişime girmesini gösteriyor. Merkez Bankası’nın da savunduğu bu görüşe göre, cari açığın yapısı geçmiş dönemlere kıyasla çok farklı bir hâl arz ediyor. 2002 yılında yüzde 0,8 olan açık, 2004’ün sonunda yüzde 5’i geçmesine rağmen cari açığın henüz bir sıkıntı yaratmadığı dile getiriliyor. Bu görüşü savunurken, üretim artışındaki büyümenin daha fazla ithal hammadde ve ara malı talebine neden olduğunu öne süren analistler, bu sürecin aynı zamanda ithalat ile ihracat arasındaki ilişkiyi de kuvvetlendirdiğini belirtiyorlar. İkinci olarak, artan petrol fiyatlarının Türkiye’nin petrol ithalat faturasını iyice kabarttığına işaret ediliyor. Ekonomideki iyileşmenin, şirketlerin yatırım güdüsünü ortaya çıkardığı ve böylece sermaye ithalatında artış yaşandığı da dikkat çekilen bir başka nokta.

Bu görüşler kısmen doğru olsa da, Türkiye’de cari açığa yol açan sebeplerde bu kadar kısa zamanda böylesi bir yapısal değişim gerçekleşmesi oldukça zor görünüyor. Bununla birlikte Türkiye’nin iktisadi geçmişi, bu sürecin analiz edilebilmesi açısından önemli ipuçları veriyor. Ülkeye döviz girişinin arttığı dönemlerde, ekonomik büyümenin buna paralel bir seyir izlediği görülüyor. Son üç yıllık döneme bakıldığında, net döviz girişi ile birlikte, Türkiye ekonomisinde büyümenin de çok yüksek seviyelere çıktığı anlaşılıyor. Bu süreci aynı zamanda, dolar ve avro karşısında Türk Lirası’nın aşırı değerlenmesi de izledi. Bu iki gelişmenin yanı sıra cari işlemler açığı da bu dönemlerde üst üste rekorlar kırarak, ekonomik görünümü daha riskli hâle getirdi. Merkez Bankası’nın rakamlarına göre, Türk Lirası yüzde 15 civarında aşırı değerli durumda iken, normal şartlar altında döviz kurunun cari açık nedeniyle artış trendine girmesi bekleniyordu. Ancak birçok beklenti gibi bu da gerçekleşmedi. 3 Ekim’de AB ile tam üyelik müzakerelerine başlama kararının alınmasının ardından iyice gerileyen ABD Doları’na Merkez Bankası müdahale etmek zorunda kaldı.

Döviz kurundaki gerileme, yurt içindeki yerleşiklerin dövizden TL’ye geçmesinin son iki yıldır hızla artması ve yabancı para girişinin giderek artış göstermesinden kaynaklanıyor. Döviz girişinin diğer önemli etkisi ise büyüme üzerinde gerçekleşti. Döviz girişinin arttığı son iki yıllık süreçte ekonomik büyümede hızlı bir artış yaşandı. Ancak 2005 yılıyla birlikte döviz girişinde bir miktar azalma olması, ekonomik büyümeyi de etkiledi.

Son iki yıldır döviz girdisinde görülen artış, yurt dışındaki sermaye yatırım alanlarının getirisinin, Türkiye’ye kıyasla düşük olmasından kaynaklanıyor. Düşük getiriye sahip ülkelere göre Türkiye’deki yüksek getiri, yabancı yatırımcıyı ülkeye çekerek, yüksek miktarda döviz girişi sağlıyor. Ancak bu girişin Türkiye açısından çok da sağlıklı bir sonuç verdiği düşünülemez. Üstüne üstlük, kısa vadede olumlu gibi görülen bu gelişme, uzun vadede ekonomi için risk teşkil ediyor.

Bu kadar çok çapraz sorgulu bir ortamda bulunan Türkiye’nin sağlıklı yola girebilmesi için, ekonomi yönetiminin olaylara piyasa odaklı bakmak yerine, toplumun genel çıkarlarını göz önüne alarak bakması gerekiyor. Cari işlemler açığının geçen yılki tarihi zirvesi olan yüzde 5’i geçmesi ve yüksek bir olasılıkla 2006 sonunda yüzde 6’yı da geçeceği göz önüne alındığında, Türkiye’nin, ekonomisindeki dinamikleri kontrol altına alması büyük önem taşıyor.

Enflasyonda son durum

Son iki yıldır enflasyon hedeflerini tutturamayan Türkiye’nin, 2005 yılında da yüzde 8’lik enflasyon rakamlarına, çok büyük aksilikler yaşanmadığı müddetçe ulaşması mümkün görünüyor. Yaşanan bu dezenflasyon sürecinde, dış faktörlerin daha etkili rol oynadığı söylenebilir. Özellikle petrol fiyatlarında yaşanan hızlı yükselişle birlikte, Türkiye’nin petrol ürünleri ithalatının tutarı önemli ölçüde arttı, enerji faturası da GSYİH’nin yüzde 2,7’sinden bu yıl yüzde 6’ya ulaştı. Türkiye ekonomisinin büyüme trendi göz önüne alındığında, bu artışın oldukça yüksek olduğu ortaya çıkıyor. Her ne kadar ekonomi dış şoklara karşı daha sağlam bir resim çizse de, enerji fiyatlarında yaşanan artış, enflasyon açısından ciddi bir tehdit oluşturuyor.

Nitekim son aylarda tüm dünya ekonomilerini tehdit eden petrol fiyatlarındaki artışın sonucu olarak, daha yüksek enflasyon beklentisi, ekonomik tahminlere

yansımaya başladı. Özellikle tüketici fiyatlarını etkileyen petrol fiyatlarındaki artış sonucunda, TÜFE'nin Eylül ayında yüzde 1,02 gerçekleşmesinin, enflasyon hedefinin riske girmesine neden olduğu yorumu yapılabilir. TÜFE bundan önce aylık bazda en yüksek değerine, yüzde 1,32 ile geçen yıl Kasım ayında ulaşmıştı. Tüketici fiyatlarındaki artışta, gıda, konut ve eğitim harcamalarındaki mevsimlik yükselişler ve akaryakıt fiyatlarına yapılan zamlar belirleyici oldu.

Öte yandan, mali disiplinden taviz vermemek için yeni gelir kalemleri yaratmaya yönelik vergi artışları da, uzun dönemde enflasyon hedefini tehlikeye atma riskini barındırıyor. Piyasalarda 2005 yılının enflasyon hedefine ulaşılacağı beklentisi hâkim olsa da, bu politikanın yüzde 5'lik enflasyonun hedefleneceği 2006 yılında da uygulanması halinde, enflasyon hedefinin tutturulmasının ciddi anlamda riske gireceğinin göz ardı edilmemesi gerektiği belirtiliyor. Bu açıdan bakıldığında, mali disiplin ve enflasyon hedefi arasındaki dengeyi bozmayacak alternatif maliye politikaları geliştirmenin, Türkiye'nin önündeki en önemli sınavlardan biri olacağı söylenebilir.

Sonuç olarak TÜFE'de yıllık enflasyon Ağustos ayına göre yüzde 0,08 oranında artış göstererek Eylül ayında yıllık yüzde 7,99'a ulaştı. ÜFE'de de benzer durum söz konusu. Ağustos ayında yıllık yüzde 4,32 olan ÜFE, Eylül ayında TÜFE gibi artarak 4,38 oranında gerçekleşti.

Bütçe disiplininin taviz yok

90'lı yılları yüksek bütçe açıklarıyla geçiren Türkiye, 2002 yılından beri, önce bütçe açığı verme sonra da borçlanma sürecinde kaybedilen zamanı telafi etmeye çalışıyor. Bütçe disiplininin taviz vermeden sıkı para politikası uygulayan Türkiye'nin bütçe rakamlarında ciddi ölçüde iyileşme yaşandı. Ağustos ayı rakamlarına göre, bütçe 195 milyon YTL fazla verdi. Oysa 2004 yılının Ağustos ayında bütçede 2,07 milyon YTL'lik bir açık vardı. Bütçede yaşanan bu iyileşmenin temelinde, bütçe gelirleri artarken, giderlerde de ciddi bir gerileme yaşanması yatıyor. Bütçe gelirleri Ağustos'ta geçen yılın aynı ayına kıyasla yüzde 30,6 oranında artış göstererek, 13 milyar 336 milyon YTL olarak gerçekleşti. Diğer taraftan giderlerde yaşanan artış da oldukça düşük seviyede kaldı. 2004 yılının Ağustos ayında 12,280 milyar YTL olarak gerçekleşen bütçe giderleri, 2005'in aynı ayında yüzde 6,9 oranında artarak, 13 milyar 141 milyon YTL oldu.

2005 yılı Ocak-Ağustos dönemi konsolide bütçe dengesi değerlendirildiğinde, bütçe disiplininin devam ettiği görülüyor. 2003 yılı Ocak-Ağustos dönemi konsolide bütçe dengesi 28 milyar 443 milyon YTL'lik açık verirken, bu açık 2004 yılının aynı döneminde düşüş göstererek, 18 milyar YTL olarak gerçekleşti. Konsolide bütçe dengesi 2005 yılının Ocak-Ağustos döneminde ise sert bir azalma göstererek, 6 milyar 755 milyon YTL'lik açık verdi. Konsolide bütçe dengesinde yaşanan bu hızlı iyileşmenin yanı sıra ekonomik program hedefleri arasında bulunan faiz dışı fazla da hedefler doğrultusunda hareket ediyor. Maliye Bakanlığı'nın açıkladığı istatistiklere baktığımızda, son iki yıllık süreçte faiz dışı fazlada gözle görülür bir artış olduğu ortaya çıkıyor. Buna göre 2003 yılının ilk sekiz aylık döneminde 15 milyar 525 milyon YTL'lik faiz dışı fazla veren Türkiye'nin, 2004 ve 2005 yıllarında sırasıyla; 22 milyar 569 ve 25 milyar 605 milyon YTL'lik faiz dışı fazla verdiği dikkat çekiyor.

Türkiye bu yıl IMF'e, tüm kamu kesiminin GSMH'nin yüzde 6,5'i olan 31 milyar 262 milyon YTL'lik faiz dışı fazla vermesi taahhüdünde bulunmuştu. Söz konusu faiz dışı fazlanın GSMH'nin yüzde 5'i kadar olan 24 milyar 48 milyon

YTL'lik kısmının ise faiz dışı bütçe fazlasından, 1,5 puanlık kısmının ise KİT'ler, sosyal güvenlik kuruluşları, bütçe dışı fonlar ve İşsizlik Sigortası Fonu'ndan oluşan diğer kamu kesiminden kaynaklanması öngörülmüştü. Bu yılın ilk sekiz aylık döneminde yaşanan bu düşük gerçekleşmenin, son yılların en iyi bütçe performansı gösterilmesine rağmen IMF'in program tanımlı faiz dışı fazla hedefinin yakalanabilmesi için Türkiye'den yeni bazı ek önlemler almasını gündeme getirebileceği ifade ediliyor. 2004 yılında 21 milyar 934 milyon YTL olan IMF tanımlı bütçe faiz dışı fazlasının yüzde 89'u ilk sekiz ayda, geri kalan yüzde 11'i ise harcamaların arttığı yılın kalan dördüncü ayında sağlanmıştı. Bu yılın ilk sekiz ayındaki fazla ise program hedefinin yüzde 83'ü kadar bir tutar teşkil ediyor.

Sonuçta, Ağustos ayının performansı ile birlikte konsolide bütçenin yıl sonu hedefleri ile tutacağı tahmin ediliyor. Yılın ilk sekiz ayında yılsonu FDF hedefinin yüzde 84'üne ulaşılırken, gelirlerdeki zayıflığa ve sosyal güvenlik sistemine yapılan transferlere rağmen hükümetin yılsonu hedeflerine ulaşması bekleniyor. Özellikle yılın son aylarında faiz dışı harcamaların artma eğilimi gösterdiği biliniyor ama bu ay olduğu gibi bütçe ödeneklerinin erken verilmesi, gelecek harcamalardaki artışların daha kontrollü olmasına ve Kasım, Aralık aylarında bütçe performansının toparlanmasına yardımcı olabilir.

Büyümede normal rakamlar

Devlet İstatistik Enstitüsü tarafından açıklanan ikinci çeyrek büyüme rakamlarına göre, bir önceki yılın aynı dönemine kıyasla GSMH yüzde 3,4; GSYİH ise yüzde 4,2 artış gösterdi. 2005 yılı ilk altı aylık büyüme rakamlarına bakıldığı zaman, GSMH'nin yüzde 4,3; GSYİH'nin ise yüzde 4,5 büyüdüğü görülüyor.

2004 yılında GSMH'nin yüzde 9,9; GSYİH'nin ise yüzde 8,9 büyüdüğü göz önüne alındığı zaman, Türkiye ekonomisindeki 2001 yılı sonrası yaşanan hızlı büyüme sürecinin tamamlanıp tamamlanmadığı sorusu sorulabilir. Bu konuda daha sağlıklı bir analiz yapabilmek için, büyümeyi oluşturan alt kalemlerin incelenmesi gerekiyor. Bu çerçevede, tarım sektörü ikinci çeyrekte ve ilk altı ayda yüzde 0,1 oranında büyüdü. Mevsimsel etkilere açık bir sektör olduğu için tarımsal çıktının yıllar içinde değişmesi şaşırtıcı sayılmaz. Yüzde 9,9'luk GSMH artışının yaşandığı 2004 yılında, tarım sektörünün bu yıla kıyasla daha yüksek oranda büyümüş olması, yüksek GSMH büyümesinde tarımdaki büyümenin de etkisinin olduğunu gösteriyor.

DİE tarafından gerçekleştirilen Tüketici Güven Endeksi'nde, genel tüketici güven endeksiyle birlikte, mevcut dönemin dayanıklı tüketim malı almak için uygunluğu, endeksin de azalmasının, bu önermeyi destekleyen bir kanıt olduğu ifade edilebilir. Maliye politikalarının iç talep üzerinde önemli etkisi olduğu için, bütçe gerçekleştirmeleri, iç talebi analiz ederken büyük önem taşıyor. Ağustos ayı itibarıyla bütçedeki en önemli gelir kalemi olan vergi gelirleri, yüzde 35'e yakın oranda artarken, konsolide bütçe harcamalarının yüzde 7'ye yakın artması, mali disiplin konusunda önemli bir mesafe katıldığını gösteriyor. Ertelenmiş talebin doyuma ulaşmasından sonra mali disipline uyulması, iç talep üzerinde daraltıcı bir etki yapıyor. 2001 yılındaki krizden sonra Merkez Bankası'nın özertleştirilmesi sayesinde para politikalarının daha etkin uygulanmasıyla, enflasyonla mücadelede önemli başarılar elde edilirken, para arzındaki büyümenin sınırlı kalması da iç talebin artmasını engelliyor.

Türk sanayisinin üretimde yoğun bir şekilde ithal hammadde ve ara mali kullanmasının bir sonucu olarak, ithalatla sanayi üretimi arasında yakın bir ilişki bulunuyor. 2004 yılı ikinci çeyrekte yüzde 33,2 artan ithalat vergisindeki artışın, bu yıl aynı dönemde yüzde 8,7 olarak gerçekleşmesi de sanayi üretimindeki düşüşün ithalat rakamlarına yansımaları gösteriyor. Aslında büyümenin makul sayılabilecek bir oranda gerçekleşmesi, cari açık probleminin hafiflemesine yardımcı olsa da, yüzde 5'lik büyüme hedefinin yakalanamayacağına ilişkin endişeler gündemi meşgul ediyor. Büyümenin hedeflenen oranın altında gerçekleşmesi halinde, piyasalar tarafından dikkatle izlenen bir oran olan cari açığın GSMH'ye oranının daha yüksek çıkabileceği kaydediliyor.

Kredi hacminde ve mevduatların krediye dönüşmesinde olumlu gelişmeler yaşanmasına rağmen, Türkiye Bankalar Birliği verilerine göre, konut kredileri 2005 yılında taşıt ve diğer tüketici kredilerine kıyasla daha hızlı artış gösterdi. Tüketici kredilerinin konuta odaklanmasının bir sonucu olarak, dayanıklı tüketim mallarının talebinde bir azalma yaşanıyor.

İhracat artış hızının azalması da sanayi üretiminin yavaşlamasında önemli bir rol oynuyor. İç talebin yetersiz olduğu dönemde ihracata yönelik üretim yaparak ayakta durmaya çalışan sanayi sektörü, Türk parasının son dönemde yabancı paralar karşısında hızla değer kazanmasından son derece şikâyetçi. Aşırı değerli YTL'nin yanı sıra, kotaların kalkmasıyla Çin mallarıyla rekabet etmek zorunda kalan Türk sanayisi, ihracatta zor bir dönem yaşıyor. DİE verilerine göre, ikinci çeyrekte mal ve hizmet ihracatı, geçen yılın aynı dönemine kıyasla yüzde 4,7 arttı.

Yirmi yıllık özelleştirme bir yılda oldu

1979 yılında, KİT'leri özelleştirerek bütçe açıklarının kontrol altına alınması ve ekonomik büyümenin teşvik edilmesi amacıyla İngiltere'de başlayan özelleştirme süreci kısa zamanda dünya geneline yayıldı.

1984 yılına gelindiğinde İngiltere'deki özelleştirme dalgası Yeni Zelanda ve Avrupa ülkelerine de yayılırken; Avrupa'da birlik yolunda atılan adımlar ve konulan kriterler, üye ülkelerdeki özelleştirme performansını önemli derecelerde etkiledi. 1986'da Latin Amerika ülkelerinin içine düştükleri borç krizi nedeniyle özelleştirme çalışmalarına yönelmeleri, küresel özelleştirme çalışmalarına ivme kazandıran bir diğer unsur oldu.

1989 yılında Berlin Duvarı'nın yıkılmasının ardından, Doğu Bloğu ülkelerinin de özelleştirmeye yönelmesi, bu uygulamanın hem kapsadığı ülkeler hem de rakamsal anlamda ciddi boyutlara ulaşmasına olanak sağladı. Ancak küresel özelleştirme çalışmalarının aksamasına neden olan bazı gelişmeler de yaşandı. Örneğin 1997 yılında başlayan Asya Krizi'nin, 2000 yılına kadar farklı ülkelerde, farklı zamanlarda etkili olması, daha sonra da küresel ekonominin genel bir durgunluk trendine girmesi, birçok ülkede uygulanmakta olan özelleştirme programlarında aksamalara yol açtı. Bu durum, global özelleştirme işlemlerinde de top yekun bir düşüşü beraberinde getirdi. Özelleştirmeyi sekteye uğratan gelişmelerden biri de 2001 yılında ABD'de yaşanan terör olaylarından sonra uluslararası sermaye çevrelerinde güven ortamının bozulması oldu.

Bugün, AB ülkeleri gibi ülkelerde büyük ölçüde tamamlanan, birçok gelişmiş ülkede ise güncelliğini yitirme aşamasına giren özelleştirme uygulamaları, Türkiye gibi ülkelerde başlıca gündem maddelerinden biri olma özelliğini

taşıyor. Türkiye ekonomisinin 2000 ve 2001 yıllarında yaşadığı ekonomik krizden sonra girdiği süreçte özelleştirme açısından ciddi başarılar yakalandı. 2005 yılı verileriyle birlikte Türkiye ekonomisi şu anda 14 milyar dolara yakın bir özelleştirme geliri bekliyor. Elbette bu gelirin büyük bir kısmı borç ödemesinde kullanılacak. Ancak gelinen noktadaki özelleştirme gelirleri, Türkiye ekonomisinin son yirmi yıl içinde yaşadığı evrimi gösteriyor. Sonuç itibariyle geç kalınmış olmasına rağmen özelleştirmeden elde edilen gelirler, Türkiye ekonomisinin yüksek borç stokunu kısmi olsa da azaltacak. Ancak borç stokunu asıl azaltacak unsur faizlerde yaşanacak gerilemedir.

Borç stokunda azalma

Gerek kamu sektörünün borç stoğuyla ilgili göstergelerinde gerekse kamu ve özel sektörün toplam dış borç stoğuyla ilgili göstergelerde 2002 yılıyla birlikte başlayan olumlu gelişme bu yıl hızlanarak devam ediyor. Haziran sonu itibariyle Türkiye'nin 161,8 milyar dolar olarak gerçekleşen dış borç stoğunun yine Haziran sonu itibariyle 323,8 milyar dolar olan son bir yıllık GSMH'ye oranı yüzde 50 ile 2001 krizi öncesindeki yüzde 59,3 oranının da altına indi. Söz konusu oran 2001 krizinde yüzde 78'e kadar yükselmiş, 2002 yılında yüzde 72, 2003 yılında yüzde 60,7 ve geçen yıl da yüzde 54 olarak gerçekleşmişti.

Kamu kesiminin, 2001 yılında yüzde 107,5 düzeyine yükselen brüt borç stoğunun (iç ve dış) GSMH'ye oranı ise bu yıl Haziran sonunda yüzde 74,6'ya kadar geriledi. Bu kapsamda brüt iç borç stoğunun 2001 yılında yüzde 71,1 olan GSMH'ye oranı bu yıl yüzde 53,9'a, brüt dış borç stoğunun oranı da aynı dönemler itibariyle yüzde 36,4'ten yüzde 20,7'ye geriledi.

Böylece, 2005 yılının ilk yarısında 71,5 milyar YTL'si ihale, 0,7 milyar YTL'si doğrudan satış ve 0,8 milyar YTL'si ihale sonrası değişim yoluyla olmak üzere toplam 73,1 milyar YTL tutarında iç borçlanma yapıldı. 2004 yılının aynı döneminde toplam borçlanma ise 75,7 milyar YTL oldu. Kamu kesiminin brüt borç stoğu 339,5 milyar YTL olarak gerçekleşirken, Haziran sonu itibariyle son bir yıllık GSMH ise cari fiyatlarla 455,1 milyar YTL olarak hesaplandı.

Brüt borç stoğundan, kamu kesiminin mevduatı, Merkez Bankası'nın net varlıkları ile İşsizlik Sigortası Fonu varlıklarının düşülmesiyle hesaplanan kamu net borç stoğu ise bu yıl Haziran sonu itibariyle 266 milyar YTL olarak gerçekleşti. 2001 yılında yüzde 90,5'e ulaşan kamu net borç stoğunun GSMH'ye oranı ise bu yıl Haziran sonunda yüzde 58,4'e kadar indi. Böylece Türkiye bu yıl AB kriteri olan kamu net borç stoğunun yüzde 60'ın altına indirilmesi şansını da yakaladı. Hazine ve diğer kamu kuruluşlarının net iç borç stoğunun 2001 yılında yüzde 52,8 olan GSMH'ye oranı bu yıl yüzde 45,2'ye, net dış borç stoğunun oranı da yüzde 37,8'den yüzde 13,2'ye kadar geriledi.

Borçlanma göstergelerinde kriz sonrasında yaşanan bu gelişmede, 2001 yılından sonra yıllık GSMH'nin cari fiyatlarla YTL cinsinden yüzde 158 oranında artmasına karşılık, kamu net borç stoğunda ki artışın yüzde 66'da kalması önemli bir rol oynadı. Aynı dönemde Türkiye'nin toplam dış borç stoğu yüzde 42 oranında artarken, yıllık GSMH'de dolar cinsinden yaşanan büyüme ise yüzde 122 olarak gerçekleşti.

Ayrıca Türkiye'nin 2004 yılıyla birlikte bütçeden yaptığı faiz ödemelerinin ve buna bağlı olarak bütçe açığının bir önceki yıla göre azalmaya başlaması da borçlanmayla ilgili göstergelerin olumluya dönmesinde önemli rol oynadı.

Merkez Bankası "değerli YTL"ye dikkat etmeli

Türkiye ekonomisi uzun yıllardan sonra belli bir istikrar yakalamasına rağmen, halen ekonominin görünümünde önemli riskler bulunuyor. Özellikle cari açık riskinin giderek artması, Türkiye'nin yakın gelecekte karşısına çıkacak önemli sorunların başında geliyor. Cari açık riskinin hafifletilebilmesi için, Türkiye'nin büyümeden taviz vermesi gerekiyor. Ekonomik büyüme rakamlarının kısmî olarak azalması, bu yöndeki soğumayı desteklerken, talep yönünde de iyileşmelere ihtiyaç bulunuyor. Ertelenmiş talebin önemli bir kısmının karşılandığı dikkate alınırca, talep yönünde orta vadede önemli bir artış olmayacağı söylenebilir. Diğer taraftan, ihracat ve ithalatın artışında azalma söz konusu olsa da, ithalatın artış hızının halen ihracattan fazla olduğu görülüyor. Dolayısıyla bu durum cari açığın yarattığı riskin canlı kalmasına neden olan en önemli faktör.

Cari açık riskini artık IMF de önemsiyor. IMF'in Dünya Ekonomik Görünüm Raporu'nda, Türkiye için yaptığı analizde, "Türkiye'nin büyüme hızı yavaşlayarak sürdürülebilir bir seviyeye geldi fakat cari açığı daha da artırıyor. Bu durumda, ekonomik programın daha sıkı uygulanması gerekiyor" ibaresi yer aldı. Türkiye'nin geçen yıl yüzde 8,9 olan GSYİH artışının, bu yıl yüzde 5'e gerileyeceği ve 2006 yılında da aynı büyüme rakamının sürdürüleceği belirtilen raporda, geçen yılın ikinci yarısında gerileyen iç talebin, düşen faiz oranları ve artan borçlanma (kredi) imkânlarıyla tekrar yükselmeye başladığı kaydedildi.

IMF raporunda enflasyonda bu yıl için yüzde 8 olan hedefin "gerçekleşme yolunda" olduğu, bununla birlikte cari açığın endişe kaynağı olmayı sürdürdüğünü ifade edildi. Raporda, cari açıkla ilgili şu ifadeler yer aldı: "Türkiye'ye yabancı sermaye girişinin güçlü şekilde devam etmesine ve bu yıl için planlanan dış borçlanmanın önemli ölçüde gerçekleştirilmesine rağmen, piyasalardaki güvende meydana gelebilecek beklenmedik değişiklikler, büyük cari açığın finansmanını tehlikeye sokabilir. Bu durumda hükümetin önlem olarak reform programını sürdürmesi çok büyük önem kazanıyor. Hükümetin ekonomideki önceliği, dış açıkları azaltıcı ve piyasalardaki güveni artırıcı politikalar olmalı. Bu kapsamda GSMH'nin yüzde 6,5'i kadar faiz dışı fazla verileceği konusunda güven vermek çok önemli."

Cari açık riski esasında Türkiye dışındaki gelişmelere de bağlı. Özellikle AB ile ilişkiler ve küresel ekonominin gideceği yön de gelecek dönemde cari açık riskini şekillendirecek diğer unsurlar arasında yer alıyor.

Türkiye ekonomisi uzun yıllar sonra ekonomisinde tam bir dönüşüm sürecine girmesine rağmen, cari açık ve büyüme ikilemi ekonomiyi kaygan zemine iten unsurlar arasında yer alıyor. Bu iki unsurun yanı sıra Türk Lirası'nın dolar ve avro karşısında ciddi değer kazanması da ihracat kanadında önemli sorunlar yaratıyor. Cari açık riski gibi Türk Lirası'nın geldiği seviyenin de dikkatle izlenmesi gerekiyor. Aşırı değerli TL'nin, Türkiye ekonomisi için çok sağlıklı bir unsur olmadığı biliniyor. Dünya ekonomisinin mevcut ekonomik koşulları ve rekabet düzeyi, Türk Lirası'nın geldiği seviyenin Merkez Bankası tarafından sorgulanmasını gerektiriyor.

Bankacılık sistemi dönüşümünü tamamlıyor

Türk bankacılık sektörü, Kasım 2000 ve Şubat 2001 krizlerinden sonra ciddi bir değişim sürecine girdi. Ülke ekonomisindeki hızlı büyüme ve gerçekleştirilen mali reformlar, sektörün gelişmesine önemli katkı sağlarken, krizden bu yana sıklıkla dile getirilen "konsolidasyon" süreci de başladı. Gerek kamu otoritesinin gerekse de sektördeki oyuncuların uzun zamandan beri beklediği bu sürecin, birleşme ve satın almalar başta olmak üzere, birçok açıdan etkilerinin olması bekleniyor. Bu etkilerin nasıl ve ne şekilde ortaya çıkacağına ise ülke ekonomisinin ve sektörün durumunun yön vereceğine şüphe yok.

Büyüme potansiyeli çok yüksek

1980'den sonra Türkiye'nin dışa açılmayı seçerek ihracata dayalı büyüme politikası yürütmesi, ihracatçının ana finansörü olan bankacılık sektörüne de ciddi sorumluluklar yükledi. Teorik olarak bakıldığında, bankacılık sisteminin temel görevi, fon arz edenlerle fon talep edenler arasında aracılık etmek. Bu çerçevede ekonomik ve finansal alt yapının güçlü bir şekilde tesis edilmesi, sistem için hayati öneme sahip. Nitekim ekonominin esas oyuncularından biri olan bankalar, sistemin iyi işlememesi halinde ortaya çıkacak finansal krizlerde, hem en etkili hem de en çok etkilenen oyuncu konumunda olabiliyor. Yeterli derinliğin ve gücün olmadığı piyasalarda, bir veya birkaç bankanın ödeme güçlüğü çekmesi veya iflas etmesi; sorunların genele yayılmasını hızlandırıyor. Ödemeler sisteminde bir anda ortaya çıkan sorunlar, bir yandan piyasada ani tepkilere neden olurken, bir yandan da kalıcı sistemik krizlere yol açabiliyor. Bankacılıkta temel sorunlar arasında yer alan; sistemin alt yapısının etkin ve doğru bir şekilde kurgulanmamış olması, faaliyet lisansları verilirken gerekli özenin gösterilmemesi, belirsiz ve istikrarsız piyasa koşullarında yetersiz denetim ve her türlü riskin kontrolündeki zafiyetler, aynı zamanda sistemik bankacılık krizlerinin de ana nedenlerini oluşturuyor.

Türk bankacılık sisteminin tasarruf yetersizliğinin yanı sıra mevcut tasarrufların da vadelerinin çok kısa olması, finansal kesimin aracılık faaliyetlerini daha yüksek fiyattan reel kesime satmasına neden oluyor. Finansal kesimin en önemli görevi olan aracılık faaliyetlerindeki yüksek fiyatlar, tasarruf-kredi-yatırım döngüsünü zorlaştırıyor. Özellikle sisteme giren paraların kısa vadeli olması, sistemin en önemli noktası olan kredi-yatırım çarkının güçlükle çevrilmesine neden oluyor. Ayrıca sisteme giren paraların vadelerinin kısa süreli olması, bankanın krediyi yüksek fiyattan satmaya çalışmasının yanı sıra, uzun vadeli kredi verme imkânını da bankaların elinden alıyor. Ortaya çıkan bu durumun en önemli sonucu, sürdürülebilir büyümenin temel bileşenlerinden olan yatırımın, bir kısaç içine girmesine neden oluyor.

Bütün bunlar bir yana Türkiye ekonomisinde yaşanan sağlıklı dönüşüm, bankacılık sektörünü ciddi bir değişim sürecine soktu. Kriz döneminde önemli ölçüde gerileyen sektör, son üç yılda kayda değer bir büyüme trendine girdi. Bilânço büyüklüğüne bakıldığında, 2004 yılını 306,4 milyar YTL ile kapatan sektörün, 2005'in ilk yarısında yaklaşık 18 milyar YTL'lik artışla, 324 milyar YTL'ye ulaştığı görülüyor.

Bilânço büyüklüğü bileşenlerine göre ele alındığında, Türk finans sektöründe bankacılığın halen ciddi ölçüde baskın olduğu ve sektörün yüzde 75'e yakını kapsadığı dikkat çekiyor. Hızlı bir büyüme yakalayan bankacılığın sahip

olduğu yüksek potansiyel göz önüne alındığında ise bu sektörün olgunlaşma noktasına ulaşma yolunda önünün açık olduğu gözleniyor. Türk bankacılık sektöründe, varlıkların GSMH'ye oranının, gelişmiş ülkelere göre hayli düşük seviyelerde bulunması da bu gözlemi doğruluyor. Avrupa bankacılık sisteminde bu oran en yüksek olduğu ülke İrlanda. Türkiye ise Avrupa ülkeleri arasında sondan ikinci sırada yer alıyor. (2004 yılının sonunda sektördeki büyümeyle birlikte bir sıra öne çıkmış oldu).

Diğer taraftan bilânçonun alt kalemleri de, sektörde ciddi bir büyüme potansiyeli olduğunu gözler önüne seriyor. Karşılaştırmalı verilere göre, sektördeki toplam mevduatın GSYİH'ye oranı yüzde 45 seviyesindeyken, AB 15'te bu oran yüzde 98'lere ulaşıyor. 2003 yılı sonu itibariyle, toplam mevduatın GSYİH'ye oranının Macaristan ve Polonya dışındaki AB ülkelerinden düşük olduğu, toplam kredilerin GSYİH'ye oranının ve kredi/mevduat oranının, seçilmiş AB ülkelerinden geri kaldığı dikkat çekiyor.

Yoğunlaşma, AB

ortalamasından yüksek

Türkiye'de bilânço büyüklüğüne göre yoğunlaşma; kriz döneminde yüzde 48'e kadar gerilerken, en büyük beş bankanın payı belirgin bir artış kaydederek, 2004 yılı sonunda yüzde 60'a, 2005 yılının ilk altı ayında da 1 puanlık bir büyüme daha göstererek yüzde 61'e yükseldi.

Bilânço büyüklüklerine göre yoğunlaşma, AB 15 ülkeleri ile karşılaştırıldığında, en büyük beş bankanın sektördeki yoğunlaşmasının, AB ortalaması ve bazı gelişmiş ülkelere daha yüksek olduğu görülüyor. İlk on bankanın bilânço büyüklükleri açısından sektördeki yoğunlaşması incelendiğinde de, 2000 yılı itibariyle ilk 10 bankanın toplam bilânço büyüklüğünün sektördeki payının yüzde 69 olduğu, bu oranın 2004'te yüzde 84'e, ilk 10 özel banka için ise yüzde 41'den yüzde 55'e çıkarak yoğunlaşmanın arttığı dikkat çekiyor. Mayıs 2005 itibariyle ilk 10 banka sektör aktiflerinin yüzde 84'ünü, ilk 10 özel banka ise yüzde 56'sını oluşturuyor.

Sektörde ilk beş bankanın 1999 yılında yüzde 50 olan toplam mevduatlardan aldığı pay da kriz sonrasında yüzde 65'e kadar yükseldi. İlk beş büyük bankanın toplam krediler içerisinde 1999 yılında yüzde 42 olan payı ise bu yılın Haziran ayında yüzde 54'e kadar çıktı.

2005 yılı ilk yarı performansı

Bankacılık sektörünün girdiği ciddi değişim sürecinin temelinde, ülke ekonomisinde yaşanan güçlü gelişmeler yatıyor. Özellikle 2002 yılında siyasi istikrarsızlığın ve belirsizliğin ortadan kalkması, 2003 ve 2004 yıllarında artarak devam eden ekonomik istikrar ve olumlu beklentiler, sektörün bilânçosunu yeniden yapılandırma ihtiyacını destekledi. Yurt içi ve yurt dışında sektöre olan güvenin artması ve kaynak temin etme imkânlarındaki gelişmelerin de etkisiyle, Türk bankacılığı özellikle TL bazında nakit ve nakit benzeri değerlerini azaltarak, plasmanlarını artırmaya yöneldi. Bu doğrultuda, Mayıs 2005'te sektörün nakit ve nakit benzeri değerlerinin bilânço içindeki payı, yıl sonuna göre 2 puan gerileyerek, yüzde 9 olarak gerçekleşti.

Krizleri takip eden dönemlerde, aktiflerde en önemli paya sahip olan menkul değerlerin bilânço içindeki payı, 2004 yılı sonunda bir önceki yıla göre 3 puan azalarak, yüzde 40'a düştü. Bankacılık sistemini yeniden yapılandırma sürecinde, özellikle kamu bankalarına devlet iç borçlanma senedi aktarılması ve bankaların devlet iç borçlanma senetlerini daha az riskli ve daha kârlı bir

yatırım aracı olarak değerlendirmeleri sonucunu doğurdu. 2004 yılında da devlet iç borçlanma senetleri menkul değerler portföyünde en önemli paya sahip iken, Mayıs 2005 itibarıyla, büyük ölçüde kredilerdeki artışı sonucunda menkul kıymetlerin bilanço içindeki payı yüzde 41'e geriledi.

Kredi hacminde genişleme

2003 yılında mali yapısı güçlenme trendine giren Türk bankacılığında kredi hacmi de genişlemeye başladı. Makroekonomik göstergelerdeki olumlu gelişmeler ve piyasalardaki pozitif beklentiler sonucunda, 2003 yılında yüzde 30 olan aktiflerdeki kredi payının, 2004'te yüzde 35'e, Mayıs 2005'te de yüzde 36'ya yükseldiği dikkat çekiyor. Bu gelişmede, bankaların özellikle bireysel bankacılık hizmetlerine yönelmeleri, tüketici kredileri ve kredi kartları ile kredi hacimlerini artırmaları da etkili oldu.

Türk bankacılık sektörünün pasif yapısı incelendiğinde, ekonomik ortamda yaşanan iyileşmelerin etkileri burada da görülüyor. Özellikle ekonomideki güçlü iyileşmelerle birlikte TL'ye olan güvenin artması, bankacılık sektörünün pasif tarafında bulunan mevduat yapısında önemli bir değişikliğin yaşanmasına neden oldu. TL mevduatın toplam mevduat içerisindeki payı, bir önceki yıla göre 4 puan artarak yüzde 55'e yükselirken, yabancı para mevduatın payı yüzde 45'e düştü.

Bunların yanı sıra kriz döneminde sıklıkla gündeme gelen ve Basel II'nin yüzde 16,9 olarak öngördüğü Sermaye Yeterliliği Standart Rasyosu da aşıldı. Buna göre, sektörde 2004'te yüzde 28,2 olan sermaye yeterlilik rasyosunun, 2005 yılının ilk ayı itibarıyla yüzde 26 seviyesinde yer aldığı görülüyor.

Alternatif fon kaynaklarına erişim imkânlarının artışı, son yıllarda mevduatın toplam pasiflere oranının hafif şekilde azalmasına neden olurken, mevduatın bilanço içindeki ağırlıklı konumu devam ediyor. BDDK'nın verilerine göre, 2004 yılında yüzde 62,4 olan mevduatın bilanço içindeki payı, 2005 yılının Mayıs ayıyla birlikte yüzde 61'e düştü. Bu düşüşün yanı sıra mevduatın vadesinde halen ciddi bir iyileşmenin olmadığı görülüyor. Son veriler, üç aya kadar olan toplam mevduatın payının, 2004 yılında yüzde 85,3 ve 2005'in ilk 6 aylık döneminde de yüzde 89,2 olarak gerçekleştiğini ortaya koyuyor.

Öte yandan, bankacılık sektörünün en temel görevlerinden biri olan reel sektörün finansman ihtiyacını sağlama görevini de ekonomik aktivitede yaşanan güçlü değişimle birlikte, yavaş da olsa yerine getirmeye başladığı görülüyor. Bu durumun en önemli göstergelerinden biri olan krediler/GSMH oranı, son iki yıldır ciddi bir iyileşme trendine girdi. Buna göre 2002 yılını yüzde 17,8 oranıyla kapatan sektör, krediler/GSMH oranında 2003'te yüzde 18,6'ya ulaşırken, 2004 ve 2005 yıllarında kredilendirmede hızlı bir artış yaşayarak sırasıyla; yüzde 23,6 ve 26,3 oranlarını yakaladı. Diğer taraftan kredilerdeki artış trendinin benzeri, mevduatın krediye dönüşmesinde de gerçekleşti. Özellikle 2001 yılında yüzde 30,5'e kadar gerileyen mevduatın krediye dönüşüm oranı, belirgin ve istikrarlı bir artış sergileyerek, 2005 yılının ilk altı ayında yüzde 58,7'ye çıktı.

Yabancı sermayeden büyük ilgi

Yabancı sermaye son zamanlarda Türk bankacılık sistemine büyük bir ilgi gösteriyor. Bu ilgide, Türkiye ekonomisindeki iyileşme ve istikrar kadar, sektördeki büyüme potansiyelinin, diğer bölge ülkelerine göre fazla olması da büyük rol oynuyor. Nitekim Doğu Avrupa ülkelerinin bir kısmında, bankacılık

sektörünün yüzde 50'den fazlasının yabancı bankalardan oluştuğu ve de yeni satın alma imkânlarının azaldığı görülüyor.

Bankacılık sektöründe 2004 sonu itibariyle sektördeki yabancı sermayenin, toplam aktif içindeki payı yüzde 3,4 olurken; Temmuz ayı itibariyle bu oranın 10,6'ya ulaştığı tahmin ediliyor. BDDK'nın hesaplamalarına göre bu rakam; (Rabobank'ın Şekerbank'ın yüzde 36,5'ini alacağı varsayımı da dâhil olmak üzere) KoçBank-UniCredito ortaklığının (yüzde 50); TEB'in BNP Paribas (yüzde 50), Yapı Kredi Bankası'nın Koç-UniCredito (yüzde 28,7), DışBank'ın ise Fortis Grubu (yüzde 89,3) tarafından satın alınmasının aktif paylarında ortaya çıkaracağı değişimi yansıtıyor. Ancak henüz rakamlara yansımamış olan satın almalar çıkarıldığında, Mayıs ayı itibariyle aktiflerdeki yabancı payının mevcut durumda yüzde 8,59 seviyesinde olduğu görülüyor.

BDDK'nın diğer bir tahmini ise mevcut durumda yüzde 8,59 olan bu oranın Yapı Kredi ve Şekerbank'ın devir işlemlerinin tamamlanmasıyla, yüzde 13,49'a ulaşacağı yönünde. Ancak yapılan bu tahminlerin ardından Garanti Bankası'nın halka açık olmayan hisselerinin yarısının General Electric'e satılmasıyla birlikte, sektördeki yabancı oranının yüzde 15'e ulaştığı hesaplanıyor. Garanti Bankası ile ilgili gelişmelerin yanı sıra, Denizbank ve bazı başka bankaların yabancılarla yaptığı görüşmeler de dikkate alınırsa, aktiflerdeki yabancı payının bu yılı yüzde 15-20 aralığında kapatması bekleniyor.

Bankacılıktaki sahiplik yapısında meydana gelen gelişmelerin, reel sektöre kullanılan kredilerin dağılımında da değişikliğe neden olması bekleniyor. Buna göre Mayıs ayı itibariyle kullanılan kredilerde yabancı bankaların 10,65 olan payının, Yapı Kredi ile Şekerbank'ın da satılmasıyla birlikte, 16,33'e çıkacağı hesaplanıyor. Bu durumda BDDK, sistemdeki yabancı sermayenin mevduattan yüzde 11,69 pay alacağına, özkaynakların da yüzde 13,4'ünü oluşturacağına dikkat çekiyor.

Kamu bankalarının özelleştirilmesi

Türk bankacılık sektörü; birleşme ve satın almaların yanı sıra, uzunca bir süredir gündemde olan ve nihayet yakın zamanda gerçekleştirilmesi beklenen kamu bankalarının özelleştirilmesine de hazırlanıyor. Bu iki gündem maddesinin bir arada değerlendirilmesi ise sektörün en hassas konusu olarak karşımızda duruyor. Zira bundan sonraki süreçte kamu bankalarının özelleştirme stratejisinin, bankacılık sektöründeki yabancı payını büyük ölçüde belirlemesi bekleniyor. Özelleştirilecek olan Vakıfbank, Ziraat Bankası ve Halkbank, bankacılık sektöründe toplam aktiflerden yüzde 32,3 pay alıyor. Henüz bu üç bankanın özelleştirilmesi için izlenecek yol netlik kazanmış değilse de, satılan hisselerin yabancılar tarafından alınması halinde, sektördeki yabancı oyuncuların ciddi bir ağırlığa sahip olacağını söylemek mümkün.

Haziran ayı itibariyle Ziraat Bankası 57,3 milyar YTL'lik aktif büyüklüğü ile sektörün en büyük bankası olma unvanını koruyor. Halkbank, Pamukbank ile birleştirilmesinin ardından, sektörde aktifler açısından altıncı sırada yer alıyor. Bu veriler ışığında satılan kamu bankalarına ait tüm hisselerin yabancılar tarafından satın alındığı varsayıldığında, şöyle bir hesap yapılabilir: Ziraat Bankası, Vakıfbank ve Halkbank'ın, çeşitli hisse devir stratejileri sonucunda, genel kabul görmüş bir oran olan yüzde 51'lik çoğunluk hisselerinin satılması halinde yüzde 16,5'lik aktif pay yabancıların eline geçiyor. Hâlihazırda yabancı

sermayenin yüzde 15'e ulaştığı göz önüne alındığında da, toplam yabancı sermaye oranı yüzde 32 gibi ciddi bir orana ulaşıyor.

Öte yandan, Haziran ayı itibariyle sektörde beşinci büyük banka olan Vakıfbank'ın yüzde 21,89'unun halka satılması için Sermaye Piyasası Kurulu'na başvuruda bulunuldu. Vakıfbank'ın söz konusu hisselerinin tamamının yabancı sermayeye satılması durumunda, sektördeki yabancı oranı yüzde 2,5-3 civarında artış gösterecek.

Faizsiz bankacılıkla ilgili en iyi ve en yeterli düzenlemeler Türkiye'de

Türk ekonomisinde yaşanan liberalleşme hareketlerinin bir sonucu olarak, 1980 sonrasında, gündeme gelen ve değişik nedenlerle ekonomiye dâhil olmamış, "yastık altı" diye adlandırılan fonların, ekonomik faaliyetlerin finansmanında kullanılabilmesini olanaklı hale getirmek üzere mali sektörde faaliyet göstermeye başlayan Özel Finans Kurumları, Türkiye'de ilk olarak 1985 yılında faaliyete geçti. Türk bankacılık sisteminde, bankalara alternatif değil, sistemi tamamlayıcı finansal kurumlar olarak faaliyette bulunan ÖFK'lar, global faizsiz finansal sistemde, henüz rakamlara yansımaya da yasal altyapı açısından ayrı bir konuma sahipler. Yabancı uzmanların, 'faizsiz bankacılık konusunda dünyada en iyi ve yeterli düzenlemenin Türkiye'de olduğu' yolundaki söylemleri de bunu doğruluyor. Birçok ülkeye nazaran daha sağlam yasal haklara sahip olan ÖFK'lar, yeni Bankacılık Kanunu gereğince, bundan sonra "Özel Finans Kurumları" adı yerine, "Katılım Bankaları" ismiyle faaliyetlerine devam edecekler.

Yeni Bankacılık Kanunu'na göre "Katılım Bankaları"

2 Temmuz 2005'te kabul edilen ve TBMM tarafından ikinci kez Cumhurbaşkanlığı'na gönderilen 5387 no'lu Bankacılık Kanunu ile "Özel Finans Kurumları"nın ismi, "Katılım Bankaları" olarak değiştirilirken, "Özel Finans Kurumları Birliği"nin adınının da "Türkiye Katılım Bankaları Birliği" olarak değiştirilmesi öngörülmüyor.

"Banka" kavramını; 'mevduat bankaları ve Katılım Bankaları ile kalkınma ve yatırım bankaları' olarak açıklayarak, kurumların vasfını net bir şekilde ortaya koyan Kanun'da, Katılım Bankaları, 'özel cari ve katılma hesapları yoluyla fon toplamak ve kredi kullandırmak esas olmak üzere faaliyet gösteren kuruluşlar ile yurt dışında kurulu bu nitelikteki kuruluşların Türkiye'deki şubeleri' olarak tanımlanıyor.

Yeni kanun ile birlikte, Özel Finans Kurumları tarafından oluşturulan Güvence Fonu'nun yerini de Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu alıyor.

Katılım Bankalarının iş yapma şekilleri

Fonksiyonel olarak ticari bankalara benzeyen Katılım Bankaları, fon toplama ve kullandırma yöntemlerinde birtakım farklılıklar gösteriyorlar. Bu doğrultuda, kurumların fon toplama ve kredi kullandırma yöntemleri şöyle özetlenebilir:

A) Fon Toplama Yöntemleri

1. Özel cari hesaplar: İstenildiği anda kısmen veya tamamen çekilebilen ve karşılığında hesap sahibine herhangi bir getiri ödenmeyen, anapara ödemesi taahhüt edilen hesaplardır.
2. Kâr ve zarara katılma hesapları: Katılma hesaplarına yatırılan fonların işletilmesinden doğacak kâr veya zarara katılma sonucunu veren; hesap sahibine önceden belirlenmiş herhangi bir getiri ödenmeyen ve anaparanın aynen geri ödenmesi garanti edilmeyen hesaplardır.

B) Kredi Kullandırma Yöntemleri

1. Kurumsal finansman desteği: İşletmenin (kredi müşterisi) ihtiyaç duyduğu her türlü emtia, gayrimenkul ve hizmet bedellerinin Katılım Bankasınca işletme adına satıcıya ödenmesi ve bunun karşılığında işletmenin borçlandırılması işlemidir. Bir nevi işletme sermayesi ihtiyacının karşılanmasıdır. Bu yöntemle kullanılacak fonlar karşılığında teminat alınması ve alım-satıma ilişkin belgenin şubece saklanması zorunludur.
2. Bireysel finansman desteği: Araç, konut gibi bireysel ihtiyaçlar için gerçek kişi alıcıların doğrudan satıcılardan aldıkları mal veya hizmet bedelinin Katılım Bankası tarafından müşteri adına satıcıya ödenmesi karşılığında alıcının borçlandırılması işlemidir.
3. Finansal kiralama: Taşınır ve taşınmaz malların, Finansal Kiralama Kanunu çerçevesinde Katılım Bankası tarafından temin edilerek kiraya verilmesidir.
4. Mal karşılığı vesaikin finansmanı: Dış Ticaret ve Kambiyo Mevzuatı çerçevesinde malı temsil eden vesaik karşılığında kredi kullandırılması işlemidir.
5. Kâr-zarar ortaklığı yatırımı: Kredi kullanacak gerçek ve tüzel kişilerin tüm faaliyetlerinden veya belirli bir faaliyetinden veya belirli bir parti malın alım-satımından doğacak kâr ve zarara katılmak üzere, bu kişilere kredi kullandırılması işlemidir. Müşteri ile Katılım Bankası arasında Kâr ve Zarar Ortaklığı Yatırım Sözleşmesi akdedilir. Sözleşmede tarafların kâr ve zarara katılım payları ile Katılım Bankasının alacağı teminatlar açıkça gösterilir.

Dünyada son otuz senedir gelişme sürecine giren ve Türkiye'de 1985 yılında kurulan eski adıyla Özel Finans Kurumları, yeni adıyla Katılım Bankaları, kısa zamanda önemli başarılarla imza atmayı başardılar. Bu doğrultuda genel olarak bakıldığında şu sonuçlar ortaya çıkıyor:

- w ÖFK'lar mali sistemin tamamlayıcıları olup, çeşitli sebeplerle sistem dışı kalmış atıl fonları, mali tasarruflara dönüştürebildiler.
- w Bu kurumlardan kredi kullanan sanayici ve iş adamlarına da alternatif finansman imkânı sağladılar.
- w Kâr/zarara katılma esasına dayalı olarak çalışan ÖFK'lar, bu sistemin ve sağlıklı fon kullandırma yöntemlerinin tabii bir sonucu olarak ekonomide yaşanan mali ve ekonomik krizlerden daha az oranda olumsuz etkilendiler.
- w Tasarrufçu kesime tatminkâr getiri dağıtabildiler.
- w Ticari ve sınai kesime rekabetçi ve ekonomik maliyetlerde fonlama yapabildiler.
- w Düzenli kamu denetimleri, sistemin gelişmesine önemli katkı sağladı.

Katılım Bankalarının mali yapısı

Özel Finans Kurumları ya da yeni adıyla Katılım Bankaları, Türk bankacılık sektöründe, ticari bankalar ile kalkınma/yatırım bankalarının yanında üçüncü çeşit finansal kurum olarak son yirmi yıldır faaliyetlerini sürdürüyor. Bu süre içinde Katılım Bankaları mali sisteme kazandırdıkları farklı bankacılık anlayışlarıyla, ticari ve yatırım/kalkınma bankalarının tamamlayıcıları olup, atıl kalmış fonların mali sisteme girişini sağladılar. Ayrıca sisteme kazandırılan bu tasarrufları kredilere dönüştürerek, sanayi sektörü için alternatif bir finansman imkânı meydana getirdiler.

ÖFK adı altında faaliyetlerine başladıkları 1980'li yıllardan itibaren Türkiye'de büyüme süreci, çeşitli nedenlerle yaşanan mali ve ekonomik krizlerle kesintilere uğrasa da Özel Finans Kurumları bu krizlerden daha az oranda olumsuz etkilenmeleri ile dikkat çektiler. Bu durum, kâr/zarar ortaklığı esasının ve sağlıklı kredi kullandırmanın bir sonucu olarak değerlendiriliyor. Bankacılık sektörüne kazandırdıkları yeni bankacılık yaklaşımıyla Katılım Bankaları, tasarruf yapan kesime tatminkâr bir getiri dağıtırken, ticari ve sınaî kesime de rekabetçi ve ekonomik maliyetlerde fonlama yaptılar.

Katılım Bankaları, 2000 ve 2001 yıllarında yaşanan ekonomik krizlerden sonra yüzde 50'ye varan fon çıkışına rağmen varlıklarını sürdürebildiler ve daha da önemlisi, krizlerden kendi iç dinamikleri sayesinde çıkmayı başararak, ekonomiye ve kamuya herhangi bir ek yük getirmediler.

Bankacılıkta bilânçoların pasifinde yer alan ve halktan toplanan tasarrufların oluşturduğu yükümlülüklerde, kâr ve zarara katılma yöntemi, sabit oranlı yükümlülüğe nazaran kurumlara rahatlık sağlayarak, krizlerin aşılmasına yardımcı oldu. Kurumlar, faiz riskinden başka kur riski de yüklenmemiş oldular.

Bilânçonun aktifinde yer alan kredilerde de Katılım Bankalarının izlediği prensipler, kriz dönemlerinin diğer mali kurumlara nazaran daha kolay atlatılmasını sağladı. Katılım Bankalarının çalışma prensipleri gereğince, kredilerin mutlaka bir proje veya ekipman tedariki karşılığında kullandırılması ve kredi bedelinin kredi müşterisine mal ve hizmet temin eden satıcıya ödenmesi, hem bu kredilerin verilmiş amacı dışında kullanımını önüyor hem de kredinin ve firmanın kontrolünü kolaylaştırıyor. Diğer taraftan, kredinin taksitli kullandırılması ve genellikle taksitlerin aylık tahsil edilmesi de "seyyaliyeti" artırıyor.

Katılım Bankaları, kredi kullandırma yöntemlerinden biri olan finansal kiralama yöntemi sayesinde, fon kullanan firmaların, nakit akımlarına uygun tarzda kredilendirilmesini de sağlıyor. Kullanılan yöntemler, bu kurumların kullandığı kredilerin emniyetini artırarak, aktif kalitesini yükseltiyor. Dolayısıyla Katılım Bankacılığı, sadece faizsiz olma özelliğine sahip bir bankacılık türü değil, aynı zamanda bilânçonun pasifindeki yükümlülüklerin riskini azaltıcı, aktifteki kredilerin emniyetini ve dolayısıyla aktif kalitesini arttırıcı özellik taşıyan bir bankacılık türü olarak mali sistemde önemli bir rol oynuyor.

Aktif yapısındaki gelişmeler

Katılım Bankalarının bilânçoları toplamı, 2003 yılı sonundaki yüzde 2,1 seviyesinden, Aralık 2004 itibariyle yüzde 2,4'e yükseldi. 2005 yılının ilk altı ayında da bu seviyeyi korudu.

Katılım Bankalarının toplam aktif büyüklüğü, 2004 yılında bir önceki yıla göre reel olarak yüzde 24 artış göstererek 7,3 milyar YTL'ye yükselirken, 2005'in ilk

yarısında da 8,2 milyar YTL'ye ulaştı. 2004 boyunca Katılım Bankalarının aktif büyüklüğü, dolar bazında yüzde 46 artarak 5,5 milyar USD seviyesine ulaştı. Katılım Bankalarının 2003 yılında toplam aktifleri yarı yarıya TL ve yabancı para cinsindedi. Ancak bu dağılım ters para ikamesi nedeniyle 2004 yılında TL lehine artış kaydederek, sırasıyla yüzde 54 ve yüzde 46 olarak gerçekte. Son üç yıldır yakalanan ekonomik istikrarla birlikte yerli paraya güvenin artması, hem ticari hem de Katılım Bankalarının fon yapısını da etkiledi. Böylece ekonominin genelinde ortaya çıkan, yerli para cinsinden mevduatların artması anlamına gelen "tersine dolarizasyon" eğilimi, Katılım Bankalarında da yaşandı. Bu noktada Türkiye'de yaşanan ters para ikamesinin boyutunu daha net görebilmek için, yabancı para cinsinden mevduatların payının 2003 öncesinde yüzde 80'in üzerinde olduğunu hatırlatmak gerekiyor.

Aralık 2004 itibarıyla Katılım Bankalarında kullanılan fonların aktif toplamına oranı 66,4 olurken, bu yılın ilk 6 aylık rakamlarıyla da bu oranın yüzde 64 seviyesinde olduğu görülüyor. Sabit kıymetlerin toplam aktiflere oranı ise 2004 yılında yüzde 14'ten yüzde 7,4'e düştü. Aynı dönemde bankalardan alacaklar kaleminin payı yüzde 11'den yüzde 9'e inerken, takipteki alacakların payı ise yüzde 2,4'ten yüzde 1,5'e düştü. 2005'in ilk yarısında tasfiye olunacak alacakların net rakamı ise yüzde 12 azalarak, 112 milyondan 88 milyon YTL'ye indi.

Bankacılık anlayışları paralelinde devlet tahvili ve hazine bonusu gibi finansal araçlara yatırım yapmayan Katılım Bankaları, topladıkları fonları daha çok reel sektörün fonlanmasında kullanıyor. Bu nedenle de ticari bankalarda kullanılan kredilerin toplam mevduatlara oranı yüzde 50 civarındayken, Katılım Bankalarında bu oran yüzde 80'e yaklaşıyor. 2004 yılı Aralık ayı itibarıyla toplam kullanılan fonların yüzde 82'si üretim desteği sağlanması yoluyla kullanılırken, bu yılın ilk yarısında kredilerin toplanan fonlara oranı ise yüzde 77 olarak gerçekte. Kâr-zarara katılma yöntemiyle kullanılan fon miktarının toplam fonlar içindeki payı yüzde 3,1, kira akdi yöntemiyle kullanılan fonların payı ise yüzde 15,2 olarak gerçekte.

Katılım Bankalarının kullandığı fonlar, 2004 yılı sonunda bir önceki yıla göre reel olarak yüzde 37 artarak 4,9 milyar YTL seviyesine ulaştı. 2005 Haziran sonu itibarıyla kullanılan kredilerin ise yıl sonuna göre de yüzde 8 artış kaydettiği ve 5,26 milyar YTL'ye ulaştığı görüldü.

Pasif yapısındaki gelişmeler

Katılım Bankalarının özkaynaklar dışındaki temel kaynaklarını, cari hesaplar ile kâr ve zarara katılma hakkı veren hesaplarda toplanan fonlar oluşturuyor. Cari hesaplar ve katılma hesabı şeklinde toplanan fonlar, ağırlıklı olarak yabancı para cinsinden sağlanıyor. 2003 yıl sonu itibarıyla ÖFK'ların toplam pasiflerinin yüzde 37'si TL, yüzde 63'ü yabancı para cinsinden oluşurken, bu dağılım 2004 yıl sonunda sırasıyla, yüzde 47 ve yüzde 53 olarak gerçekte. Aynı dönemde toplam pasifler içinde toplanan fonların payı yüzde 78'ten yüzde 81'e, özkaynakların payı ise yüzde 12,8'den yüzde 12,9'a yükseldi.

Toplanan fonlar

Katılım Bankalarının 2004 yılında topladığı fonlar, reel olarak yüzde 28 artarak 6 milyar YTL seviyesinde gerçekte. Söz konusu artışta Türk Lirası'na olan güvenin de etkisiyle, yerli para cinsinden katılma hesaplarında ortaya çıkan reel bazda yüzde 85'lik artış belirleyici oldu. Toplanan fonlar, söz konusu

dönemde Türk Lirası'nın dolar karşısında değer kazanmasının da etkisiyle, dolar bazında yüzde 51,6 artarak 4,5 milyar USD'ye ulaştı. 2004 yılı sonu itibariyle, toplanan fonların yüzde 76,8'i katılma hesaplarından, yüzde 21,7'si cari hesaplardan ve yüzde 1,5'i özel projeler için sağlanan fon hesaplarından oluştu. Toplam tutarı 4,6 milyar YTL olan katılma hesaplarının yüzde 38,8'i TL, yüzde 61,2'si döviz cinsinden hesaplardan oluşuyor.

Özkaynaklar

Katılım Bankalarının 2004 yılı içinde ödenmiş sermaye, dönem kârı ve yedek akçeler kalemlerinde gerçekleşen artışlar ile toplam özkaynakları reel olarak yüzde 25 artarak 956 milyon YTL'ye ulaştı. Özkaynak kalemleri içerisinde en büyük reel artış yedek akçeler kaleminde gerçekleşirken, bu kalemi sırasıyla ödenmiş sermaye ve kâr kalemi izledi.

Bilânço dışı işlemler

2004 yılında bilânço dışı işlemler reel olarak yüzde 114,2 artarak 3,8 milyar YTL'ye, bilânço dışı işlemlerin bilânço toplamına oranı ise yüzde 52,1'e yükseldi. Bilânço dışı yükümlülüklerin TP ve YP bileşimi incelendiğinde, Aralık 2003'e göre TP işlemlerin ağırlığının yalnızca yüzde 1,2 oranında arttığı görülüyor. İncelenen dönemde, bilânço dışı yükümlülüklerin en önemli bölümünü oluşturan teminat mektuplarının toplam bilânço dışı işlemler içindeki payı 3,8 puan azalarak yüzde 63,7'ye düştü. Döviz alım satım işlemleri ise 2004 yılı sonu itibarıyla, bir önceki yılın aynı ayına göre yaklaşık 17 kat artarak 270 milyon YTL'ye ulaştı.

Kârlılık

2004 yılı ve 2005 yılı ilk altı ayında Katılım Bankaların kârlılık performansında iyileşme görülüyor. 2003 yılında 74,5 milyon YTL net dönem kârı açıklayan Katılım Bankaları, bu tutarı reel olarak yüzde 24,5 arttırarak, 2004 yılında 106 milyon YTL kâr elde etti. 2005 yılında ise sadece ilk altı ayda geçen yılın neredeyse tüm yılında elde edilen rakama ulaşıldı ve 98 milyon YTL net kâr elde edildi. Katılım Bankaları, aktif kârlılık açısından da istikrarlı seyrini korudu. 2003 yılı sonunda yüzde 1,4 olan aktif kârlılığı, 2004 yılı sonunda aynı seviyede kalırken, 2005 yılı ilk 6 aylık kârlılık rakamları, bu yıl da aktif kârlılığın korunacağını işaretlerini veriyor. 2004 yılında yüzde 11,1'den yüzde 10,7'ye düşen özkaynak kârlılığı ise bu yılın ilk altı ayında yüzde 13,8'e ulaştı.

Likidite yapısı

Katılım Bankalarının kaynak ve plasman yapısının kısa vadede yoğunlaştığı gözleniyor. 2003 yılının sonunda vade unsuru taşıyan kaynakların yüzde 69,4'ü bir aya kadar vadeli iken, Aralık 2004'te bu oran yüzde 55'e düştü. Aktiflerin vade yapısına bakıldığında da 2003 yıl sonu itibariyle üç aya kadar vadeli aktiflerin, toplamın yüzde 45,8'ine karşılık gelirken, Aralık 2004'te yüzde 50,9'a yükseldiği görülüyor. Uzun vadeli pasiflerin payı ise Aralık 2003'te yüzde 22,2 iken, Aralık 2004'te yüzde 20,8'e indi.

Personel ve şube sayısı

Katılım Bankalarının gelişme yolunda attıkları emin adımlar, şube ve personel sayısındaki istikrarlı artıştan da izlenebiliyor. Bu bankaların 1985 yılında sadece 2 olan şube sayısı, 10 yılın sonunda 60'a çıkarken, 1995'ten 2005'e kadar geçen sürede de yaklaşık yüzde 350'lik bir artışla 282'ye çıktı. Benzer bir seyir personel sayısında da izlendi ve sadece son iki yılda personel sayısındaki artış yüzde 57'yi buldu.

Gelecek dönemdeki fırsatlar

Katılım Bankacılığının gelişmesiyle birlikte, mali sistemdeki ürün çeşitliliğinin ve derinliğin artabileceğini söylemek mümkün görünüyor. Bu açıdan özellikle kâr ve zarar dağıtma yönteminin, katılma hesaplarını ileride bir sermaye piyasası aracı haline getirebileceğinin altını çizmek gerekiyor.

Katılım Bankaları, 2005 yılı Haziran ayı itibariyle toplanan fonlardaki yüzde 3,09 olan paylarını, 2007 sonuna kadar yaklaşık yüzde 5'e çıkarmayı hedefliyor. Bu hedefin gerçekleştirilmesinde önemli faktörlerden biri de kuşkusuz Körfez sermayesi olacak. Katılım Bankaları Körfez sermayesinin Türkiye'ye çekilmesinde önemli bir rol oynayabilirler. 11 Eylül'den sonra ABD'den geri dönen sermaye ile petrol fiyatlarındaki hızlı yükselişten kaynaklanan gelir artışı, körfez bölgesinde önemli ölçüde sermaye artışı sağladı. Varlığa dayalı menkul kıymet ve gelir ortaklığı senetlerini bir an önce ihraç ederek, tasarruf açığı bulunan Türkiye'nin, bu bölgeden önemli miktarda sermaye çekmesi mümkün görünüyor.

Katılım Bankaları, körfez bölgesinden sendikasyon yoluyla temin edilen ve giderek yaygınlaşan "murabaha" finansmanında da önemli rol alıyorlar. Ülkemizde yeni gelişen bu finans modelinden şu ana kadar 340 milyon dolarlık finansman temin edilmiş durumda.

Gösterdikleri performansla mali sistemde önemli bir oyuncu olduklarını kabul ettiren Katılım Bankalarının gelecekteki faaliyetlerinin, sundukları finansal ürünlerin ve etkinliklerinin artarak devam edeceği düşünülüyor. Söz konusu bankaların 2005 yılının ilk altı ayında yönettikleri fonlar, 2004 sonuna göre yüzde 14 artarak 6,8 milyar YTL'ye ulaştı. Toplanan bu fonların yıl sonu itibariyle de yaklaşık 8 milyar YTL'ye ulaşacağı öngörüsünde bulunuluyor. Bu büyüme performansı, gelecek iki yıl içinde de 10 milyar dolarlık büyüklüğe ulaşılması söz konusu olabilecek. Katılım Bankalarının göstermiş olduğu bu performans, kuşkusuz son üç yıldır yakalanan ekonomik istikrar ortamıyla yakından ilişkili. Artan ekonomik faaliyet ve büyüme, ticari faaliyetler sonrası elde edilen kârların ve tasarrufların artmasına neden olurken, Katılım Bankaları da bu gelişmelerden azami ölçüde faydalanıyor. Her yıl elde ettiği daha fazla kaynağı yüzde 80'lere varan oranda reel sektöre kullanıyor.

"Faizsiz bankacılığın sektördeki payının yüzde 10'a çıkmasını hedefliyoruz"

Özel Finans Kurumları, sundukları faizsiz bankacılık ürün ve hizmetleriyle çok önemli bir ihtiyaca cevap veriyorlar. Yirmi beş yıldır küçük ama sağlam adımlarla büyüyen ve bu süreçte kamuya herhangi bir ek yük getirmeyen Özel Finans Kurumları yeni yasa gereği bir süre sonra "Katılım Bankası" adını alacaklar.

"Klasik bankacılığın iki yüz yıldan fazla bir geçmişi olduğu düşünülürken, yirmi yılda bu kadar mesafe kat etmek, gayet iyi bir başarı. Hedefimiz, gelecek üç-beş yıl içinde, sistemden yüzde 10 pay alır hale gelmek" diyen Özel Finans Kurumları Birliği Genel Sekreteri Osman Akyüz ile faizsiz bankacılık alanında ve ÖFK'larda yaşanan son gelişmeleri konuştuk.

Uzunca bir süredir 3 Ekim'e endekslenen Türkiye, sonunda hedefine ulaştı. Bu gelişmelerin ışığında, Türkiye ekonomisinde geline nokta ve bu sürecin finans sektörüne yansımalarını değerlendirir misiniz?

Müzakere sürecinin 3 Ekim'de başlatılmış olması, hem Türkiye ekonomisi, hem de finans piyasaları için çok önemli bir aşamadır. Geleceğin Türkiye için, ekonomi için, mali sektör için daha iyi olacağını düşünüyoruz. Zaten bu aşamaya gelinceye kadar mali piyasaların Avrupa'daki düzenleme ve mevzuatlara uyumu büyük oranda sağlanmıştı. Yeni bankacılık yasası hazırlanırken, AB normlarına uyacak kurallar da gözetiliyor. O yüzden herhangi bir sıkıntımız olmayacağını, bu sektörde müzakerelerin daha kolay geçeceğini tahmin ediyorum. Bizim finans sistemimiz AB ülkelerinden geride değil, hatta belli konularda daha da ileride.

Türkiye'de "bankaların tamamlayıcısı" konumu ile Türk finans sektöründe önemli bir açığı kapatan Özel Finans Kurumları, kuruluşundan bugüne nasıl bir değişim yaşadı ve bugünkü konumları nasıl değerlendirilebilir?

Özel Finans Kurumları Türkiye'de mali piyasalara son yirmi yılda giren kurumlar. Bu yirmi yıllık süreçte ÖFK'larımız, tabiri caizse, kendilerini ispat etme, yeterliliklerini ortaya koyma süreci yaşadılar ve nihayetinde mali sistemin vazgeçilmez unsurları haline geldiler. Bunu zaten son bankacılık düzenlemelerinde de gözlemlemek mümkün. Bankacılığımız hangi konumdaysa, ÖFK'ların da aynı gücü yakaladığı söylenebilir.

Türkiye'de son senelerde büyük bir gelişme kaydeden faizsiz bankacılığın, temel işleyiş yapısını ve gerek global arenada gerekse Türkiye'de geldiği noktayı değerlendirir misiniz?

Faizsiz bankacılık hem Türkiye, hem de dünya için yeni bir olgu. Dünyada son otuz yıldır gelişme sürecine giren bu sistemin geçen zaman içinde büyük bir aşama kaydettiğini, hem büyüklük hem de sunduğu bankacılık hizmetleri anlamında oluşum sürecini tamamlama yolunda olduğunu görüyoruz. Klasik bankacılık sisteminin sağladığı ürün ve hizmet çeşitliliğini, faizsiz finans kuruluşları da sunar hale geldiler. Bu sistemin kendi bünyesine has kuralları var. O kurallara bağlı kalındığında, sistem öz yapısını zaten beraberinde getiriyor. Geline noktanın iyi bir aşama olduğunu söylemek mümkün. Klasik bankacılığın iki yüz yılın üzerinde bir geçmişi olduğu düşünülürken, faizsiz bankacılık hizmeti veren kurumların bu kadar kısa sürede bu kadar çok mesafe kat etmeleri, gayet iyi bir başarı. Zaten faizsiz bankacılık çoğu anlamda klasik bankacılık sisteminin ürünlerini kullanıyor, yeni bir teknik ihdas etmiş değil. Sadece tasarruften fon kabulünde ve bu fonun değerlendirilmesinde farklı bir mekanizma ortaya koyuyor. Onun dışında faizsiz finans kuruluşları da zaten bankacılık ve aracılık hizmeti sunuyor. Dolayısıyla biz bu süreçte, klasik bankacılık sisteminin kullandığı tekniklerden çok yararlandık. Bizim modelimizde sadece faiz devre dışı bırakılıyor. Bunun dışında bankaların kullandıkları bütün teknikleri kullanıyoruz.

Özel Finans Kurumları'nın geliştirilmesinde şüphesiz Özel Finans Kurumları Birliği büyük bir paya sahip. Birliğin özellikle de son yılını değerlendirecek olursanız, nasıl bir tablo ortaya çıkıyor?

Daha önce vakıf niteliğinde olan Özel Finans Kurumları Birliği, son üç yıldır yasal anlamda sektöre hizmet sunuyor. Bankacılık yasası çerçevesinde 2002

yılında kurulan ve bir meslek birliği olarak faaliyet sunmaya başlayan Özel Finans Kurumları Birliği'nin, sektörün gelişimi konusunda çok ciddi hizmetler sunduğuna inanıyorum. Konjonktürün iyi gelişmesi, tek parti iktidarının politik istikrarı sağlaması, ekonomide de istikrarı getirdi. Bu açıdan bir şansımız vardı. Onun ötesinde bu süreçte mevzuat açısından yaşadığımız ciddi sıkıntılara odaklanarak, bu sorunları çözüme gayreti içinde olduk. Mevzuat ve düzenlemeler konusunda çok ciddi adımlar attık. Özel Finans Kurumları'nın, önümüzdeki süreçte de Katılım Bankalarımızın, mevzuat ve hukuki çerçeve anlamında herhangi bir noksanlıkları, sorunları kalmadı. Bundan sonra sistemin geliştirilmesi ve ürün yelpazesinin arttırılması konusundaki gayretlerimiz devam edecek.

Geldiğimiz nokta itibariyle Birliğimizin çok ciddi bir fonksiyon ifa ettiği kanısındayım. Her ay düzenli şekilde yönetim kurulumuz toplandı, gündemindeki konuları görüştü. Hem kamuoyu hem de kamu ile ilişkileri ciddi bir şekilde yürüttük. Konjonktürün de yardımıyla sektör ciddi bir gelişme sürecine girdi. Bunu rakamlara baktığımızda da görebiliyoruz. Özel Finans Kurumları ciddi bir şubeleşme faaliyeti içine girdiler. Türkiye geneline teşkilat olarak yayılıyorlar, her yerde olma gayretindedirler. Onun ötesinde, son üç yıldır ciddi reel büyümeler sağladık. Hamdolsun o açıdan iyi gittiğini söyleyebiliyoruz. Son bir yılda ise daha çok Bankacılık Yasası'na konsantre olduk. Zamanımızı büyük oranda o çalışmalara ayırdık. Bu süreçte BDDK ve Bankalar Birliği ile iyi bir iş birliği içinde, sürecin yasalaşma aşaması dahil çok ciddi çalışmalarımız oldu. Hâlâ bu çalışmalar devam ediyor. Onun ötesinde üyelerimizin bize yansıttığı sektöre ilişkin sorunların çözümü için, kamu ve bürokrasi nezdinde faal olduk. Zaten biz bir meslek birliğiyiz, finansal hizmet anlamında bir faaliyetimiz yok.

Türkiye'de kurulduklarından itibaren çeşitli zorluklarla karşılaşan Özel Finans Kurumları, özellikle krizlerden ciddi anlamda etkilendiler ve son iki-üç yıla kadar yeterli veya beklenen büyümeyi sağlayamadılar. Bugün, bu kuruluşların en önemli sorunları nelerdir?

Özel Finans Kurumları'nın önündeki en önemli sorun, istikrarsızlıktı. Bu kurumlar yirmi yıl önce kuruldu ve bu süre içerisinde çok ciddi ekonomik krizler yaşadık. Krizlerden en ciddi boyutlarda etkilenen sektör finans sektörü olduğu halde, Özel Finans Kurumları kendi gayretleriyle, sundukları finans sisteminin gücü ile bu krizleri açtılar, kamuya herhangi bir yük getirmediler. Bu bence çok ciddi bir başarıdır. Geçen yirmi yılda oluşum sürecini tamamladık, kendi yeterliliğimizi, yetkinliğimizi ispatladık. Türkiye'de bu sektör, bankacılık sektörünü tamamlayan bir sektör, alt alan olarak hayat buldu. En büyük başarıımız da budur. Özel Finans Kurumları'nın bankacılık sektöründe yüzde on düzeyinde bir payının olması hedefimiz vardı. Bunu yakalayamadık ama çok ciddi bir zemin elde ettiğimizi söyleyebiliyorum. Bugün Türkiye'deki kredi hacminin yüzde beşi, fonların yüzde üç buçuğu Özel Finans Kurumları tarafından sağlanıyor. Gönül istiyor ki, topladığımız fonlar yüzde onlar mertebesine çıksın. Ancak bunun bir süre daha zaman alacağı kanaatindeyiz. Uzun yıllar bu kurumları ve faaliyetlerini anlatmakla, tanıtmakla geçti, bu konuda hâlâ ciddi sıkıntılarımız var. İsim değişikliğine de bu sebeple gidiyoruz. Sektörü ve kurumları daha iyi tanıtmak, daha iyi ifade etmek ve kendimizi sübjektif değerlendirmelerin dışında bırakmak istiyoruz. Bu çalışmalarımız devam ediyor ve geldiğimiz noktayı da olumlu bir nokta olarak görüyoruz. Ülkede istikrar devam ettiği taktirde, sistemin büyüyeceğine şüphe

yok. Bu sektör son iki-üç yılda ortalama yüzde 50 düzeyinde büyüdü. Her yıl altmış-yetmiş yeni şube açılıyor, fonlarımız büyüyor. Mesela 2005 yılının Eylül ayı sonu itibariyle, sistem dolar bazında yüzde 28 oranında büyümüş. Bu bize, büyüme sürecinin istikrarla bağlantılı olduğunu ve devam ettiğini gösteriyor. Bunlar çok güzel, sevindirici gelişmeler. Sorunlarınızı sormak istedik ama siz daha çok başarılarınızı anlattınız. Acaba bu, sorunlarınız yok denecek kadar azaldığı için mi?

Sorunlar büyük oranda çözüldü. Bundan sonra başarının, rekabet gücü ile doğrudan ilişkili olduğunun altını çizmek gerekiyor. Özel Finans Kurumları Birliği olarak, kurumlarımızın mevzuattan kaynaklanan sorunlarını büyük oranda çözüme kavuşturduk. Doğal olarak bundan sonra da sorunlarımız olacak, ki zaten oluyor, o sorunlarımızın çözümü için de hem kurumlar arasındaki çalışmalar hem de kamu nezdinde girişimlerimiz devam ediyor. Fakat hukuki zemin büyük oranda sağlamlaştırıldı. Özel Finans Kurumları, Bankalar Kanunu bünyesine alındı. Sonuçta kurumlar bu alanlarda ilave emek sarf etmek durumunda kalmayacaklar. Sektördeki rekabetten kendi paylarına düşeni de zaten alacaklar.

Aslında bu noktada dediğiniz gibi kurumlar arası eşgüdüm ve birbirleri ile yapıcı rekabet edebilme yetisi de çok önem kazanıyor. Şu anda gerek Özel Finans Kurumları arasında, gerekse Özel Finans Kurumları ile bankalar arasında eşgüdüm nasıl sağlanıyor?

Birliğimizin şu anda beş üyesi var. İki kurumun birleşme kararı alması nedeniyle, yakında üye sayımız dörde inecek. Üye sayımız az olduğu için eşgüdüm ve koordinasyonu çok kolay sağlıyoruz. Her ay düzenli olarak genel müdürlerden oluşan yönetim kurulunu topluyoruz. Sektörün iç ve dış sorunları bu toplantılarda gündeme geliyor. Çok iyi bir zemin, söylenti ve dedikoduları da devre dışı bırakan meşru bir platform oluşuyor. Hem yönetim kurulu üyeleri, hem çeşitli çalışma komitelerindeki kurumların temsilcileri birbirlerini görüp kaynaşma, fikir alışverişi yapma fırsatı buluyorlar. Birlik bünyesinde faaliyetler genelde komiteler aracılığı ile yürütülüyor. Komitelerde her kurumu temsil eden arkadaşlarımız var. Bu da kurumlar arasında kaynaşmayı ve bilgi akışını sağlıyor. Onun ötesinde Bankalar Birliği ile ciddi ve yapıcı bir iş birliği içindeyiz ve bu iş birliğinden çok güzel neticeler doğuyor.

Faizsiz bankacılık alanında dünyada da bir ilk olan Mevduat Güvence Fonu, hem global hem de ulusal alanda bir örnek teşkil ediyor. Güvence Fonu'nun bugünkü konumu nedir?

2001 krizi neticesinde Özel Finans Kurumları için de bir güvence mekanizmasına ihtiyaç olduğunu gördük ve Güvence Fonu'nu oluşturduk. O sıkıntılı süreçte fonksiyonunu çok başarılı bir şekilde ifa eden Fon, tasarrufçuyu teskin etmekte, rahatlatmakta etkili oldu. Güvence Fonu şu ana kadar Birlik tarafından yönetildi. Ancak Bankacılık Yasası onaylanırsa, Güvence Fonu TMSF'ye devredilecek. Bundan böyle Özel Finans Kurumları'ndaki tasarruflar da TMSF bünyesinde güvence altında olacak, bankacılık sistemindeki mekanizma ile entegre hale getirilecek.

Günümüzde rekabet avantajı sağlamanın en önemli yollardan biri de maliyette lider olmak. Şu anda kurumlar için maliyet azaltıcı faktörler ne durumda?

Türkiye'de enflasyon oranına paralel olarak faiz oranları da düştü. Dolayısıyla kâr marjları çok ciddi anlamda daralmış oldu. Finans kuruluşları ve bankalar için para kazanmak kolay olmaktan çıktı. Finanstaki marjların daralması, maliyetlerimizi kontrol etme ve aşağı çekme mecburiyeti getiriyor. Belki önümüzdeki süreçte küçük ölçekli bankalar, finans kuruluşları daha çok zorlanacaklar. Ölçek büyüklüğü mecburiyeti gelecek, konsolidasyon sürecine girilecek. Belki bazı dönemlerde zarar edebilirsiniz ama uzun süre zarar ederek, para kazanmadan işletmeyi ayakta tutmak mümkün değil.

Önümüzdeki süreçte, hem Katılım Bankaları hem de ticari bankalar için para kazanmak, kârlı bilânço oluşturmak hiç de kolay olmayacak. Onun ötesinde bizim artık para batırma lüksümüz yok. Çünkü para batırdığınızda, bilânçonuza zarar olarak yansıyor. Dolayısıyla kredilendirmede, risk oluşturmada çok titiz davranmak durumundayız. Kredi, zaten verirken batır. İyi müşteri seçme, müşteriyi iyi analiz etme ve sağlam teminat esastır. Bu süreç bundan sonra çok daha önemli hale gelecek. En önemli maliyet unsuru kredi zayıfları olduğu için, zayıflarımızın az olması gerekiyor. Zaten Basel II ve risk odaklı çalışmaların da amacı bu. Dolayısıyla hem bankalarımız, hem de Katılım Bankaları önümüzdeki süreçte çok dikkatli olmak zorundalar.

Finans sektöründe, birleşme ve satın almalar yönünde bir akım oluşmuş durumda. Aynı akım, Anadolu Finans ile Family Finans arasındaki birleşme ile faizsiz finans alanında da ortaya çıktı. Bu yönde yaşanan gelişmeleri ve özelde Anadolu Finans-Family Finans arasında yaşanan birleşmeyi nasıl değerlendiriyorsunuz?

Sektör yaşanan gelişmelerden bağımsız kalamazdı. Bu iki kurumun birleşme ve güç birliği oluşturma gayretini son derece olumlu buluyor, bir sinerji meydana geldiğini düşünüyoruz. Sonuçta bu, belirli bir büyüklüğü yakalama gayretidir ve gelişme yönünde atılmış bir adımdır. Birlik olarak da bunu destekliyoruz. Diğer taraftan sektöre yabancı yatırımcıların girmesinin daha iyi olacağını, hatta bunun teşvik edilmesi gereken bir konu olduğunu düşünüyoruz. Bir yabancı yatırımcı sektöre yatırım yapmak istediğinde, hem bizlerin hem de kamunun teşvik edici bir rol oynaması gerekiyor.

Diğer kurumlarda birleşme yönünde bir hareket söz konusu mu? Ufukta birleşme ya da satın almalar var mı?

Şu anda somut bir gelişme söz konusu değil ama niye olmasın? Türkiye yabancı sermaye bekliyor. Körfezden yeni yatırımcılar bu alana ilgi duyabilirler ve eğer ilgi duyarlarsa, gerek sektör, gerek Türkiye için iyi olacağını düşünüyoruz. Çünkü Türkiye'nin en büyük sıkıntısı sermaye birikimi. Bu yüzden yabancı sermayeye ihtiyacımız var. Özellikle de bankacılık ciddi bir sermayeye ihtiyaç duyduğundan, bugün yüzde 12'lerde olan sermaye yeterlilik rasyolarının, bu oranın üzerine çıkarılması gerekiyor.

Global açıdan bakıldığında, faizsiz bankacılık alanında Türkiye'deki yeni trendler nelerdir?

Orta Doğu'da, körfez bölgesinde ciddi bir fon birikimi oluştu. Faizsiz bankacılığın ciddi bir gelişme sürecinde olduğunu gözlemliyoruz. Hatta batı ülkelerinde büyük bankalar faizsiz bankacılık hizmetleri için bölümler oluşturdular. Citibank'tan, Dresdnerbank'a kadar hepsi bu hizmeti sunuyor. Bu bankaların bir kısmı Türkiye'de de faaliyete başladılar. Mesela HSBC

dışarıdan murabaha finansmanı sağlıyor. Dünyada faizsiz bankacılığın ciddi bir gelişim içine girmesiyle, faize hassas olan ve bu yüzden parasını bankaya yatırmayan kesimin elindeki fonlar da sisteme dahil oluyor. Dolayısıyla biz Türkiye'de, hem insanların ihtiyaç duyduğu bir hizmeti sunmak hem de sonuçta mali sektörümüzü büyüten, tamamlayan bir alanı hayata geçirmek gibi önemli bir fonksiyon üstlenmiş durumdayız.

ÖFK'lar daha ziyade ticari bankacılık alanındaki faaliyetleriyle tanınıyorlar. Ancak bireysel finansman alanında da son dönemde önemli bir hamle gerçekleştirdiler. Bu alanda geleneksel bankacılıktan farklı olarak hangi ürünler geliştiriliyor?

Özel Finans Kurumları'nın asıl finanse ettikleri kesim reel ekonomi olduğu için, bireysel finansmanın çok büyük boyutlarda olduğunu söyleyemeyiz. Bildiğim kadarıyla ÖFK'ların bireysel finansmanı yüzde 15-20'yi geçmiyor. Bu kuruluşların öncelikli hedefi, reel ekonomiyi, özellikle de üretimi finanse etmek ama son yıllarda müşterilerin talebi doğrultusunda bireysel finansman alanına da girildi. Diğer bankalarla benzer hizmetler sunuluyor. Ancak Özel Finans Kurumları kendi usullerine, bankalar da yine kendi usullerine göre finansman sağlıyorlar. Uzun vadede gelişmenin ne yönde olacağını şartlar gösterecek. Kurumlar nerede para kazanıyorsa, oraya ağırlık verecekler.

Mortgage sisteminin gündemde olduğu bir dönemde, Özel Finans Kurumları bu alanda nasıl bir rol oynayacak? Özellikle bazı ülkelerde faizsiz mortgage uygulamalarının hayata geçirildiği düşünüldüğünde, ÖFK'ların böyle bir hazırlığı var mı?

Mortgage konusunda Bankalar Birliği ve Sermaye Piyasası Kurumu'nun yanında biz de görev aldık. Bu sistemin hayat bulması için, öncelikle sermaye piyasası altyapısına ihtiyaç var. Dolayısıyla oradan bir hareket başlatmak durumundayız. Nitekim Mortgage sistemine hayat verecek tasarı hazırlandı. Meclis'te görüşülecek bu tasarının yıl başına kadar yasalaşması bekleniyor. Bir faaliyette bulunacaksanız, öncelikle onunla ilgili kuralları koymanız, kurumları ve şirketleri oluşturmanız gerekiyor. Bu doğrultuda, yasada öngörülen alt düzenlemeler hazırlanacak. Kurulacak şirket menkul kıymet ihdas edecek. Bankaların, finans kurumlarının, leasing şirketlerinin konut finansmanından doğan alacakları satın alınacak ve o menkul kıymetler halka arz edilecek. Mekanizmanın devrinin tamamlanabilmesi için, bu yapıların yerine oturması lazım.

Kısaca 'ipoteğe dayalı konut kredisi' olarak tanımlanan mortgage sistemiyle, İngiltere'de, ABD'de otuz yıl vadelerde kredi sağlanıyor. Bizde ise tasarrufların, mevduatların, katılma hesaplarının vadeleri 45 gün. Bu 45 günlük vadelerle uzun vadeli kredileri fonlamak mümkün olmaz. Birkaç yıldır yoğun bir şekilde konut finansmanı yapıyor ama vadeler halen çok kısa olduğu için bankalar ve finans kurumları risk alıyorlar. Finansman yapısında vade dengesizliği, vade uyumsuzluğu ortaya çıktığında, bunu uzun süre devam ettirmek mümkün olmadığından, belirli bir hacimde tutulması gerekiyor. Ancak bütün kaynağın buraya kaydırılması da söz konusu olamıyor. Halbuki mortgage sistemi iyi işletilebilirse, menkul kıymetler halka arz edilir, ikinci el piyasalar oluşur. Buradan elde edilecek kaynaklar uzun vadeli olarak mortgage sisteminde kullanılabilir.

Yasa kabul edildikten sonra, sizce Türkiye'de nasıl bir değişim olacak? Ev fiyatlarının ya da borsanın bu gelişmeden nasıl etkilenmesini bekliyorsunuz? Öncelikle sistemin çok kısa bir zamanda hayata geçebileceğini düşünmüyorum. Zaman isteyen bir süreç. Belki yabancı kurumlar gelecek ve öncülüğü onlar yapacak. Öncelikle ipotekli finansman sağlayacak sistem için şirketlerin kurulması lazım. Bunun genelde sektöre olumlu bir katkısı oldu ve olmaya devam edecek. Tabi çok dikkatli olmak durumundayız.

Özel Finans Kurumları'nı risk yönetimi açısından nasıl değerlendiriyorsunuz? Özel Finans Kurumları ya da yeni isimleriyle Katılım Bankaları olarak, faiz ve kur riski almıyoruz. Bu bizim için büyük bir avantaj. Hem fon yatıran ile hem de kredi kullanan ile faiz ilişkisine girmiyoruz. Ancak piyasa riski, kredi riski aldığımız için, bazı risk kurallarının uygulanması gerekiyor. Bu konuda bankalar ile herhangi bir farkımız yok, aynı kurallar uygulanıyor. Önümüzdeki süreçte bankaların ve finans kuruluşlarının bu alana odaklanmaları lazım. Dünya artık bu yöne doğru gittiği için, bizim de bütün kuralları uygulamamız gerekiyor. Fakat bu konuda çok ciddi bir sorunumuz var; kayıt dışı ekonomi. Kayıt dışı ekonomiyi azaltamazsak, bu kuralları uygulayamayız. Bir KOBİ'ye finansman sağlayacağınız zaman KOBİ'nin kayıt dışı faaliyetleri bu işi zorlaştırır. Müşterinin kredibilitelerini ölçebilmeniz için, bilançonun doğru olması gerekiyor. Firmanın bilançosunun yüzde 80'i kayıt dışıysa, bu ölçümü yapmak mümkün olmaz. Bu, sadece bankacılık sisteminin değil aynı zamanda da Türkiye'nin sorunu. Öncelikle gerek vergi düzenlemeleri, gerekse yasal düzenlemelerle bu sorunu aşamalı şekilde azaltma mecburiyetimiz var. Kamunun bu konuya ciddi önem vermesi gerekiyor. Basel II ve benzeri düzenlemelerin uygulanabilmesi biraz da buna bağlı.

Teknoloji, finansal sistemin birçok yönden gelişmesine katkıda bulunurken, kurumların da verimliliğini artırıyor. Bu kapsamda Türkiye'deki ÖFK'ların teknoloji yatırımları ile ilgili hassasiyetleri nedir?

Teknoloji bizim sunduğumuz hizmet alanında ciddi boyutlarda kullanılıyor. Sadece bizim sunduğumuz hizmet alanında değil, sanayi ve ticarete de teknolojik gelişmeler çok ciddi katkılar sağlıyor. Bizler bu teknolojik yenilikleri çok yakından takip ediyor ve faydasını görüyoruz. BT teknolojisindeki gelişmeler kurumlara çok önemli imkânlar sağlıyor. Çok kısa zamanda sağlam ve doğru bilgiye ulaşıyorsunuz, hızlı hizmet sunma imkânı yakalyorsunuz. Eskiden şubelerimizde offline sistemlerimiz vardı. Hatlar koptuğunda irtibat sağlanamıyordu. Şimdi ise her şey merkezden kontrol edilebiliyor. Teknoloji süreçleri çok kolaylaştırıyor ve daha güvenilir hale getiriyor. Özellikle kredilendirmede teknolojinin çok yararını görüyoruz. Avrupa'daki teknolojik yapıların hepsi bugün Türkiye'de de var. Bu konuda herhangi bir noksanlığımız söz konusu değil.

Özel Finans Kurumları'nın önde gelen eksiklikleri arasında yer alan muhasebe standartları konusunda önemli bir gelişme sağlandı. Hâlihazırda ulaşılan ve faizsiz bankacılık için yürütülen muhasebe standartlarına ilişkin ne gibi çalışmalar yapılıyor?

Tek düzen hesap planı oluşturma konusunda uzun süre devam eden bir çalışma yaptık. Bu konuda BDDK da çok ciddi bir düzenleme süreci geçirdi ve bize yardımcı oldu. Gerçekten tek düzen hesap planı oluşturmaya, çok fazla

ihtiyaç duyuyorduk. Gerekli çalışmaların tamamlanmasının ardından, 2005'in 3. ayından itibaren, mali tabloları tek düzen hesap planı çerçevesinde üretir hale geldik. Bilgiyi değerlendirmede, yorumlamada, mukayese etmede çok ciddi bir aşama geçirildi. Biraz zahmetli bir süreç oldu ama bugün Katılım Bankalarımızın da kullandığı tek düzen hesap planı var. BDDK tarafından onaylandı ve yayınlandı. Böylece kurumların malî yapılarını değerlendirmek, denetim yapmak daha kolay hale geldi.

Hâlihazırda taslak halinde bulunan Bankalar Kanunu'ndaki düzenlemeleri, Özel Finans Kurumları ve Birlik olarak siz nasıl değerlendiriyorsunuz? Yeni bankacılık yasasının Özel Finans kurumları için getirdiği düzenleyici çerçeveyi nasıl yorumluyorsunuz?

Bankalar Kanunu'nun tasarı halini almasında ve daha sonra yasalaşma sürecinde Birliğimiz aktif olarak görev aldı. İsteklerimizi, görüşlerimizi yansıttık ve bu isteklerimiz büyük ölçüde olumlu karşılandı. Yeni kanunda, Özel Finans Kurumları "Katılım Bankası" olarak yer alıyor. Ayrıca yeni kanun uyarınca, Katılım Bankaları, mevduat bankaları ile eşit düzeyde işlem görüyor. Dolayısıyla yasa onaylandıktan sonra ÖFK'ların, "Katılım Bankası" ifadesini ticaret unvanlarına ilave etmeleri, Birliğin de Türkiye Katılım Bankaları Birliği olarak çalışmalarına devam etmesi gerekiyor. Güvence Fonu TMSF'ye devredildiğinden dolayı, Birliğin bu anlamda herhangi bir sorumluluğu kalmıyor. Katılım Bankalarının tasfiyesi, faaliyet izninin sonlandırılması ve iptali de TMSF'nin sorumluluğuna giriyor.

Yeni kanunla, Türkiye Katılım Bankaları Birliği'nin fonksiyonu, Bankalar Birliği ile aynı oluyor. Fon kullanma, fon değerlendirme, kredilendirme anlamında bütün faaliyetlerimiz Bankalar Kanunu bünyesinde düzenleniyor. Alt düzenlemeler konusunda da Bankalar Birliği bünyesinde komiteler kuruldu. Orada hem bizden, hem bankalardan temsilci arkadaşlarımız var. Önümüzdeki süreçte, "Katılım Bankası" adıyla kendimizi hem Türkiye kamuoyunda hem de global arenada daha iyi tanıtmaya zemini bulacağımıza inanıyoruz. Zaten isim değişikliğindeki amacımız somut olarak ne dediğimizin, ne yaptığımızın belli olmasıydı. Katılım sözcüğü bizim kaynak oluşturmada kâr-zarar hesabı kullandığımızı vurguluyor. Bu tabir, bizi mevduattan ayırıyor. Onun ötesinde katılım fonu, kredilendirme anlamında leasing de, zaten kanun içerisinde tanımlanıyor.

ÖFK'ların seneler boyunca tanıtım eksikliğinden dolayı gelişemediği vurgulandı. Aslında son bir sene içerisinde bu eksiklik önemli ölçüde kapatıldı. Bunu nasıl yorumluyorsunuz? Özel Finans Kurumları tanıtım alanında neler yapıyorlar?

Kanun yasalaştıktan sonra bir tanıtım faaliyetimiz olacak. Gazetelere ilan vereceğiz. "Özel Finans Kurumları bundan böyle Katılım Bankası adı altında faaliyet gösterecek" şeklinde bir açıklama olacak. Çalışma prensiplerinde bir değişme söz konusu değil, sadece bir isim değişikliği olduğu ifade edilecek.

Birliğin ve kurumların mevcut ekonomik koşullar içerisinde hedefini tanımlayabilir misiniz?

Bizim esas hedefimiz Türkiye'de sağlam, sıhhatli bir finans yapısı oluşturulmasına katkı sağlamak. Önümüzdeki dönemde de hem Türk bankacılık piyasasındaki varlığımızı devam ettirmeyi, hem de belli hacimleri

yönetir hale gelmeyi amaçlıyoruz. Üç-beş yıl içerisinde sektörde yüzde 10'lar düzeyinde bir paya ulaşmayı, sağlam ve güvenilir kurumlar olarak Türkiye'nin kalkınmasına, gelişmesine, finans piyasasının derinleşmesine katkı sağlamayı ama bunu da faizsiz bankacılık ilkelerimizi koruyarak gerçekleştirmeyi hedefliyoruz.

Osman Akyüz
Genel Sekreter

Türkiye'nin Yeniden Yapılanması ve Katılım Bankalarına Düşen Sorumluluklar

Globalleşen Dünya'da kalkınmanın motoru durumunda olan bankacılık, Türkiye'de de artık ciddi yatırımlar gerektiren, yoğun rekabetin yaşandığı ve Uluslararası ve Yerel otoritelerin çıkarttığı düzenlemelerle finansal disiplinin sağlandığı bir sektör haline gelmiştir. Özel Finans Kurumları ismiyle 1985'lerden bu yana faaliyette olan faizsiz işlem yapan finans kuruluşları yeni bankacılık yasası'ndaki tanımıyla 2006'dan itibaren Katılım Bankaları olarak adlandırılacaktır. Katılım Bankaları reel bankacılık esaslarını çok iyi özümsemiş ve sektörde yaşanan kabuk değişimine adapte olmakta da diğer bankalardan çok farklı olmayan bir yapıya sahiptir. Tasarruflarla Kredi talepleri arasında bir köprü vazifesi gören Katılım Bankaları ekonominin ve reel sektörün sağlıklı büyümesi için sorumluluklarının farkındadır. Çağ değiştikçe, Türkiye'deki bankacılık sektörünün de yapısı değişmeye ve gelişmeye başlamış, rekabeti avantaj haline getirmek için bir yarış başlamıştır. Yabancı Bankalar da Türk Finans Piyasası'nda yer almak istemektedirler. Bugünlerde sektördeki paylarını %3'e yükseltmişlerdir. Bu oranın önümüzdeki dönemde %30'lara kadar artması beklenmektedir. Katılım Bankalarının bu ortamda bankacılık piyasasında yerlerini almaları için önceki yıllardan çok daha fazla çalışmaları, yeni ürün ve hizmet yelpazesini olabildiğince geliştirmeleri ve 2010'lu yıllarda sektördeki aktif büyüklüklerini %10'ların üstüne çıkartmaları bir hedef olarak algılanmalıdır. Bankacılığın farklı görünen bu alanı Türkiye'de henüz çok bakirdir. Buradaki açılımlarda hızlı davranılması halinde hem Türkiye'deki bankacılık sektörü, hem de reel sektör ve yurt ekonomisi bu durumdan çok daha fazla yararlanacaktır. Yeni düzenlemeler ve Uluslararası

piyasalardaki faizsiz finans çalışmalarının Türkiye’de de uygulanabilir hale getirilmesi ciddi fon kaynaklarının Türkiye’ye akmasını sağlayacaktır. Katılım Bankaları çıtalarını daima yüksek tutmak çok çalışmak zorundadır. Piyasa artık karlılıkların azaldığı zor bir piyasa haline gelmektedir. Sektörün büyümesi ve gelişmesi için düzenleyici otoritelerin de katkısı ile farklı açılımlar geliştirilmelidir. Yasal otoritenin bu konu hakkındaki aydınlatılma zorunluluğu Katılım Bankalarının üzerine düşen önemli bir görevdir. Bu kanalın sağlıklı çalışması sağlandığında yön arayan büyük fonlar ülkemize gelecek ve Türkiye’nin ekonomik istikrar ve kalkınmasına da büyük faydalar sağlayacaktır. Milyar USD’lık büyük fonlar Ortadoğu’da ve Amerika’da temerküz etmektedirler. Bunlara uygun hukuki altyapının hazırlanması halinde bu fonların Türkiye’ye yönelmesi de mümkün olabilecektir.

Kuveyt Türk, Uluslararası bir Katılım Bankası olma vizyonu doğrultusunda bir çok yeniliğe imzasını atmış, son yıllarda çıkarttığı ürünlerin sayısını hızla arttırmıştır. Özellikle Bireysel Bankacılık konularındaki rekabete önem veren Kurumumuz iç ve dış müşterilerinin desteği ile sektörde bir ilk olan Sizcard’ı çıkartmıştır. Bu kart ciddi bir çalışma ürünü olarak piyasaya çıkmış ve Kredi Kartlarının farklı bir versiyonu olarak ses getirmiştir. Kurumumuz, Faizsiz Bono çalışmaları yaparak Hazine’ye sunmuş olup, bu aşamada Hazine’deki değerlendirme çalışmaları devam etmektedir. Kuveyt Türk 2005 yılında da üzerine düşen sorumlulukların bilincinde hareket ederek, Uluslararası faizsiz sendikasyonlara da aracılık etmiştir. POAŞ projesi bunlardan biridir. Ayrıca büyük özelleştirme projeleri kapsamında, uluslararası yatırımcıların Türkiye’ye ilgisini çeken çalışmalarıyla da Türkiye’nin ekonomik geleceğine büyük katkılarda bulunmaktadır. Bankacılık piyasasında tahmin edilen gelişmeler ve BASEL II uygulamaları çerçevesinde değişen stratejilerin yeniden yapılanması için çalışmalarını hızlandıran Kuveyt Türk, 2006 ve sonrasında sektörde adından daha sık söz ettirecektir.

Saygılarımla.

Ufuk UYAN

GENEL MÜDÜR

KUVEYT TÜRK EVKAF FİNANS KURUMU A.Ş.

Yunus NACAR - Anadolu Finans Kurumu Genel Müdürü

“Uluslararası Kalitede, Ulusal Bir Banka Olmak”
vizyonumuza adım adım yaklaşıyoruz.

İlk %100 yerli sermaye ile, 1991’de kurulan Anadolu Finans Kurumu, geride kalan 14 yılda ülke ekonomisine önemli katkılar sağlamıştır. Kurumumuz, müşterilerin her türlü bankacılık ihtiyaçlarını, faizsiz bankacılık prensipleriyle, çağdaş bankacılık tekniklerini kullanarak etkin bir şekilde karşılamak gibi bir misyon edinmiştir. Misyonumuzla üretmek paylaşmak, müşteri merkezli hizmet anlayışı ile müşteriler, çalışanlar ve ortakların birlikte memnuniyetin sağlanması hedeflenmiştir. Kurumun ekonomik değerini yükseltmek, tasarrufları ülke ekonomisine katkı sağlayacak şekilde kullanırmak, müşterilerimize güncel teknoloji ve bilgi desteği sağlayarak faaliyetlerimizi, ulusumuzun ortak değerlerine saygılı olarak yürütmek, kurum kültürü içerisinde “ortak değer” olarak belirlenmiştir. Bu ortak değerler doğrultusunda faaliyetlerimizi her geçen gün geliştirme gayretindeyiz.

Kurumsal yapımızın, müşteri ilişkilerine yönelik farklı ve çok daha etkin bir bakış açısı getirecek farklılaştırılmış tanıtım uygulamaları ve buna uygun entegre pazarlama stratejilerine dayalı olmasını istiyoruz. Ekonomideki gelişmeleri yakından takip ederek düşük enflasyonlu ortamda bankacılık hizmetleri verebilmek için gerekli teknoloji/bilgi altyapı çalışmalarımız devam etmektedir. Nisan 2003’ten beri ISO 9001:2000 kalite standardında hizmet veriyoruz. Bununla birlikte, hizmet kalitesi ve iş süreçlerinin sürekli iyileştirmemize yönelik yönetim ve iş felsefemiz bizi her geçen gün “Uluslararası Kalitede, Ulusal Bir Banka Olmak” vizyonumuza daha da yaklaştırmaktadır. İnsan Kaynaklarının hizmet sektöründeki önemini farkındayız. Kadrolarımızı, ekip çalışmasına yatkın, konusunda yetkin elemanlardan oluşturuyor ve arkadaşlarımızı eğitimle sürekli destekliyoruz. Faaliyetlerimiz %85’i yüksek lisans ve lisans mezunu son derece dinamik bir kadro ile yürütülmektedir.

KOBİ Bankasıyız, Kobilere bizim için önemli: Kurumsal müşterilerimiz içinde önemli bir yer tutan KOBİ’ler ile Anadolu Finans’ın Pazar payı her yıl artan bir gelişme göstermiştir. Kurumumuz; Türk ekonomisinin dinamosu olan KOBİ’lere, ihtiyaçları doğrultusunda üretim desteğinden leasing’e kadar tüm bankacılık hizmetlerinde destek vermektedir. Bu kapsamda Bursa, İzmit, İnegöl, Kayseri, Gaziantep, Konya, Samsun, Malatya, Denizli illerinin de içinde bulunduğu 9 Ticaret ve Sanayi Odası ile protokol imzalanmıştır. Türk ekonomisinin ana sigortalarından olan KOBİ’lerin büyük ilgi gösterdiği bu güç birliği projesi Anadolu’nun diğer ticaret merkezlerinde de yaygınlaşarak büyümeye devam edecektir. Anadolu Finans olarak bankacılığımızın referans değerlerini “Anadolu Yaklaşımı” olarak tanımlamaktayız. Bu yaklaşımımızın temel prensipleri kısaca:

- ✓ Reel sektöre reel destek,
- ✓ Bölgesel kaynak, bölgesel yatırım, bölgesel kalkınma
- ✓ Uzman kadro, profesyonel yaklaşım, seçkin müşteri
- ✓ Güvene dayalı, uzun soluklu müşteri ilişkisi
- ✓ Mevduat yapısına paralel kullandırım
- ✓ Tabana yayılı risk,
- ✓ Faizli işlem yok.....faiz riski yok
- ✓ Üç boyutlu kazanç: müşteri-kurum-ekonomi
- ✓ Sosyal sorumluluk bilinci

Bireyselde Gelişme ve Genişleme Devam Ediyor : Geçmiş dönemdeki kurumsal bankacılık ağırlıklı yapımızı, ticari ve bireysel bankacılıkta da etkinleşerek geliştirmeye devam ediyoruz. Bireysel Bankacılık düşük risk, yüksek verimlilik, çapraz satış imkanları ve yaygın tanıtım fırsatları nedeniyle önümüzdeki dönemde daha da yoğunlaşacağımız alan olacaktır. Böylece, ticari ve bireysel kredilere de ağırlık vererek öncelikli prensiplerimizden birisi olan riski tabana yaymak konusundaki başarımızı sürdürmeyi hedefliyoruz. Bu amaçla mevcut bireysel bankacılık ürün ve hizmetlerimize her geçen gün yenilerini ekliyor, hizmet yelpazemizi genişletmeye gayret ediyoruz.

Şubesiz Bankacılıkta da son teknoloji ile hizmet veren Kurumumuz internet şubesi ile bankacılık işlemlerini güvenli, hızlı ve kolay bir şekilde gerçekleştirmektedir. İnternet bankacılığında güvenilirliği en önemli unsur olarak düşünen ve kurgulayan Kurumumuz müşteri güvenliğini daha da arttırmak için "Anadolu Hisarı" güvenlik programı geliştirmiş ve hizmete sunmuştur. Bu güvenlik programı; kullanıcının her türlü şifre, kullanıcı kodu vb. özel bilgilerin kopyalanmasına ve çalınmasına karşı korumaktadır. Bireysel ve kurumsal tüm müşterilerimiz, İnternet Şubemizi ihtiyaçlarına göre özelleştirerek kendilerine özel, kullanımı daha rahat ve daha güvenli şube oluşturabilirler.

Cep Telefonu ve mobil cihazların kullanımının yaygınlaşmasına paralel olarak müşterilerimize daha iyi hizmet verebilmek için İnternet Bankacılığında yapılabilen tüm bankacılık işlemlerini cebe taşıdık. Artık GPRS/WAP üzerinden hemen hemen tüm bankacılık işlemleri gerçekleştirme imkanı sağladık. Böylelikle cep bilgisayar yolu ile mobil şubelerden de hiçbir ücret ödmeden hesaplarına ulaşabilen, kredi kartı bilgilerini takip edebilen ve para transferi yapabilen müşterilerimiz, artık hesap ekstre ve borç bilgileri SMS ile bilgilendirilmekte ve yine sistemimizde SMS aracılığı ile bilgi sorgulama işlemi gerçekleştirilmektedir. Ayrıca yurtçapında yaygın ATM şubelerinden de döviz alım satımı dahil bankacılık işlemlerini 7 gün 24 saat gerçekleştirebilmektedirler. Müşteri memnuniyeti kapsamında önemli yeri olan Call Center'ımız Kurumumuzda yaşanan yeni gelişmelerle birlikte genişletiliyor, geliştiriliyor ve sektörde bulunan son gelişmeleri kapsayacak şekilde yapılandırıyoruz

Görkemli Birleşme... Bankacılık sektörü bugün tüm gelişmiş ülkelerde ekonominin dinamik ve üretken gücünü oluştururken reel sektöre ve makro ekonomiye doğrudan katkılar sağlamaktadır. Küreselleşme gerçeği karşısında faaliyetlerini hem ulusal hem de uluslararası boyutta sürdürmekte olan

işletmeler rekabetçi piyasanın koşullarına göre devamlılıklarını koruyarak güçlerini arttırma yoluna gitmektedir. Bu koşullar altında Anadolu Finans hedeflerini küresel ekonomilerde rekabet edebilecek yönde belirlemekte, faaliyetlerini uluslararası bankacılık sektörünün kurallar ve gereklerine göre planlamaktadır.

Makro ekonomik sürecin istikrarına ve global bankacılık sistemindeki gelişmelere paralel olarak sektör ciddi bir değişim ve dönüşüm süreci yaşamaktadır. Rekabet sürekli olarak artmakta, bu gelişmenin normal sonucu olarak karlar azalmakta, sürekliliğini karlı bir şekilde devam ettirebilen kurum haline gelebilmek artık daha verimli ve daha etkin hareket etmeyi ve kurumları gerekirse stratejik değişim, dönüşüm kararlarını almaya yönlendirmektedir. Bu meyanda iki büyük grubun iki güzide kurumu Anadolu Finans ve Family Finans Kurumu daha büyük, daha güçlü ve daha etkin bir kurum olma yolunda birleşme kararı almıştır. Bu sayede ortaya çıkacak güç ile sektörel sorumluluğunun bilincinde, değişimin ve gelişimin öncüsü olarak büyük ve etkili projelere imza atılacaktır.

YENİ DÖNEMDE HER SEKTÖRDE YENİDEN YAPILANMA

Dr. Adnan BÜYÜKDENİZ

Türkiye önemli bir yapısal dönüşüm sürecine girmiştir. Bunu toplumsal hayatımızın her alanında, ama en çok ekonomide hissediyoruz. Enflasyonun düştüğü, iç ve dış rekabetin arttığı bir ortamda sadece reel sektördeki değil, reel sektörü destekleyici finans sektörü gibi diğer kesimlerde de büyüklü küçüklü şirketler yeni dinamiklere ve parametrelere uyum sağlamak durumundalar.

Her şeyden önce kronik enflasyonun hâkim olduğu bir ortamda şirketlerin katma değer oluşturma süreçleri, büyük ölçüde dönemler arası fiyat arbitrajından faydalanma üzerine kurulmuştu. Vadeli alıp spot satma, nakit alıp vadeli satma, fiyat artışlarından kazanç sağlamak amacıyla stoka yatırım, ödemeleri öteleyerek eldeki nakitten para kazanmak, ödemeleri öne alarak peşin indirimlerden faydalanmak gibi taktikler üretici olsun, tüccar olsun, hizmet sağlayan olsun, tüm kurumların bu döneme uygun geliştirdikleri taktiklerdi.

İstikrarın olmadığı bir ortamda, tabii olarak şirketlerin öngörü ufku da daralmış, özellikle yatırıma yönelik karar mekanizmalarının mantığı kısa vadede yatırımın kendini amorti etmesi gereği üzerine kurulmuştu. Rekabet baskısı, reel sektörde faaliyet gösteren KOBİ'leri kayıtdışı itiyor, bu durum da şirketlerin mali ve kurumsal yapılarını bozuyor, ortaklık kültürünü zedeliyordu. Yeni dönemde bu alışkanlıkların hepsi değişmek durumunda. Tabii olarak yeni dinamikler, kurumların sadece iş tutuş tarzlarını değil yapılarını da ciddi anlamda değişime zorluyor. Artık eskisi gibi fiyat arbitrajından değil, verimlilik artışından katma değer üretimi söz konusu. Bu da bir taraftan kurumsal yapıların dönüşümüne ve profesyonel yönetişimin oturtulmasına ihtiyaç duyarken, bir taraftan da ölçek ekonomilerinin tesis edilmesini gerektiriyor. Sermaye yetersizliği ve kayıtdışı sebebiyle finansman imkânlarının darlığı, bu

dönüşümlerin kolaylıkla hayata geçirilmesini engelliyor. Başta ticari hukuk ve vergi altyapısındaki reformların aynı hızda oturtulamamasından dolayı, yeni döneme uyum kolaylıkla kabullenilemiyor.

Finans Sektöründe Yeniden Yapılanma

Yeni dönemde reel sektörde ciddi bir yeniden yapılanmayı gerektiren süreç tabii olarak finans sektöründe de yaşanıyor. Bilindiği üzere, finans sektöründe zaten IMF programı çerçevesinde süregelen ve ülke ekonomisinin dış dünya ile bütünleşmesinin artmasıyla hızlanan bir yapısal dönüşüm süreci başlatılmıştı. Buna ilaveten kamu kesiminin kendini ıslahı amacına yönelik çalışmalar, kamu iç borcunun finans sektörü üzerindeki yükünü azaltmış, bu durum tabii olarak, asli vazifesi tasarrufları reel kesime aktarmak olan bankacılık sektörünün bu asli işlevine geri döndürmeye sevk etmiştir.

Bankalar, bireysel ürünler ağırlıklı olsa da, yeniden kredi pazarlarına geri dönmüş, faiz arbitrajı yerine bankacılık hizmetlerinden katma değer üretimine yönelmişlerdir. Bu, bir taraftan sektörde aktif kalitesinin önemini arttırırken, bir taraftan da sermaye yeterliliği unsurunu ön plana çıkarmıştır. Basel II sürecine uyum çalışmaları ile birlikte bankaların daha etkin bir iç işleyiş ve risk yönetimi gereksinimleri de artmıştır.

Finans sektörünün böyle ciddi bir dönüşüm yaşadığı bugünlerde, Albaraka Türk de daha etkin yönetim yolunda ciddi adımlar atmış, zaten tecrübeli olduğu kredi pazarlarında artan iç ve dış rekabete rağmen, verimli operasyon planlaması, maliyet unsurlarının düşürülmesi ve bilinçli risk yönetimi ile daralan kar marjlarının hâkim olduğu bu ortamda karlılığını arttırmıştır. 2005 yılı başında Tek Düzen Muhasebe Hesap Planı uygulaması ve Türk Lirası'ndan 6 sıfır atılması projelerini operasyonel ve bilişim altyapısı çerçevesinde sorunsuz devreye sokabilmiştir.

Albaraka Türk'ün etkin yönetimi şube başına ve personel başına karlılık ve toplanan fonların tutarı ile ölçülebilir. Yine toplam kullanılan fonlar içinde tahsili gecikmiş alacakların oranı da bankacılık sistemi ortalamasının hayli altındadır.

Kurumumuz, faizsiz bankacılığın temel unsurlarından taviz vermeden ve stratejik bir ilke olarak benimsediği dengeli büyüme modeli ile şube sayısını 39'a çıkarmıştır. 2005 sonuna kadar 4 yeni şube daha açmayı hedeflemektedir. Yine bu çerçevede müşterilerine yeni ürünler sunmak için çalışmalara başlamış, kurumsal müşterilerimizin firma içi tedariklerini kartlı sisteme taşıyan "Business Card" uygulamasına Eylül ayı içinde hayata sokmuştur.

Albaraka Türk, Türkiye'nin içinde bulunduğu bu dönüşüm ve değişim döneminde reel ekonomiye tam anlamıyla katkı sağlayacak hizmetleri geliştirmeye yönelmiştir. Ülkenin artan ihracatında giderek büyüyen bir paya sahip olan Kuzey Afrika ve Ortadoğu bölgesindeki yaygın muhabir banka ağı ve yine bu bölgenin çeşitli ülkelerinde faaliyet gösteren grup bankalarıyla sıkı iletişim sağlayarak, müşterilerinin bu bölgeye olan dış ticaret ve kambiyo işlemlerinde hizmet kalitesini yükseltmiştir.

Albaraka Türk, hızla değişen dünyada müşterilerinin bugünkü ve gelecekteki taleplerine en iyi şekilde cevap vermeyi, onlara hak ettikleri hizmet kalitesini "sıfır hata" ile sunmayı kendisine amaç edinmiştir.

Çünkü, yeni dönemde rekabetin fiyatla değil hizmet kalitesiyle olacağının çok iyi farkındadır.

“Anadolu Finans ile birlikte, daha iyi seviyelere...”

Ülkemizde kurulan ilk Özel Finans Kurumları'ndan biri olan Family Finans Kurumu, 20. yılını çeşitli etkinliklerle kutlamaktadır. 20. kuruluş yıldönümünde Türkiye'de bir ilki başararak, iki Özel Finans Kurumu'nun güçlerini birleştirmek suretiyle, müşterilerimize daha kaliteli hizmet sunabilmek için güçlü bir yapıya ulaşılması hedeflenmektedir. Yerli sermayeli iki kurum olan Anadolu Finans ve Family Finans birleşmesiyle ortaya çıkacak sinerji; çalışanlarımıza, sermayedarlarımıza, müşterilerimize, sektöre ve ülkemize sonsuz fayda sağlayacaktır.

Kurumumuz "Family 2005 Yol Haritası" adını verdiği proje çerçevesinde, tüm performans göstergelerinde hedeflerine ulaşmıştır. Yakın dönemde, müşterilerimizin ihtiyaçlarına yönelik yeni ürün ve hizmetler geliştirilerek, müşteri memnuniyeti en üst seviyeye çıkarılmaya çalışılmıştır. Bu amaca yönelik olarak yurt çapındaki hizmet halkalarımızın sayısı 55'e çıkarılmıştır. Anadolu Finans Kurumu ile birleşme sonrasında, gerek Anadolu'da gerekse İstanbul'un başlıca sanayi ve ticaret merkezlerinde 110 şube ile müşterilerimize daha yakın olarak, onların hayatını kolaylaştırmaya devam edeceğiz.

Family Finans Kurumu; faizsiz bankacılık prensipleri çerçevesinde; iyi kurumsal yönetim, mükemmel iletişim, takım halinde öğrenme, şeffaflık, dürüstlük, işe saygı ve problem çözme ilkelerini uygulayarak, müşterilerinin gönlünde çok iyi bir konuma gelmiştir. Birleşik yeni kurumumuzda da benzer prensiplerden ve etik ilkelerinden taviz vermeden, faaliyetlerini hız kesmeden yürütecektir.

Çalışma prensiplerimiz gereği katılma hesapları adıyla piyasadan topladığımız fonlar, sanayi ve ticaretin finansmanında, özellikle de KOBİ'lerin gelişimi için kullanılmaya çalışılacaktır. Birleşme sonucunda her iki kurumdaki "en iyi uygulamalar" hayata geçirilerek, ürün ve hizmet sunumunda iddialı olunacaktır.

Family Finans Kurumu, geçtiğimiz yıl teknolojik altyapısını yenilemiş, pazarlama, operasyon ve finansal kontrol ayırımını başarıyla tamamlamış, bürokrasiden arındırılmış daha yatay bir organizasyon yapısına ulaşmış, bütçe disiplini oturtmuş, etkin bir risk yönetimi ve denetim sisteminin tesis edilmesini sağlamıştır. Bütün bu çalışmaların yanı sıra tüm bilanço rakamlarında reel anlamda artış gerçekleşmiştir.

Kurumumuzun misyonu, faizsiz bankacılık faaliyetlerinin çekirdek işlevlerine odaklanmak suretiyle, çağdaş ve rekabetçi pazarlama stratejilerini dikkate alan bir planı uygulayarak, kurumumuzu klasik bankacılık sektörünün en üst seviyesine çıkarmaktır. Vizyonumuz ise; gerek Özel Finans Kurumları alanında gerekse bankacılık sektörü içerisinde kurumumuzun yerini daha da güçlendirerek, sektörde "ilk"ler arasında yer almaktır.

"İyi şirket yönetimi"

2005 sonu itibarı ile toplam aktif büyüklüğümüzü 1,5 milyar ABD Doları'na, toplam fon hacmimizi 1,2 milyar ABD Doları'na, kullandırılan fon hacmimizi ise 950 milyon ABD Doları seviyesinin üzerine çıkarmayı planlanmaktayız. 2005 yılı son çeyreğinde başarılı bir birleşme sağlanarak, hiçbir şubeyi kapatmadan, iki kurumun toplam şube sayısı toplamı kadar bir şube sayısı ile belirtilen hedeflere ulaşılabilecektir.

Family Finans Kurumu, Anadolu Finans Kurumu ile yapacağı birleşme sonrasında da temel çalışma prensiplerinden taviz vermeden, müşterileriyle kurduğu sıcak ilişkileri devam ettirecek ve müşterilerinin beklentilerini de aşarak, iyi yetişmiş kadrosu ile hizmette sınır tanımadan çalışacaktır. Kurumumuz, "iyi şirket yönetimi" konusundaki hassasiyeti tüm organizasyon genelinde benimseyerek, Türk mali sisteminde güçlü ve etkin bir finansal aracı olarak hak ettiği yere ulaşacaktır.

M. Atila Kurama
Genel Müdür

“Başarımızın temel göstergesi, müşterilerimizin itibarı ve güvenidir”

Modern çağın vazgeçilmez unsurlarından olan teknolojinin ve buna paralel gelişmelerin yaşamın her alanına nüfuz etmesiyle ortaya çıkan yeniden yapılanma ve değişim süreci, kurumlar için yeni yönetim teknik ve yaklaşımlarını kaçınılmaz kılmaktadır. Söz konusu değişim ve dönüşüm sürecinden yoğun bir şekilde etkilenen finans sektörü de, özellikle son dönemlerde ülkemizde yaşanan "düşük enflasyon içerisinde sürdürülebilir büyüme" çabalarından etkilenerek, yeniden yapılanma sürecine girmiş bulunmaktadır. Yabancı sermayenin de payının artmasıyla, bu dönem eskisinden farklı olarak yeni arayışları ve uygulamaları zorunlu kılmakta, bu da sektördeki rekabeti hızlandırmaktadır.

Kuruluşundan bugüne kadar, "kuruluş ilke ve prensipleri"nden asla taviz vermeden müşteri odaklı hizmet anlayışının gereklerini yerine getiren Asya Finans, bir taraftan müşterilerinin değişen ihtiyaç ve beklentilerini en iyi şekilde karşılamak için ürün ve hizmet yelpazesini geliştirmekte, diğer taraftan da bu ürün ve hizmetlere kolay bir şekilde ulaşılması için dağıtım kanallarını artırmakta ve çeşitlendirmektedir.

Misyonumuz; çağdaş bankacılık hizmetlerini faizsiz bankacılık ilkeleri çerçevesinde geliştirip, müşterilerinin ihtiyaç ve beklentilerini "farklı beklentilere farklı çözümler" yaklaşımıyla karşılayarak, paydaşlarına ve Türkiye ekonomisine katkı sağlamaktır. Vizyonumuz ise; lider bir finans kurumu olarak sektörün önde gelen bankalarıyla rekabet eden, bankacılık alanında geliştirdiği ürünlerle dünya standardında hizmet veren, saygın, güvenilir ve etkin bir kurum olmaktır.

İşte bu amaçlar doğrultusunda, 1996 yılında İstanbul Altunizade'deki merkezinde 2 trilyon TL kuruluş sermayesi ile faaliyetlerine başlayan Asya Finans, kısa sürede büyük başarılarla imza atarak, sektöründe uzman ve söz sahibi bir konuma gelmiştir. Tamamen yerli sermayeye dayanan çok ortaklı bir yapıya sahip olan Asya Finans, ödenmiş sermayesini 2005 yıl sonuna kadar 120 milyon YTL'den 240 milyon YTL'ye yükseltme kararı alarak, gücüne güç katacak yeni bir süreç içerisine girmiştir.

2003 ve 2004 yıllarını hedeflenen çizginin üzerinde kapatan Asya Finans, planlı ve istikrarlı büyümesini 2005 yılında da sürdürmektedir. 2005 yılının ilk sekiz ayı itibariyle 65'e ulaşan şube sayımızı, yıl sonuna kadar 72'ye çıkarmayı hedeflemekteyiz. Şube sayımızdaki planlı artış devam ederken, diğer yandan teknolojinin sektöre sunduğu tüm imkânları kullanarak İnternet bankacılığı, ATM bankacılığı ve ödeme noktası uygulamalarıyla müşterilerimize farklı kanallardan ulaşarak hizmet sunmanın mutluluğunu da yaşamaktayız.

Bugün Asya Finans müşterileri, mevcut 73 Asya Finans ATM'sinin yanı sıra, sayıları yurt genelinde 2 bin 400'ü aşan Ortak Nokta ATM'sinden, 1.580 online PTT şubelerinden, muhabir bankalarımız Yapı Kredi, TEB ve Şekerbank şubelerinden ve üye iş yerlerinde oluşturulan ödeme noktalarından rahatlıkla faydalanabilmektedirler. Öte yandan, İnternet şubemizi kullanan müşterilerimizin sayısı da hızla artış göstermektedir. Şu anda Asya Finans üzerinden yapılan EFT ve havalelerin yüzde 58'i İnternet şubemiz üzerinden gerçekleşmektedir. Dış ticaret işlemleri alanında da, sayıları 700'ü aşan yurt dışı muhabir banka ağımla, müşterilerimize etkili çözümler üretmeye devam etmekteyiz. Şu anda Asya Finans üzerinden geçen ithalat ve ihracat rakamları, Türkiye'nin toplam ithalat ve ihracat işlemlerinin yaklaşık yüzde 2'sini oluşturmaktadır.

Büyüme ve yayılma politikasına devam

Büyüme ve yayılma politikamız, şubeleşme çalışmalarına paralel olarak önümüzdeki yıllarda da devam edecektir. Mevcut büyüme oranlarımızı sürdürmemiz halinde, Asya Finans'ın 2006 yıl sonuna kadar aktif büyüklüğü itibariyle ilk 10 özel sektör bankası içinde yer alması mümkün görünmektedir. Ayrıca, sermaye artışına paralel olarak 2006 yılı içerisinde Asya Finans hisselerinin halka açılması da hedeflerimiz arasındadır.

Kurumların başarılarının temel göstergesi, müşterileri nezdinde oluşturduğu itibar ve güvendir. Kuruluşundan çok kısa bir süre içerisinde yakalamış olduğu olağanüstü başarı ile bu güveni çoktan hak ettiğini gösteren Asya Finans, bugün olduğu gibi gelecekte de ülke ekonomisine ve paydaşlarına katkı sağlayarak bu güvene layık olmaya devam edecektir.

Ünal Kabaca
Genel Müdür

.....

